UN NOU SERIAL

Acei bolnavi care au guvernat

Pierre Accoce, dr. Pierre Rentchnick

Pierre Accoce, ziarist și scriitor, născut în 1928, redactor șef al enciclopediei medicale „La Médicine de A à Z", de la 1970 la 1972, cronicar medical al revistei „L'Express", și dr. Pierre Rentchnick, specialist în medicina internă, membru de onoare al Academiei de Științe din New York, redactor-șef al publicației „Médecine et Hygiene", au pus, în cartea lor, intitulată „Acești bolnavi care ne guvernează", o problemă esențială a raporturilor dintre puterea medicală și puterea politică. Vor trebui acestea, pentru securitatea popoarelor, revizuite, astfel încît, într-o bună zi, medicul să aibă dreptul de a spune : Nu, domnule Președinte, dumneavoastră nu mai sînteți în stare de a guverna ?

Cartea lui Pierre Accoce și dr. Pierre Rentchnick a devenit, imediat după publicare, un best-seller al librăriilor lumii. Lesne de înțeles, de ce. În momentul în care șefii de stat ai țărilor posesoare de arme nucleare dispun de o forță pe care niciodată istoria nu le-a acordat-o, echilibrul lor, capacitatea lor de a face față situațiilor extreme constituie un fapt politic major, față de care nu se poate rămîne indiferent. Este meritul și originalitatea celor doi autori de a pune — pentru prima dată — această problemă. Bogată în revelații, cunoscute pînă în prezent doar de specialiști, cartea, căreia revista noastră, începînd cu acest număr, îi face o modestă recenzie, inserînd, în schimb, ample fragmente, pentru a o semnala, astfel, editurilor românești interesate pentru traducerea integrală, constituie o autentică contribuție la istorie. Ne vom opri la personajele cel mai profund implicate în modelarea evoluțiilor contemporane. Pentru că Franklin Roosevelt era bolnav la Yalta cînd s-au împărțit sferele de influență. Iar președintele John Kennedy, în vremea căruia a avut loc criza rachetelor din Cuba, își petrecea la orizontală jumătate din zilele sale, atins de o gravă maladie a glandelor suprarenale. Despre suferințele acestora, ca și ale lui Lyndon Johnson, Richard Nixon, Winston Churchill, Francisco Franco, Charles de Gaulle, I. V. Stalin, Nikita Hrușciov, Leonid Brejnev etc. veți afla din noul nostru serial : „Acești bolnavi care ne guvernează".

După o scurtă notiță biografică asupra autorilor, ca și asupra esenței problematicii ridicate — date la care ne-am referit, la rîndul nostru, mai sus —, cartea „Acești bolnavi care ne guvernează" — apărută în colecția „Le Livre de Poche" (Edition Stock, 1976) — debutează printr-un preambul, alcătuit din citate privitoare la un portret psihologic făcut de Sigmund Freud președintelui american Thomas Woodrow Wilson. Subliniindu-se că, în cursul istoriei, o serie de oameni avînd asimetrii în dezvoltarea mentală, mai ales, au avut de jucat un rol important, se relevă adevărul că întregul curs al vieții, spre exemplu, ar putea fi deturnat de temperamentul unui singur individ.

În continuare, cartea se referă, în primul său capitol, la președintele S.U.A., Franklin Roosevelt. Iată ce scriu autorii referitor la acesta :

Trăim la ora Yaltei. O perioadă încordată. Ea s-a născut la 11 februarie 1945, într-o duminică, într-un palat rococo din această stațiune balneară din Crimeea, de pe țărmurile Mării Negre, unde le plăcea, altădată, țarilor să se plimbe. În acea zi, cînd al doilea război mondial se apropia de sfîrșit, Franklin Delano Roosevelt, Winston Churchill și Iosif Stalin au semnat un concordat redutabil. Timp de opt zile, ei au ticluit frontiere, au pregătit anexarea unor teritorii și au negociat viitoarele lor zone de influență. Pentru Statele Unite, Marea Britanie și Uniunea Sovietică, miza era mare : împărțirea lumii.

În secolul nostru, puține date au contat așa de mult.

Astăzi se cunosc urmările acestei conferințe la nivel înalt. Ea trebuia să aducă o pace durabilă umanității, obosită de cumplita încercare prin care a trecut civilizația noastră. Dar ceea ce a urmat acestei încercări a fost războiul rece. Apoi, războaiele locale, războaiele coloniale și războiul industrial, revolte, revoluții, fructele amare ale fărîmițării planetei.

Responsabilitatea ce revine fiecăruia din cei trei șefi de stat care au angajat acest proces, la 11 februarie, este de-acum stabilită. Avem chiar descrierea mesei deasupra căreia au consacrat noua eră. La un coniac caucazian. Este vorba de o masă pentru banchete, pînă atunci încărcată de farfurii și tacîmuri, date de-o parte pentru a fi comod etalate documentele ce pecetluiau destinul a trei miliarde de oameni. La orele 16, după ce semnătura lor a fost pusă în josul paginilor capitale, cei trei Mari, în sfîrșit, s-au despărțit.

Aceste analize, descrierile au fost relatate de istorici, de autori avînd o mare competență. De-a lungul celor trei decenii care s-au scurs (pînă la scrierea cărții — n.t.), ei au adresat întrebări politicii, strategiei, diplomației, economiei. Dar medicina, și aceasta este regretabil, a fost neglijată.

Ea, de asemenea, este martoră a faptelor ce contribuie la plămădirea istoriei. Peste tot, prinții care guvernează sînt judecați în funcție de binefacerile și nenorocirile pe care le aduc. O chimie bizară cristalizează imaginea lor. Îndemnînd la a crede că ei sînt o specie privilegiată, pe care nu o ating, niciodată, nici vîrsta, nici slăbiciunile trupești. Se explică poporului că, în cursa pentru putere, se mobilizează ființe de excepție, avînd calități ieșite din comun. Și aceasta este, probabil, adevărat. Rar se sugerează că cei care au îndrăzneala să cucerească puterea rămîn, totuși, vulnerabili. Cum să se nege că sănătatea le va afecta, mai devreme sau mai tîrziu, conduita ? Că ea va influența multe decizii esențiale pe care aceștia trebuie să le adopte ? Boala are drept finalitate, întotdeauna, înlăturarea viciilor, ca și a virtuților.

Astfel, la Yalta. Între cei trei șefi de stat care se puneau de acord acolo, se număra un muribund. Urma să se stingă din viață două luni mai tîrziu. Tocmai cel ce era considerat Titanul Occidentului, Franklin Delano Roosevelt. Avea 63 de ani. Din Nord, pînă în Sud, influența sa acoperea continentul american. Ea iradia pînă în inima Europei. O asemenea strălucire, ca și obligațiile pe care acest om și le-a asumat justifică întrebările în ceea ce-l privește. El este cel care a dorit această conferință la nivel înalt. El a luptat pentru a o obține, în timp ce glasul armelor încă nu încetase. Și conferința a venit. Dar mai dispunea, într-adevăr, Roosevelt, de mijloacele intelectuale și de forța psihică necesare pentru a-i face față ?

La 3 februarie 1945, în ajunul deschiderii conferinței, gerul pietrificase pistele de pe Saki, aeroportul cel mai apropiat de Yalta. 25 de avioane, care transportau pe cele șapte sute de persoane aparținînd delegațiilor britanică și americană, se roteau deasupra locului de aterizare. Piloții nu puteau spera să găsească, nu prea departe, un aeroport mai puțin înghețat. Gerul era stăpîn peste tot. Trebuiau să coboare, fie ce-o fi.

Aparatul lui Franklin Delano Roosevelt a aterizat la ora 12,10, oprindu-se lîngă hangare. Președintele n-a apărut imediat. Dorea să aștepte sosirea lui Winston Churchill. 20 minute mai tîrziu, primul ministru britanic a pus piciorul pe pămîntul rusesc. Locotenentul Nerris Houghton, din marina americană, care comanda grupul de militari însărcinați să organizeze primirea reprezentanților țării sale, a asistat atunci la debarcarea președintelui Statelor Unite. Și ceea ce a văzut l-a bulversat.

Un om din garda personală, Mike Reilly, îl ducea pe Franklin Delano Roosevelt în brațe. L-a așezat cu delicatețe într-un jeep, pe un scaun special, pentru a putea trece în revistă detașamentul armatei sovietice care dădea onorul.

Nimeni în lume nu ignora faptul că președintele nu se putea deplasa fără a fi ajutat. Scăpase de o poliomielită, dar rămă-

Cei trei mari la Yalta, în 1945. Larga pelerină neagră, în care era înfășurat Roosevelt, accentua paloarea sa...

sese infirm pe viață. Își sărbătorea a 39-a aniversare, cînd virusul i-a atacat măduva spinării. În două zile, paralizia s-a instalat, tetanizînd tendoanele și mușchii membrelor inferioare. A supraviețuit în corset. Proteze dintr-un aliaj ușor îi îmbrăcau picioarele. Lansat în viața publică cînd l-a lovit flagelul, în 1912, el a biruit teribilele sechele, apoi a cucerit președinția Statelor Unite, în noiembrie 1932. Reales în 1936, în 1940, și la 7 noiembrie 1944, era primul american aflat la Casa Albă mai mult de 12 ani. Singurul care ținea un asemenea pariu într-un fotoliu pe rotile. Ca toată lumea, locotenentul Houghton cunoștea faptele. Îl văzuse, și încă de aproape, și înainte pe Franklin Delano Roosevelt. Altceva, însă, îi stîrnise, la Saki, puternic emoția.

„Aspectul feței sale este ceea ce m-a impresionat, a scris el opt ani mai tîrziu. Trăsăturile, slăbite, erau pline de riduri. Ele reflectau o intensă oboseală. Pielea, de culoare cenușie, părea străvezie".

Un om de sticlă. Cu glasul stins. Părînd indiferent la ceea ce îl înconjura.

Toate aceste semne, perceptibile de către medici, uneori și de către profanii în medicină, rămîn puțin obiective. Nu permit, evident, punerea unui diagnostic. Totuși, cînd unii practicieni experimentați descoperă asemenea indicii la pacienții pe care-i cunosc bine, ajung să presimtă că aceste persoane riscă un atac major în zilele sau în cursul săptămînilor ce urmează. Ca și cum, astfel, organismul ar avertiza că suferă.

În plus, locotenentul Houghton a constatat că președintele Roosevelt se arăta a fi mult mai slab și descărnat decît s-ar fi putut crede. Larga pelerină neagră, în care era înfășurat șeful statului, îi accentua paloarea. Cînd pelerina se întredeschidea, se vedea clar că el înnoată în costum. Îi plăcea să poarte cămăși care să nu-i fie strînse pe gît. Pe acolo ar fi putut fi strecurată mîna, pînă la piept, fără a descheia nasturele de la guler. Tremurînd de frig, prăbușit, umbră a ceea ce fusese, viața acestui om comporta riscuri.

Anturajul direct al președintelui împărtășea alarma locotenentului Houghton. Era cazul lui George Fox, un fost matelot infirmier, care îl masa în fiecare seară. Și al lui Arthur Prettysmann, valetul negru care împingea fotoliul său rulant. Era opinia a zece delegați politici și militari care îl asistau direct pe președintele american de-a lungul celor opt zile prevăzute pentru conferință. Ei știau că, în cursul recentei călătorii navale efectuate la bordul crucișătorului „Quincey", din Statele Unite pînă în insula Malta, din Mediterana, Roosevelt nu și-a părăsit, practic, cabina. A citit un vraf de romane polițiste, pe care de obicei le aprecia. A răsfoit, de asemenea, cele mai bune albume din colecția sa de mărci poștale, dar n-a deschis cufărul ce conținea dosarele cu privire la litigiile în curs, din lume, asupra frontierelor, dosare pregătite pentru el de către Departamentul de Stat. Se simțea prea epuizat pentru a le acorda atenție. La Malta chiar, unde îl aștepta deja Winston Churchill, înainte de a lua avionul pentru Yalta, înrăutățirea sănătății sale n-a scăpat primului ministru britanic. „Nu mai are fizicul autorității sale", a mormăit el pentru cei ce-i erau apropiați.

Cu toate acestea, în siajul firav al președintelui, două persoane rămîneau străine neliniștii generalizate. Prima era fiica sa, dna Anna Boettiger, care participa la călătorie în locul dnei Roosevelt. A doua — viceamiralul Ross T. MacIntire. Că d-na Boettiger nu remarcase ceea ce sărea, totuși, în ochi, nu mirá : glasul inimii înăbușă frecvent pe cel al rațiunii. Dar că viceamiralul MacIntire s-a arătat puțin perspicace este de natură să surprindă cel mai mult. El era medicul personal al lui Franklin D. Roosevelt.

Președinții americani au, într-adevăr, obiceiul să-și încredințeze îngrijirea sănătății corpului medical al Armatei sau Marinei Statelor Unite. „Deoarece oamenii care alcătuiesc această unitate sînt atît ofițeri, cît și practicieni, explica Ross MacIntire într-o carte publicată după moartea lui Roosevelt. Și deoarece ei sînt constrînși, în ceea ce privește tot ce văd și ce aud, de disciplina serviciului militar. Se poate, deci, conta pe discreția lor". Roosevelt nu a încălcat tradiția. Datorită atașamentului la trecutul său de Secretar de Stat adjunct la Marină, pînă în 1920, a ales să-și încredințeze sănătatea în mîinile a doi reprezentanți ai Navy. Primul era maseurul său, George Fox, o decizie pe care n-a regretat-o niciodată. Al doilea era Ross MacIntire ; opțiunea a fost mai puțin fericită.

Căci, dacă viceamiralul s-a arătat discret în ce privește secretele de stat auzite fără voia lui la Casa Albă, din 1933, se poate pune întrebarea dacă el a văzut și înțeles, în mod serios, avansînd boala ce îl afecta pe președinte. În apărarea sa, precizarea că era medic oto-rhino-laringolog. Un generalist competent, chiar civil, ar fi servit Statele Unite cu un patriotism identic. Dar ar fi tratat, înainte de toate, mai bine augustul pacient și i-ar fi prelungit zilele.

Președintele Roosevelt nu era, fără îndoială, ușor de îngrijit. Pentru că nu era ușor să-l înduplec. Numeroși cronicari i-au făcut portretul. Tablouri ce nu seamănă în multe privințe. Toți, însă, sînt unanimi în ceea ce privește aprecierea de fond. Franklin Roosevelt era de neîmblînzit — în politică, ca și în existența cotidiană.

Traducere și adaptare Vasile Crișu

(Va urma)

Arhipelagul Gulag 3

Aleksandr Soljenițîn

Torentele

Așa se umflau și se întretăiau torentele de deținuți. Dar iată că, în perioada anilor 1929—1930, a venit marele torent al „chiaburilor". Valul a fost deosebit de mare și nu ar fi putut fi „înghițit" de nici un sistem de închisori, indiferent de amploarea acestuia (mai ales că acest sistem era deja sufocat de cei care erau anchetați pentru aur). Soluția a fost găsită însă fără prea mare dificultate. Întregul torent a fost călăuzit pe lîngă porțile închisorilor, direct spre insulele GULAG-ului, risipite pretutindeni. Torentul, oceanul, a depășit tot ceea ce se putea imagina, tot ceea ce-și putea permite sistemul de penitenciare, chiar și al unui stat-mamut, cum era Uniunea Sovietică la acea dată. El nu putea fi comparat cu nimic din ceea ce a fost înainte în istoria Rusiei. Era o adevărată transmutare a popoarelor, o catastrofă etnologică.

Acest torent se mai deosebea de toate cele precedente și prin faptul că, acum, nu se ridicau numai capii de familii, urmînd să se stabilească, ulterior, ce să se facă cu restul membrilor acestora. Nu. Acum se ridica întreaga familie și chiar se urmărea, cu o grijă deosebită, ca nu cumva să scape un copil de 14, 10 sau 6 ani. Toți trebuiau să-și urmeze trista soartă. Toți trebuiau să ajungă în același loc. (Fără îndoială, era prima experiență de acest gen în istoria contemporană. Ea urma să fie, apoi, repetată de Hitler, în privința evreilor, și de Stalin, ceva mai tîrziu, cu popoarele sau națiunile ce au „trădat" în timpul războiului ori nu s-au arătat suficient de loiale).

Se remarcă faptul că noțiunea de „chiabur" era suficient de „elastică". În 1930 erau considerați „chiaburi" pînă și țăranii ceva mai înstăriți, țăranii muncitori sau cei care și-au exprimat ferm anumite convingeri. Să ne oprim puțin, aducîndu-ne aminte că trecuseră doar 12 ani de la Marele Decret privind pămîntul, decretul fără care țărănimea nu i-ar fi urmat pe bolșevici, iar Marea Revoluție Socialistă din Octombrie nu ar fi învins. Pămîntul a fost împărțit în mod egal, după numărul membrilor de familie. Au trecut doar zece ani din momentul în care țăranii s-au întors pe la casele lor, fiind demobilizați din Armata Roșie, și, dornici de muncă, s-au apucat cu toată energia de pămînt, însetat și el de plug. Și iată, deodată, au apărut, chiaburi, țărani nevoiași. De unde ? De cele mai multe ori, din motivul că unii erau mai muncitori decît alții. Iar acum, toți acești țărani, a căror pîine a hrănit Rusia în 1928, erau arestați de cei mai leneși, din propriile lor sate, sau de oameni necunoscuți, de pe la orașe și din centrele industriale.

O asemenea mișcare nu putea să nu se complice. A apărut, între timp, necesitatea de a curăța satele și de acei țărani care s-au împotrivit cu îndîrjire intrării în „colhozuri", în colective pe care, pînă atunci, nu le văzuseră niciodată, dar despre care intuiau că vor fi conduse tocmai de aceia cărora le place cel mai puțin să muncească, că vor duce la egalizarea artificială a tuturor, vor aduce mizeria și nevoia în casele lor.

A apărut apoi un nou torent. Torentul celor care subminau agricultura socialistă, al celor care, toată viața, au muncit cinstit pe ogoare, încercînd să obțină recolte cît mai mari, iar acum, în mod intenționat, lăsau cîmpiile statului să fie umplute cu buruieni. Din această categorie au făcut parte, în primul rînd, membrii Partidului Muncitorilor și Țăranilor, care nu fuseseră arestați pînă în acel moment, și agronomii care refuzau să execute „genialele" indicații ale academicianului Trofim Lîsenko, sau cei care le-au executat cu prea mare exactitate și au distrus recoltele. (Astfel, de exemplu, în regiunea Pskov, în 1934, agronomii au executat întocmai indicația lui Lîsenko, ca semănatul

lnului să se facă pe zăpadă. Semințele s-au udat, au putrezit, iar cîmpurile au rămas fără recoltă un an întreg. Lisenko, bineînțeles, nu a putut admite că metoda lui era totalmente greșită. Soluția : agronomii au fost sabotori și au interpretat eronat tehnologia lui de mare viitor. Și așa s-a umplut Siberia de agronomi din Pskov).

A urmat torentul, mai mic, ce-i drept, al celor care au dus la pierderea unei părți a recoltei gata strînse.

Au venit apoi cei care „nu au asigurat realizarea angajamentelor luate față de stat". (Comitetul raional a promis, iar colhozul nu a reușit să obțină cifrele raportate — calea spre ocnă era deschisă !)

Torentului mare i s-au alăturat cei care aveau prostul obicei de a practica „tăierea spicelor de grîu noaptea" — o formă cu totul nouă de activitate în agricultură ! Aici intrau zeci de mii de femei în vîrstă, copii, tineri, care se duceau noaptea pe ogoarele statului, pentru că nu mai aveau nici o speranță să obțină ceva de la colhoz, iar de trăit, totuși, trebuiau și ei să trăiască ! Tăierea spicelor era calificată ca furt din avutul obștesc, de o gravitate deosebită, și tribunalele aplicau pedepse de 10 ani (potrivit legii promulgate la 7 august 1932 și care era cunoscută în popor ca „legea șapte-opt").

Dar iată că, în sfîrșit, putem să facem și noi o mică pauză, putem să respirăm ușurați. Tovarășul Molotov a spus la 17 mai 1933 : „Sarcina noastră nu sînt represiunile în masă". Uf ! Era și timpul. Ce se întîmplă, însă ? Ce-i cu agitația asta de noapte ?

A căpătat viață torentul „kirovski", din Leningrad, unde tensiunea socială este atît de mare, încît au fost create comandamente ale NKVD în fiecare raion, iar procedura aplicată este de urgență (de fapt, nici înainte nu putem să spunem că a fost înceată), iar recursurile nu se mai admit (ca și cum înainte ar fi dat vreodată rezultate). Se consideră că circa a patra parte din populația Leningradului a fost „purificată" în perioada anilor 1934—1935. (De fapt, acest torent s-a făcut simțit și în alte orașe, nu numai la Leningrad. Au urmat noi concedieri, ale celor care aveau rude printre fețele bisericești sau rude în afara granițelor țării).

În sfîrșit, trebuie menționat și „pîrîiașul" Punctului Zece, respectiv Agitația Contrarevoluționară sau Agitație Antisovietică, „Pîrîul" Punctului Zece, probabil cel mai constant, în decursul tuturor acestor ani, nu a încetat niciodată, iar, în perioadele marilor torente ale anilor '37, '45 sau '49, se umfla și el, devenind, în fapt, la rîndul său, un mic torent.

Revenind la „operațiunile de amploare" din 1937, trebuie spus că acestea nu au fost stihinice, nu s-au desfășurat la întîmplare, ci au fost minuțios pregătite. O confirmare poate fi faptul că, în prima jumătate a anului 1937, multe închisori din Uniunea Sovietică au fost „modernizate", pentru a putea „înghiți" cît mai mulți deținuți.

Probabil că nu mai este nevoie să repetăm ceea ce s-a spus deja despre anul 1937. Atunci a fost dată o lovitură zdrobitoare conducerii partidului, conducerii de stat, militare, ca, de altfel, și conducerii GPU-NKVD. Practic, în nici o regiune nu a mai rămas vechiul prim-secretar, cum nu au mai rămas nici cei ce se aflau în fruntea regiunilor. Stalin își căuta oameni și mai docili.

Iată o mică întîmplare a acelor ani. Undeva (în regiunea Moscova) se desfășoară o conferință de partid. Lucrările sînt conduse de noul secretar al comitetului raional, numit în locul celui recent arestat. La finele lucrărilor se adoptă o telegramă adresată tovarășului Stalin. Desigur, toată lumea se ridică în picioare (cum, de fapt, se ridica și în cursul lucrărilor, la fiecare menționare a numelui acestuia). În mica sală răsună „aplauze prelungite". Trei minute, patru minute, cinci minute. Aplauzele sînt prelungite, furtunoase. Dar încep să doară mîinile. Încep să obosească oamenii mai în vîrstă. Totul începe să devină grotesc, stupid, chiar și pentru cei care îl adoră pe Stalin. Dar cine se va hotărî primul să se oprească ? Lucrul poate fi făcut numai de primul secretar al raionului, care tocmai citise respectiva telegramă. El este însă „proaspăt", este pus în locul unui om care fusese arestat. Îi este teamă, pentru că în sală se află și reprezentanți ai NKVD, care urmăresc cine va înceta primul să aplaude. Și aplauzele în mica sală continuă. Opt minute, nouă minute, zece. În adîncul sălii se mai poate „trișa", se mai poate mima. Dar, în prezidiu, în văzul lumii ? ! În sfîrșit, directorul fabricii de hîrtie din localitate, un om independent, hotărît, înțelegînd toată stupiditatea, absurditatea situației, văzînd că primul secretar nu intenționează să înceteze circul, iar ceilalți conducători ai raionului își aruncă priviri pierdute, dar continuă, totuși, să aplaude, adoptă o figură preocupată și se așază pe locul său în prezidiu. În secunda următoare, dispărînd entuziasmul fără margini, toți ceilalți încetează aplauzele și se așază. Sînt salvați !

Așa se identifică, însă, oamenii independenți. În aceeași noapte, directorul fabricii este arestat și condamnat la 10 ani pentru cu totul altceva. În cabinetul său, anchetatorul nu uită, totuși, să-i atragă atenția.

— Și să nu mai încetați niciodată primul să aplaudați.

Fostul lucrător al organelor de securitate, Aleksandr Kalganov, își aduce aminte cum a sosit la Taşkent telegrama „Trimiteți imediat 200". Dar tocmai fuseseră ridicați toți cei care puteau fi arestați sub un pretext politic. Pentru a salva situația, au mai adus din raioanele învecinate încă vreo 50 de oameni. Totuși mai trebuia făcut ceva. I-au „reprofilat" urgent pe criminalii de drept comun în „politici", însă tot nu era suficient. Și atunci, a venit ideea salvatoare. În apropierea centrului orașului se așezase un grup numeros de țigani. Au fost înconjurați și arestați toți bărbații în vîrstă de 17—60 de ani. Planul a fost realizat. Se mai întîmpla însă și așa : lucrătorilor operativi din Osetia li s-a cerut să execute pe întreaga republică 500 de oameni (povestește șeful miliției, Zabolovski). Ei au cerut o suplimentare. Li s-a aprobat executarea a încă 250 de persoane.

Aceste telegrame, ușor cifrate, se transmiteau prin poștă. În localitatea Temriuk, telefonista a transmis centralei locale a NKVD : trimiteți mîine, la Krasnodar, 240 de lăzi cu săpun. Dimineața, cînd a aflat de arestările masive operate noaptea, a făcut legătura între textul trimis la NKVD și zelul lucrătorilor operativi. I-a povestit totul unei prietene, iar, peste cîteva ore a fost arestată și ea.

Urmează, din nou, alte și alte torente :

— coreeni din Orientul Îndepărtat (deportați în Kazahstan), primele arestări după principiul naționalității

— estonienii din regiunea Leningrad (sînt ridicați cu toții sub acuzația de a fi spioni în folosul Republicii Estone Burgheze)

— membrii familiilor celor deja arestați sau, cazul Leningradului, membrii familiilor tuturor celor ce au fost condamnați la „zece ani, fără drept de corespondență"

— oameni acuzați de sabotaj, de subminarea economiei naționale. Exemple : în sectorul unui electrician se produce o rupere a cablului de înaltă tensiune — 20 de ani. Cetățeanul Iujakov, din orașul Perm, a fost arestat ziua. Noaptea au venit să o ridice pe soția acestuia. I s-a arătat o listă de nume și i s-a promis că, dacă va confirma, sub semnătură, că toți cei trecuți pe listă se adunau în casa lor, fiind membri ai partidelor menșevic și al eserilor, va fi liberă să se ducă acasă, la copii. A semnat, condamnîndu-i, astfel, pe toți cei trecuți pe listă, și a fost, la rîndul ei, arestată imediat.

Nadejda Iudenici a fost arestată pentru nume. Este adevărat că, peste nouă luni, anchetatorii s-au lămurit că nu este rudă cu generalul alb și a fost eliberată. (Un mic fleac. În acest răstimp, din cauza emoțiilor, i-a murit mama).

În localitatea Staraia Russa rula filmul „Lenin în Octombrie". Cineva a remarcat fraza : „Acest lucru trebuie să-l știe Palcinskii", iar Palcinskii era unul din apărătorii Palatului de Iarnă. Stați puțin, la noi lucrează o soră medicală — Palcinskii. Să fie imediat arestată ! Și au arestat-o. Într-adevăr, biata femeie era soția lui Palcinskii. După executarea soțului, se ascundea în acest orășel de provincie.

Conducătoarea unui tramvai din Krasnodar se întorcea acasă noaptea tîrziu, după terminarea serviciului. Undeva, pe o stradă la marginea orașului, spre nenorocirea ei, a văzut un camion acoperit, în jurul căruia se agitau cîteva persoane. S-a apropiat. Camionul era încărcat cu cadavre. I-au notat numele, iar a doua zi a fost arestată. Anchetatorul o întreabă ce a văzut cu o zi înainte. Ea răspunde cinstit și „primește" 10 ani pentru agitație împotriva puterii sovietice.

Un instalator închidea radioul de fiecare dată cînd se transmiteau interminabilele scrisori adresate marelui Stalin. (Cine le mai poate ține minte ? Zeci și sute se citeau la radio, ere în șir). Vecinul a raportat unde trebuie. Instalatorul a fost arestat și condamnat la 8 ani, ca element social periculos.

Unui brutar semi-analfabet îi făcea plăcere să se iscălească pe toate bucățile de hîrtie pe care le găsea la îndemînă. Aceasta îl ridica în ochii proprii. Vecinii găsesc la closet un ziar, cu semnătura brutarului pe fotografia Părintelui tuturor națiunilor. Zece ani : propagandă antisocialistă.

Stalin și acoliții acestuia aveau o plăcere deosebită să-și vadă fotografiile în ziare. Mușchii nu prea țineau cont de sanctitatea personajelor fotografiate și, apoi, și oamenilor le părea rău să arunce ziarele degeaba. Cîți nenorociți nu au fost întemnițați pentru aceasta !

În urmă cu șapte ani, orașul privea, pasiv, cum sînt distruse satele. Acum, satele (sau, mai bine zis, ceea ce a rămas din acestea) priveau cum sînt exterminate orașele. Dar, pentru echilibru, mai erau ridicați oameni și de la sate.

A sosit undeva, la raion, un secretar al comitetului raional, pentru a accelera semănatul. Un biet bătrîn îl întreabă dacă știe tovarășul secretar că, în ultimii 7 ani, colhoznicii nu au primit, în contul zilelor-muncă, nici un gram de grîu, doar ceva paie. Pentru această întrebare, bătrînul „primește" 10 ani : agitație antisovietică.

Un țăran, cu șase copii acasă, a avut o altă soartă. Din cauza copiilor, a muncit de s-a spetit la colhoz, sperînd să primească ceva cu care să poată să-și hrănească familia. Și, într-adevăr, a primit ! Un ordin. I-a fost înmînat în cadru festiv. A îndrăznit țăranul să spună : „Of, în locul acestui ordin, nu s-ar fi putut un pic de făină ?" A fost deportat împreună cu toți cei șase copii ai săi.

(Va urma)

Traducere și adaptare
Mircea Podină

„München Connection“ 4

Dagobert Lindlau

În momentul arestării sale, la Viena, Ledl avea asupra sa contractul încheiat cu Sacra Congregazione dei Religiosi, în care se specifică foarte detaliat comanda făcută pentru procurarea titlurilor de valoare falsificate sau furate. Contractul avea următorul conținut :

1) Sîntem în măsură să achiziționăm titluri pînă la concurența sumei de 950 milioane dolari.

2) Termenele de predare vor fi următoarele : 9/3/71 — 100 milioane dolari ; 10/9/71 — 100 milioane dolari ; 10/10/71 — 200 milioane dolari ; 10/11/71 — 250 milioane dolari ; 10/12/71 — 200 milioane dolari.

Termenele de livrare par oarecum ireale, avînd în vedere sumele menționate în dreptul lor. Totuși, la 20 iulie 1971, Ledl se deplasează la Roma, împreună cu „furnizorii“ americani Ricky Jakobs, Ense și încă un individ, pentru a preda prima „probă“ din marfa așteptată de prelați. Episcopul Paul Marcinkus îi întîmpină pe cei trei în biroul cardinalului Tisserant. Tisserant se uită la geanta care se afla în mîna lui Ledl și spune : „Văd că v-ați ținut de cuvînt“. Apare, însă, o problemă neprevăzută. Cei trei nu vor să accepte plata în lire italiene. Pentru transportul, în monedă italiană, a celor șase milioane de dolari — cît costa prima mostră — ar fi avut nevoie de o camionetă. Celor trei li se comunică faptul că dolarii sau mărcile se găsesc doar la Torino.

În jurul globului începe specula.

„Mostrele“ nu fuseseră plătite. Drept consecință, în Europa și SUA au început să circule titluri de valoare false. În presa italiană au început să apară articole care pomeneau de o lovitură de proporții, a mafiotului Sindona și a episcopului Marcinkus. Au apărut unele zvonuri, potrivit cărora cei doi „prieteni“ ar fi vrut să plaseze titluri în valoare de 100 milioane de dolari. Este inutil să mai spunem că nimeni nu s-a străduit să verifice autenticitatea zvonurilor. Băncile din RFG sînt mult mai discrete decît poliția.

Sindona retrage din banca sa milaneză suma de 225 milioane dolari. Cinci agenți italieni, însărcinați cu elucidarea cazului, sînt asasinați. Autoritățile italiene pregătesc un proces împotriva lui Sindona. Americanii îl arestează și îl ascund în închisoarea Rikers Island. Împreună cu el stă și Billy J. Arico ; Arico este un bun prieten al cunoștinței noastre comune, dl Vincent Rizzo.

În fața unui judecător american, Marcinkus și doi cardinali încearcă, prin intermediul unei casete video, să-l prezinte pe Sindona ca pe un individ nepătat, crescut cu frica lui Dumnezeu.

Americanii nu dezarmează. Stau la pîndă, la fel cum stau și ciinii de vînătoare. La 25 aprilie, agenți ai FBI îl vizitează pe episcopul Giovanni Benelli, ministrul de externe al Vaticanului. Benelli lasă impresia că toată afacerea îl interesează prea puțin și că ar fi mai bucuros dacă nu ar mai auzi nimic. Prin firea sa, nu este deloc nu tip curios.

Agenții FBI pun întrebări laconice, dorind să afle unde se află marfa, mai precis unde au rămas titlurile, în valoare de 15 milioane dolari, pe care Vaticanul „le-a luat“ în iulie 1971 și, mai ales, care este povestea comenzii totale de 950 milioane dolari. Cei trei prelați cărora li se pun întrebări, mai precis Edward Martinez, Carl Rauber și Justin Rigali, sînt calmi și senini. Dar, hm, ceva parcă nu este în ordine ; antetul scrisorii care li se pune sub nas pare chiar foarte original. Ideea falsificării lui este exclusă. În ce privește hîrtiile de valoare falsificate, ei bine, despre asta ei chiar că nu au auzit nimic. Dar, bineînțeles, nu este absolut nici o problemă ; ei sînt gata să colaboreze cu „prietenii noștri americani“. Dar, nu ar fi mai bine, să zicem, să-l lăsăm pe Marcinkus să lămurească lucrurile ?

Audiența a luat sfîrșit.

Secretarul de stat american, Henry Kissinger, sau un purtător de cuvînt al acestuia — rapoartele făcute poliției de către informatori nu au fost prea clare — a insistat, într-o întîlnire cu Papa, sau cu Tisserant, asupra faptului că guvernul american se află într-o situație foarte delicată și că FBI este, de mai mulți ani, pe urmele unor titluri falsificate sau furate.

Vaticanul ridică din umeri. Nimeni nu știe nimic.

La München, poliția nu știe, nici ea, mare lucru. La 27 decembrie 1986, l-am rugat pe șeful poliției din acest oraș să-mi arate documentele care se refereau la cazul nostru. Răspunsul a fost scurt : „Documentele din arhiva poliției nu conțin date referitoare la cazul menționat de dumneavoastră. Chiar dacă actele poliției ar fi menționat ceva, vă informez că există un regulament care, din rațiuni de securitate, nu mi-ar fi permis să vă divulg amănunte sau să vă arăt vreun document“. Am putea comenta puțin acest răspuns : faptul că accesul la datele privind operațiunea „München Connection“ era interzis cetățenilor interesați are mai mult de-a face cu dezinteresul poliției de a informa pe ziariștii care pot deveni, la un moment dat, stînjenitori. Așa se întîmplă atunci cînd ești nevoit să conviețuiești cu presa liberă.

La începutul anului 1987 s-a aflat, în legătură cu afacerile de la Vatican, că ideea uciderii celor cinci agenți ai poliției italiene nu ar fi fost tocmai inspirată. „Prietenii“ catolici din „Propaganda Due“, cei din serviciul secret sau cei din Mafia nu doriseră altceva decît să „ajute“ Patria și Biserica, a sunat justificarea venită din partea celor vizați.

La 26 februarie 1987, poliția italiană emite un mandat de arestare împotriva lui Paul Marcinkus, care trebuia să apară în fața justiției pentru a lămuri problema „dispariției“ a trei miliarde dolari. O parte a băncii Ambrosiano aparținea Băncii Vaticanului, numită „Instituto per le Opere di Religione“. (I.O.R.). Șeful acestei bănci a fost și este Paul Marcinkus.

Emiterea mandatului de arestare împotriva ministrului de finanțe al Vaticanului a fost motivată, printre altele, și de acuzația de „complicitate la faliment, prin înșelăciune“.

Este greu de imaginat, totuși, ce fel de „gaură“ se putea astupa cu un miliard de titluri de valoare, falsificate...

Preocupările lui I.O.R. sînt secrete, la fel ca alte activități ale Vaticanului.

„Sinuciderea“ șefului băncii Ambrosiano, Roberto Calvi, găsit mort sub un pod al Londrei, a fost anunțată cu două luni înaintea falimentului băncii. În anul 1984, Vaticanul încearcă să se retragă din această afacere tenebroasă. Totodată, „Vaticanul îl acuză pe Calvi că acesta din urmă a folosit banca pentru a duce la îndeplinire „un proiect secret“ ; ca un gest de bună credință, se ordonă plata sumei de 750 milioane mărci R.F.G. creditorilor-păgubiți.

Un an mai tîrziu, un purtător de cuvînt al Vaticanului a făcut apel la mărinimia creditorilor, rugîndu-i ca, prin donații, să reducă datoria Sfîntului Scaun. În aprilie 1987, Vaticanul trimite scrisori celor 3000 de episcopi ai Bisericii catolice, rugîndu-i să aibă grijă să facă rost de bani, pentru a rezolva problemele serioase ale bugetului Vaticanului. În scrisoare, se pomeneau tot felul de lucruri, cu excepția informațiilor privind investițiile și tranzacțiile IOR și ale Băncii Vaticanului. Un cardinal declară lui „Washington Post“ că „imaginea reală a finanțelor Vaticanului este mult mai complexă decît ar dori s-o prezinte cardinalii“. În ceea ce privește mandatul de arestare emis împotriva lui Marcinkus, Vaticanul a exprimat profunda sa „uimire“. Acuzațiile justiției italiene sînt privite drept „un amestec în treburile interne“.

Într-o declarație a Vaticanului, care a fost formulată la cel mai înalt nivel, se arată că „este greu, chiar imposibil“ să se remită mandatele de arestare celor acuzați.

Profeția se arată a fi corectă. Agenții nu-i pot găsi pe destinatari.

Mai rămîne posibilitatea unei remiteri prin Ministerul Justiției din Roma. Ministerul, însă, dorește studiere atentă a tuturor motivelor invocate. Asta poate dura ani, chiar decenii. O extrădare nu ar avea nici o șansă. Republica italiană nu a încheiat cu statul Vatican nici o convenție în acest sens.

Probabil că Marcinkus și prietenii săi nu vor păți nimic.

După patrusprezece ani de la anchetarea „Operațiunii Fraulein“, la München se readuce în discuție problema Bisericii catolice. Totul pornește de la un serial de televiziune. Într-una din secvențele acestui serial se arată cum, într-un confesional, are loc un schimb de bani, pentru o afacere ilegală. Toată lumea știe că, în îndelungata istorie a confesionalului, s-au întîmplat tot soiul de lucruri, de la violuri pînă la crime. Sub presiunea cenzorilor catolici, secvența cu schimbul de bani trebuie decupată din serial.

Presa reacționează imediat. Calificativele abundă : „anticatolicism“, „asocieri cu antisemitismul naziștilor“ etc.

Desigur, nici una din publicații nu pomenește vreun cuvînt despre „München Connection“.

Reacția Vaticanului ? La 29 aprilie 1987, în revista „Stern“, apare următoarea declarație : „Nu înțelegem cum un om ca Marcinkus a putut fi atacat atît de brutal“.

Traducerea și adaptarea
Adrian Dascălu

(Sfîrșit)

PROFIL

PAPA IOAN PAUL II

Karol Wojtyla s-a născut la 18 mai 1920, la Wadowice, sud-vest de Cracovia. Tatăl său a fost muncitor la căile ferate. Mama era de origine lituaniană. Începînd cu 1938, a studiat filozofia și literatura la Universitatea din Cracovia, intrînd în cercuriile literare, iar, mai tîrziu, a fondat Teatrul-rapsodic din Cracovia, instituție ce a activat în ilegalitate, propunîndu-și să păstreze tradiția culturală poloneză. În timpul celui de-al doilea război mondial, a lucrat la Fabrica de produse chimice „Solvay".

În acei ani, i s-a trezit interesul pentru teologie ; din 1942 începe să se formeze în acest domeniu (oficial, în timpul ocupației naziste, polonezii nu aveau dreptul să studieze). La 1 noiembrie 1946, devine preot și obține o parohie la Cracovia .Studiază apoi la Universitatea papală Angelicum din Roma.

După 1948, revine în Polonia și, în 1951, ține o dizertație despre problema credinței în scrierile sfîntului Johannes von Kreuz. Între 1953 și 1958 este profesor de Teologie morală la Universitatea din Cracovia și Lubin. În 1958, este ales episcop titular la Ombi și vicar-general al arhidiocezei Cracovia. În această funcție, a promovat înnoirea catolicismului, în sensul modernizării teologice și filozofice, și s-a pronunțat pentru o mișcare în cadrul laicilor-catolici. În 1969, apare cea mai importantă operă filozofică a sa, „Persoana și Fapta".

În 1962, devine vicar capitular de Cracovia, iar în 1964, arhiepiscop de Cracovia. În disputa dintre stat și biserică din Polonia, s-a situat pe linia susținută de cardinalul Wyszynski și a știut să stea deoparte în plan politic. A fost considerat un om al echilibrului.

La 26 iunie 1967, Papa Paul VI îl numește al doilea cardinal după Wyszynski. În septembrie 1974, a vizitat R.F. Germania și a celebrat o slujbă de conciliere în fostul lagăr de concentrare de la Dachau. În același an, este ales reprezentant permanent în conciliul Vaticanului. La 16 octombrie 1978, după moartea surprinzătoare a Papei Ioan Paul I (Albino Luciani), Karol Wojtyla este ales, după opt votări ale conclavului, drept primul papă neitalian, după olandezul Hadrian VI (1522). Prin alegerea numelui — Ioan Paul II —, Karol Wojtyla a vrut să arate că se situează pe o linie a continuității.

Prin aparițiile sale în public, Papa Ioan Paul II, cu caracterul său deschis, a dovedit capacitate de a stabili contacte, fapt ce i-a conferit popularitate și a dat o nouă încredere în sine Bisericii catolice. Pînă în 1989, a făcut peste 40 de călătorii în peste 80 de țări. Polonia a vizitat-o oficial în 1979, 1983 și 1987.

A cerut întotdeauna celor care dețin puterea să dea dovadă de responsabilitate socială, să respecte drepturile omului. A pus accentul pe dreptul la muncă și demnitate umană, a avertizat asupra pericolului cursei înarmărilor și a cerut o repartiție mai judicioasă a bogățiilor în lume.

Pe această linie, se situează enciclicile sociale „Laborem exercens" (1981) și „Sollicitudo rei socialis" (1988). În același sens, a fost și pledoaria sa de la tribuna ONU, din septembrie 1979. A fost primul papă care a vizitat Casa Albă.

La 13 mai 1981, Ali Agça a atentat la viața sa, în Piața Sf. Petru. (Revista noastră a scris, la vremea respectivă, despre acest atentat și despre procesul intentat la Roma „filierei bulgare", proces încheiat cu achitarea acuzaților bulgari).

În ce privește politica externă a Vaticanului, Papa Ioan Paul II a subliniat, atît în cursul călătoriilor sale, cît și prin numirea de cardinali în toate regiunile globului, rolul de destindere pe care și-l asumă Biserica la nivel mondial. Este primul papă care a vizitat state islamice și budiste.

Ioan Paul II practică skiul, deși mărturisește că, în ultimii ani, a preferat ascensiunile montane. Ultima oară a schiat la Madonna di Campiglio, în iulie 1984, împreună cu președintele de atunci al Italiei, Sandro Pertini. Vorbește fluent italiana și suficient de bine engleza, spaniola, germana și franceza.

R. D.

POSTA REDACȚIEI

Românii și vecinii

Vecinătatea este o consecință a istoriei. Nefiind niciodată mare putere iar tentațiile imperiale neconsistente, nu ne-am ales vecinii ; pur și simplu, ne-au devenit vecini. Românii au avut și au încă vecini români. În veacul trecut, ne învecinam cu români pe tot limes-ul estic, nordic, vestic și sud-vestic. Am pierdut și am dobîndit vecini, prin fapta lor cu deosebire, dar și a noastră. Lucrînd la ruina imperiilor, alături de alte popoare, am ajuns să ne învecinăm cu națiuni și, cu o singură excepție, cu state naționale.

Veacurile evului de mijloc și imperiile celui modern au mișcat grupuri etnice : au venit străini și au plecat grupuri românești. Consecințele s-au prelungit în contemporaneitate : românii au importante grupuri în statele vecine sau foste vecine (Cehoslovacia, Polonia, Turcia, Austria) și aiurea. La rîndul lor, vecinii au grupuri pe teritoriul României.

Nu ne propunem lămurirea aici a raporturilor istorice cu vecinii. E clar, ele au fost mai bune sau mai rele, în funcție de raționalitatea politicii. O concluzie, însă, se poate detașa : raporturile cu vecinii s-au deteriorat în momentele de asincronie, de contratimp istoric. Să exemplificăm : politica națională românească față de politica imperială austro-ungară, țaristă sau internaționalistă sovietică. S-au acumulat, pe făgașul acestor relații, izbînzi și temeri. Acestea din urmă, cu deosebire, au generat anomalii, angoase, idei fataliste. Apogeul anormalului l-a reprezentat politica din anii dictaturii ceaușiste, cînd România ajunsese în situația uluitoare de a nu avea o politică sinceră amicală sau declarat neamicală cu nici unul din vecinii săi. Nuanțez această idee, aparent paradoxală : deși aliați și membri în aceeași familie ideologică, apropierea forțată (încă o dată aberantele consecințe ale ultimului război mondial) a generat efectul invers, al respingerii și îndepărtării. Ceaușescu a adîncit soluțiile îndepărtării, limitîndu-le pe cele ale apropierii. S-a ajuns în situația patologică de cultivare a temerilor, a ideii dezarmante a pericolului venit din partea vecinilor. Eram în stare de pîndă, iar regimul a cultivat și excitat paranoic această stare, cu intenții diversioniste : întreținerea stării de nesiguranță și autopropulsarea doctrinei autorității și cultului personalității, ca unice soluții ale așa-zisei „solidarități" interne. Și, pentru că aveam o tradiție istorică — organizarea puterii de tip bizantin, autonomă față de societatea civilă —, dictatura s-a dorit istorică. „Idolul" s-a autoplasat în compania marilor noastre personalități istorice. În ultimii ani, istoria națională a devenit prea strîmtă pentru „geniul" conducătorului (inspiratorii lui, poate chiar „istorici" binevoitori, deoarece nu putem crede că toate ideile s-au născut în capul „stejarului" — regn vegetal, nu-i așa ?) de la Scornicești, inventîndu-se superistoria : „cea mai glorioasă epocă din istoria românilor", așadar, sumă istorică. Din nefericire, consecințele au scăpat multora și, mai ales, celor mai activi și profitori. (Îmi amintesc, printre altele, îmbrățișarea necondiționată, într-un gest de cronică și comică slăbiciune a ofertei transformării istoriei în fundament ideologic. Vă mai amintiți, stimați colegi de breaslă, nu-i așa ?) Intenția și consecința au fost, în fapt, neantizarea istoriei reale spre a susține sigur, fără complicații, mitul fals al geniului conducătorului și paranoica, nefireasca lui ofertă de „regenerare" prin ceaușism.

Revoluția din România a înlăturat barierele false, psihozele. Noi și vecinii noștri am revenit în familia europeană. Apropierile nu mai sînt forțate, generate de „fatalitatea istoriei" ; ele redevin raționale, prin gestul comun de a înlătura carapacea opresiunii. Poate pentru prima dată în istoria noastră comună sîntem sincroni, devenim firești. Să folosim această șansă, s-o lărgim și s-o consolidăm ! Am revenit în istorie nu prin jocurile de interes ale altora, ci prin energia noastră. Este timpul să descoperim sincer, fără pretenții absurde, ce ne apropie, nu ce ne desparte, deoarece, oricum, suma factorilor de apropiere este mai importantă decît a celor de îndepărtare. Să uităm, odată pentru totdeauna, inhibanta idee că doar Marea Neagră ne-a fost vecin loial.

Fiind membri ai aceleiași Europe, prin acte de autode-

POSTA REDACȚIEI

terminare, avem ocazia să construim punți de apropiere. Mă gîndesc la faptul de a avea români în statele vecine și minorități ale vecinilor la noi. Să fie puntea noastră de legătură temeiul sincer al noilor raporturi. Putem deschide consulate, relua tradiția școlilor românești în statele vecine (și nu numai), precum am avut în Polonia, Bulgaria, Iugoslavia, sau școli înalte în Italia, Franța. La rîndul nostru, să primim ofertele de conservare a minorităților din partea vecinilor noștri. N-avem nevoie de noțiuni pompoase și searbede de genul „naționalități conlocuitoare", ci de fapte și bune intenții.

Dictatura și-a căutat vecini în Asia ori Africa. Căutări aberante, ca întreaga sa arhitectură interioară. Democrația înlătură deja cețoasa politică urmată. Da, acum, putem transforma vecinătatea într-o șansă istorică. Să întindem mîna !

Mihai Dorin,
Iași

„Pentru orice acțiune se va găsi un critic"

(POSTULATUL LUI HARISSON) *

** Începînd cu acest număr, ne propunem să reproducem cîte un citat din volumul „Murphologie" de Arthur Bloch. In introducerea la volum, autorul explică : „Așadar, dacă după o zi extenuantă vă relaxați în apa caldă a băii și, în acest moment, în colțul cel mai îndepărtat al casei sună telefonul care, de săptămîni în șir, era mut, dar în această clipă s-a reparat, atunci spuneți doar atît : E mîna lui Murphy ! Dacă spiritul perfid e chemat, pe nume, nici nu mai pare atît de răutăcios".*

Cine a fost Murphy ? După prefața cărții lui Arthur Bloch, a fost unul din cercetătorii de la NASA care, văzînd seria de stîngăcii făcute de un tehnician, ar fi exclamat : „Dacă ceva poate fi stricat, atunci el îl și strică !" Această observație tehnică, după cum s-a remarcat în scurt timp, se poate extinde și la alte domenii ale vieții.

Cartea lui Arthur Bloch conține o colecție de axiome pan-pesimiste din care vom selecta și noi. După cum veți constata, pesimismul prezintă o față mult mai amuzantă a lumii decît am putea crede. Iar tot pesimismul din lume poate fi exprimat, în mod sintetic, în următorul postulat : „Dacă există o posibilitate ca un lucru să meargă prost, atunci el va evolua în sensul realizării acestei posibilități."

Cernobîl - un viitor otrăvit

Alexandru Nacev-Bădescu, București 1. După cum probabil ați constatat, în numărul 3 a.c. al revistei noastre am publicat, la această rubrică, lista premiaților Nobel pentru pace din ultimii cincisprezece ani.

2. În legătură cu „procesul Sulina", vă mărturisim că, deocamdată, nu deținem informațiile necesare. Vom face apel la organele de resort pentru amănunte.

3. În ce privește catastrofa de la Cernobîl, de la 26 aprilie 1986, la vremea respectivă n-am fost în posesia unor amănunte suplimentare față de restul presei românești. Am reluat puținele știri ce s-au publicat, în articolul „Energetica nucleară", apărut în „Almanahul „Lumea '87". Pe parcurs, am revenit cu detalii, la diversele rubrici ale revistei, inclusiv la „Poșta redacției". În orice caz, noi toți am fost ținuți timp de cîteva zile — vă amintiți ? — în totală ignoranță. Mulți, foarte mulți dintre noi se aflau, în zilele de 30 aprilie și 1 mai, sub plină „ploaie nucleară", pe malurile mării sau în zonele de agrement. Am mîncat peștele aflat pe grătar, am băut berea abia turnată în pahare, peste care „plouase atomic". Copiii noștri se aflau pe stadioane, la repetițiile în vederea mitingului organizat pentru omagierea dictatorului. Au trecut patru ani de atunci, dar problema Cernobîl (căreia și colegul nostru Stelian Țurlea i-a dedicat un capitol în cartea „S.O.S. — natura în pericol !", publicată anul trecut) continuă să-și păstreze actualitatea. Sîntem în măsură să vă furnizăm o serie de date noi, dintr-un reportaj apărut în revista „Paris Match" din 11 mai 1989, semnat de trimisul special Michel Gonod.

Azi — scrie reporterul — ne putem apropia de centrala care, la 26 aprilie 1986, s-a aflat la originea celei mai mari catastrofe nucleare din toate timpurile. Clădirea originară este acoperită cu un nou strat metalic, sub care au fost îngrămădite diferite materiale — beton, oțel, plumb — pentru a „sufoca" incendiul reactorului și a stopa radioactivitatea. Acest acoperămînt a fost botezat „sarcofagul". Singurul corp pe care-l acoperă este cel al unui muncitor, prins sub dărîmături după explozie și înecat sub 600 000 tone de ciment. „Sarcofagul" nu este numai mormîntul acestei victime nucleare civile, ci și un monstru ce scuipă încă moarte. De el te apropii cu teamă și emoție, ca acele triburi primitive ce se prosternau în fața vulcanilor în erupție.

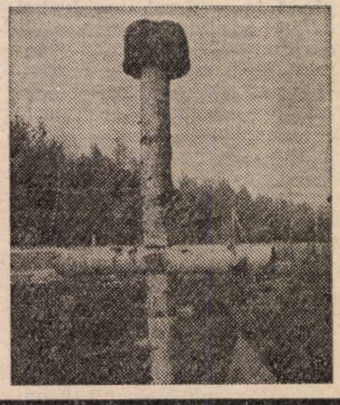

La 200 de metri, monstrul nu e periculos. Radioactivitatea pe care o degajă la această distanță este echivalentă cu cea a unei banale radiografii pulmonare. „Sarcofagul" este, însă epicentrul unei zone cu o rază de 30 kilometri, în care nu poți pătrunde fără o autorizație specială și în care se circulă numai în autobuz, niciodată pe jos. Traseul este în permanență stropit cu apă, pentru a fixa praful. Camioane echipate cu furtune puternice pulverizează un lichid pe bază de latex : se acoperă, astfel, solul cu un film protector, care să împiedice pămîntul să exale radiațiile mortale. În jurul centralei exista o pădure de pini, de circa o sută de hectare. A fost rasă. În acest peisaj deșertic mai există doar un copac mort, ale cărui ramuri înnegrite se înalță tragic deasupra unui mic monument, comemorînd ultimul război mondial. În total, 1500 hectare de păduri au fost distruse în această zonă interzisă. Materialul iradiat a fost îngropat, căci nimic nu poate fi ars : fumul și cenușa ar propaga radioactivitate.

Vă oferim o **imagine-simbol** din acele zile, precum și o **hartă**, publicată în 1987, de agenția sovietică de presă „Novosti", cu următorul text : „Aprilie 1986. Un reactor de la Cernobîl a fost distrus de o explozie. Reactorul distrus a fost închis într-un sarcofag. Dar lecția Cernobîlului nu va fi uitată."

(Va urma)

Rubrică realizată de Rodica Dumitrescu

Colectivul redacțional : Mihaela Brumă, Radu Budeanu – redactor șef adjunct (ediția internațională), Ștefan Cârjă, Dumitru Constantin, Vasile Crișu, Adrian Dascălu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ion Madoșa – șef de secție, Ilie Oiteanu – secretar general de redacție, Radu Pascal – redactor șef adjunct, Ilie Șerbănescu, Doina Topor, Stelian Țurlea, Anca Voican, Aurel Zamfirescu – șef de secție. Secretariatul de redacție și tehnic : Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Ana Ghinea, Eliza Iliescu, Adrian Ionescu, Raluca Ionescu, Marin Pieleanu, Maria Simionescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă. Tipografi : Ion Aghescu, Alexandru Chiriță, Gheorghe Matei, Nicolae Mihăilă, Marin Neacșu. Revista „Lumea azi", București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, cod 71 341, căsuța poștală 33–29, telefon 17 60 10 ; internațional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" – sectorul export-import presă. P.O. Box 12–201, telex 10376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64–66.

C.P.B.

22

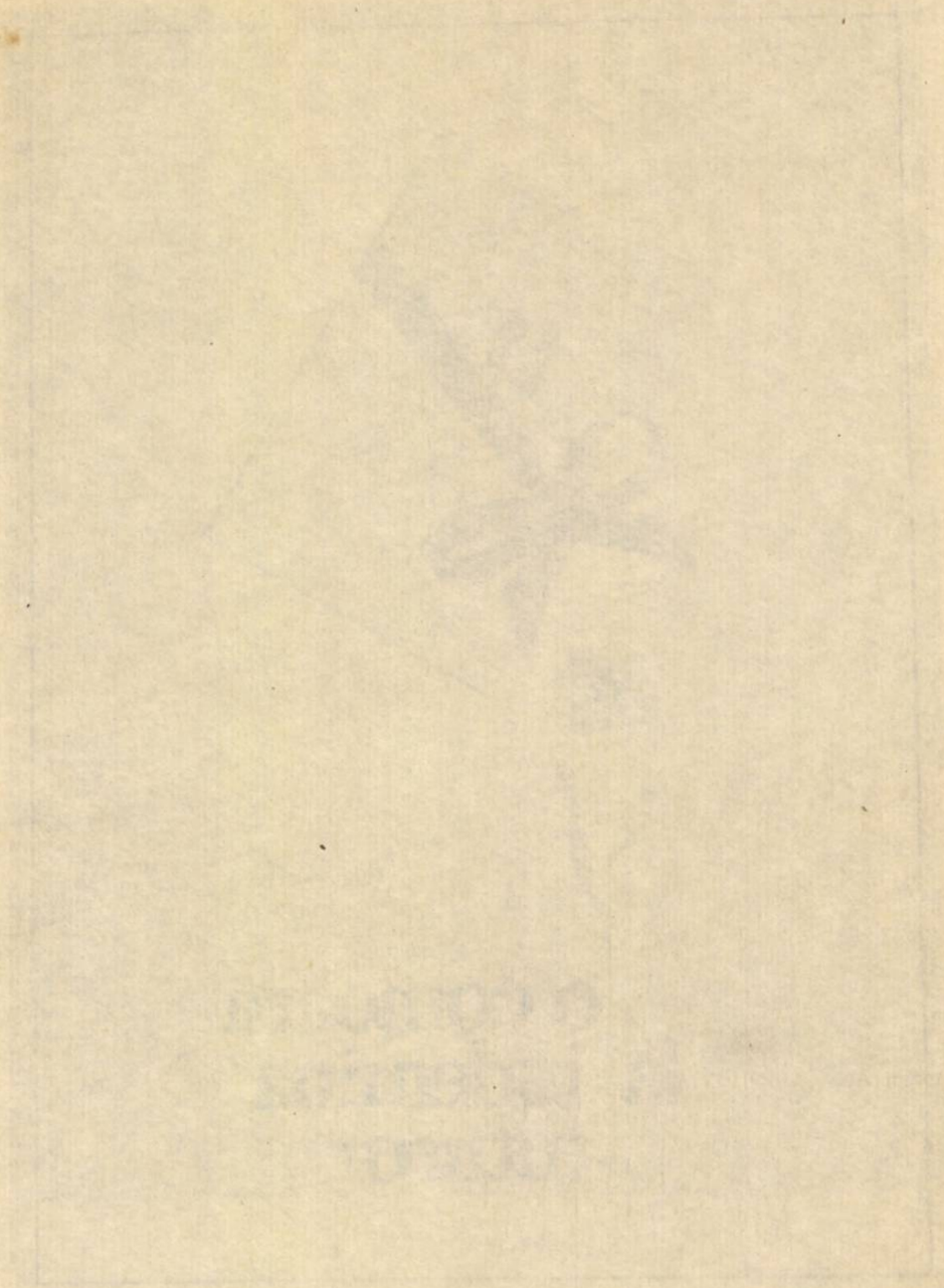

o comoară la îndemîna tuturor

Lei 5

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi
Nr. 5 1 februarie 1990

ECONOMIA DE PIAŢĂ

Da? Nu? Nu încă?

De la trimişii noştri

„Afacerea Dunagate“

SERIALE

- *Arhipelagul Gulag*
- *Acei bolnavi care au guvernat*

PRAGA 1968
- ce aflăm abia acum

LUMEA AZI

Săptămînal independent de politică externă

Nr. 5 (6 serie nouă – 1369) 1 februarie 1990

SUMAR

- Editorial. **Strada și țara.** Ilie Șerbănescu 2
  De ce ? Ștefan Cârjă
- Interviul nostru. **Jean-Marie Le Breton, ambasadorul Franței la București.** Radu Pascal 3
- La obiect. **Un criteriu, două criterii...** Observator 3
- Din actualitatea internațională
  Moscova. **Situația se menține încordată.** Nicolae Chilie 4
  Negocierile de la Viena. **Sub impactul schimbărilor de pe continent.** Ion Madoșa 5
  Belgrad. **Soarta Iugoslaviei nu depinde de UCI.** Simion Morcovescu 6
  Cașmir sau „paradisul în stare de război". Liana Enescu 7
  Varșovia. **Un congres cu „suspans"..., Odiseea zborului RO-259.** Rodica Dumitrescu 8
  Piața comună și țările răsăritene. Doina Topor 10
  Ulan Bator. **„Fraților și surorilor, pe cai !"** Mihaela Brumă 10
- În oglindă. **Întrebări.** Stelian Țurlea 11
- **„Credibilitate nu numai în interior, ci și în exterior". Convorbire cu Radu Câmpeanu, secretar general al P.N.L.** 12
- **Spre o economie de piață ?** Ilie Șerbănescu 13
- De la dictatură la democrație. **Experiența spaniolă.** Rodica Dumitrescu 14
- **1 000+1.** Stelian Țurlea 16
- **Afacerea „Dunagate".** Dumitru Constantin 18
- Idei care nu mai sînt captive. **Crima și memoria (2)** 19
- Sinteze. **Șansele Europei răsăritene (2).** Corneliu Bogdan 20
- Seriale. **Arhipelagul Gulag (4)** 22
  Acei bolnavi care au guvernat (2) 24
- Praga-Moscova 1968. **Acea lună august** 26
- Puncte de vedere. **Frankfurter Allgemeine Zeitung, Westdeutsche Rundfunk, Otecestven Front, TASS, Financial Times, Reuter** 28
- Profil. **Patricio Aylwin** 29
- Poșta redacției 31

Închiderea ediției: marți, ora 12

Interviul nostru: JEAN-MARIE LE BRETON, ambasadorul Franței la București pag. 3

„FRONTIERELE SÎNT INVIOLABILE"

SPRE O ECONOMIE DE PIAȚĂ? pag. 13

Actualitatea internațională pag. 4-11

De la dictatură la democrație. EXPERIENȚA SPANIOLĂ pag. 14

Odiseea zborului RO-259 pag. 9

ȘANSELE EUROPEI RĂSĂRITENE pag. 20

Seriale: Arhipelagul Gulag, Acei bolnavi care au guvernat pag. 22, 24

● La închiderea ediției, am primit o scrisoare din partea Ministerului Turismului în legătură cu articolul «Poate vin străini !», publicat în nr. 3 al revistei noastre. O vom publica integral în numărul viitor.

● Din cauza abundenței de materiale sîntem nevoiți să amînăm continuarea articolului „Democrația la români"

Editorial

Strada și țara

Evenimente cu consecințe periculoase pentru stabilitatea, democratizarea și pentru însăși imaginea în lume a țării s-au succedat zilele trecute. Reținerea și înțelepciunea tuturor forțelor politice sînt obligatorii pentru depășirea situației create.

Totul a pornit de la contestarea, în special de către partidele istorice — PNȚ, PNL și PSD —, a deciziei FSN de a participa la alegeri ; dincolo de orice alte argumente, ceea ce acestea au reproșat FSN a fost faptul că, prin decizia luată, a intrat în contradicție cu propriul decret-lege, adoptat anterior, cu privire la separarea puterii de stat de cea politică. Consiliul FSN reprezintă, pînă la alcătuirea unei Adunări Constituante în urma alegerilor, organul puterii în stat pe care o exercită prin decrete-lege și decrete. Cum ar putea FSN — argumentează partidele istorice — să fie și organ al puterii de stat și, în același timp, forță politică participantă la alegeri, fără a intra în contradicție cu propria hotărîre de separare a puterii de stat de puterea politică ? Cum ar putea, altfel spus, să fie și „parlament" provizoriu și partid (indiferent dacă se autonumește ori nu așa), sau cum ar putea participa la alegeri „parlamentul" însuși ?

Realitatea este că CFSN trebuia să asocieze deciziei de participare în alegeri soluționarea, din start, a acestei probleme instituționale. CFSN a sugerat, de fapt, o soluție, care nu a fost pe deplin concludentă, făcînd distincție între Consiliul FSN, ca organ al puterii în stat pînă la alegeri, și FSN ca mișcare politică, îndrituită să participe la alegeri, în cadrul cărora va prezenta candidați propuși de jos, și nu stabiliți de Consiliu.

Partidele istorice au cerut demisia Consiliului FSN pentru ca FSN să se poată prezenta în alegeri. O stare de derută s-a instalat. CFSN a deschis dialogul pentru găsirea unor soluții. Partidele istorice au prezentat alternativa formării unui Consiliu (sau unui organism cu alt nume), din care să facă parte toate partidele politice și în cadrul căruia FSN, ca mișcare politică, să se situeze pe același plan cu partidele în participarea la alegeri. Consiliul FSN nu a respins nici o propunere, urmînd ca soluția să fie căutată prin negocieri.

Era, desigur, dreptul partidelor istorice să atragă atenția asupra situației instituționale, să facă propuneri în legătură cu aceasta, dar — în măsura în care dialogul demarase și soluțiile urmau a fi găsite prin negocieri — presiunile prin demonstrații de stradă, pentru impunerea unui anumit demers, nu-și mai găseau locul. Se poate înțelege că partidele istorice, prin demonstrația din 28 ianuarie, au vrut să arate că dispun de o anume aderență, dar cererile de demisie sau autodizolvare a Consiliului FSN reprezentau o tactică depășită după ce dialogul se deschisese. Simțind probabil inadvertența, unul din liderii partidelor istorice — secretarul general al PNL — a preferat, în locul participării personale la dialogul impus de situația din stradă, să se deplaseze la TV, unde a evocat concluziile constructive ale dialogului purtat cu CFSN cu o zi înainte, după care, la scurt timp, a anunțat retragerea demonstranților PNL de la miting. Se spune, însă, că mulți nu au respectat retragerea.

Ce s-a obținut prin acest miting ? În primul rînd, fără îndoială, o întărire a FSN, care s-a arătat dispus la dialog și la găsirea de soluții, dar nu sub presiuni. În plus, mulțimi de demonstranți pro-FSN au ieșit în stradă, manifestîndu-se vehement împotriva partidelor istorice. În al doilea rînd, o pierdere certă în pozițiile partidelor istorice.

Iată, unde a dus o mișcare tactic greșită, de supralicitare, din partea a înseși partidelor istorice, care, din punctul lor de vedere — și nu din altul —, puteau spera într-o consolidare, așteptînd, fără să facă presiuni, rezultatele dialogului început și trecînd, în contul lor electoral, eventualele întîrzieri în soluționarea problemelor instituționale ridicate.

Cel puțin deocamdată, apare că s-a pierdut șansa cristalizării unei opoziții solide care, ca factor de contrapondere, constituie, în orice democrație, garanția păstrării acesteia și a valorilor ei.

Ce este de făcut, acum ? Pentru unii, poate că este reconfortant să asiste la dezbateri în contradictoriu, la demonstrații pro și contra. S-ar putea spune că este o dovadă de democrație, în contrafață cu monolitismul și unanimitatea de paradă din perioada dictaturii. Poate, într-un fel, este chiar așa. Dar trebuie gîndit cu mare luare aminte la situația actuală a țării. Nu ne găsim într-o situație normală, cu structuri consolidate și, mai ales, cu o economie care să funcționeze de la sine, indiferent de înfruntările politice. Orice înfruntări destabilizează și mai pronunțat o economie, și așa dezarticulată. Și mersul normal al economiei este cel care condiționează furnizarea serviciilor fundamentale care să ne permită să existăm.

Și nu trăim aiurea, sîntem în Europa, din care fuseserăm practic înlăturați și în care vrem să reintrăm. Revoluția ne-a făcut o reintrare triumfală. Să nu o pătăm sau s-o compromitem ! Este nevoie de înțelepciune și răbdare. Deja s-au conturat structuri care nu mai permit impunerea unor păreri și acțiuni ale unei singure părți. Este nevoie de încredere ! Nu nelimitată, dar, oricum, pînă la proba contrarie, trebuie s-o acordăm. Nimic nu poate înlocui dialogul. Un dialog constructiv, în liniște. Pentru ca revoluția să se mute din stradă la locurile de muncă. Și imaginea noastră în Europa nu va avea decît de cîștigat !

Ilie Șerbănescu

De ce?

Demonstrațiile ce au avut loc în București m-au pus în fața unor întrebări, cărora, deocamdată, nu le găsesc răspuns.

În după-amiaza zilei de 21 decembrie 1989, tinerii, adunați în fața Sălii Dalles pentru a manifesta împotriva dictaturii ceaușiste, au îngenuncheat în apropierea forțelor de represiune, echipate cu căști cu vizieră, scuturi etc., pentru a ține un moment de reculegere în memoria martirilor de la Timișoara. Deși, în orice clipă, ar fi putut fi striviți de blindatele ce se aflau la mai puțin de 100 metri sau încercuiți de trupele speciale de intervenție, prezente la numai 15—20 de pași, tinerii au păstrat, clipe în șir, o tăcere dureroasă sub privirile înmărmurite ale celor în uniformă.

În schimb, în seara de 12 ianuarie, zi de doliu național, cînd premierul Roman i-a rugat pe demonstranții aflați în Piața Victoriei să păstreze un moment de reculegere pentru eroii revoluției, cei prezenți s-au comportat lamentabil. De ce ?

Tot în după-amiaza zilei de 21 decembrie, tinerii din fața Sălii Dalles (cei prezenți pot să confirme sau să infirme cele scrise de mine) s-au prins de mîini, au dansat „Hora Unirii" în condițiile pe care le-am enunțat mai sus.

În schimb, cei adunați pe 24 ianuarie în Piața Victoriei n-au schițat nici un gest din care să reiasă că s-au gîndit, măcar o clipă, la însemnătatea istorică a acestei date. De ce ? În ultimele două decenii, ziua Unirii a fost ținută la „remorca" celei de 26 ianuarie, anul acesta fiind pentru prima dată, după atîta amar de ani, cînd am fi putut ieși în stradă să dansăm și să cîntăm „Hai, să dăm mînă cu mînă", dar n-am făcut-o.

Zeci de mii de oameni s-au adunat, din nou, în Piața Victoriei pe 28 ianuarie, pentru a cere demisia Frontului sau pentru a-l sprijini. Nu este exclus ca tinerii ce și-au dat mîna pe 21 decembrie să se fi aflat, la numai cîteva săptămîni, în tabere diferite, uitînd, probabil, că prăbușirea dictaturii ceaușiste nu înseamnă, nici pe departe, lichidarea moștenirii ei, în primul rînd, în plan economic. Putem să avem cele mai diferite opinii politice, cu excepția celor extremiste, dar trebuie să fim mai uniți ca niciodată pentru menținerea capacităților de producție deasupra liniei de plutire. Altfel, vom face mitinguri sau politică fină, nuanțată, vom studia democrația occidentală sau experiențe de aiurea, dar la lumina opaițului, în frig, subnutriți și malnutriți, atît noi cît și copiii noștri.

Ștefan Cârjă

„Frontierele sînt inviolabile"

Jean-Marie Le Breton

ambasadorul Franței la București

Cititorii noștri cunosc, desigur, că agenția „France Presse" a transmis, în timpul recentei vizite a președintelui François Mitterrand în Ungaria, o relatare a conferinței sale de presă care a produs o serie de nedumeriri. Agenția afirma că președintele a spus că Ungaria ar fi fost „privată de două treimi din teritoriul ei", după cele două războaie mondiale. „Rompres" a fost, ulterior, împuternicită de către MAE să sublinieze că o asemenea declarație „pune în discuție problema frontierelor dintre state în Europa, incită la contestarea acestora, precum și a tratatelor de pace respective". Ambasadorul Franței la București, domnul Jean-Marie Le Berton, a fost apoi autorizat de guvernul francez să facă o seamă de precizări. Revista „Lumea azi" i s-a adresat, cu intenția de a risipi orice confuzie în legătură cu relatarea agenției de presă franceze.

— Ceea ce vă pot spune de la început — și am mai declarat-o la Televiziunea română liberă și ziarului „România liberă" — este că guvernul francez nu înțelege în nici un fel să pună în discuție frontierele existente în Europa. Neînțelegerea ivită se datorează, după părerea mea, rezumării de către agenția „France Presse" a cuvintelor d-lui François Mitterrand, pînă la a le transforma de o manieră grosieră. Președintele Franței — găsindu-se în Ungaria — a evocat problema minorităților, afirmînd că problemele acestora nu trebuie reglementate de jos, ci de sus. Mai precis, trebuie să existe un fel de reguli comune internaționale, o atitudine europeană asupra căreia toate țările să fie de acord. Minorități există pretutindeni — și în Polonia, și în Ungaria, și în Iugoslavia, și în Bulgaria și în alte țări — nu numai în România — și problema cere un dialog în Europa, așa cum se întîmplă în problemele securității. Inviolabilitatea frontierelor nu trebuie îndreptată împotriva minorităților. Dar acest dialog nu înseamnă deloc repunerea în discuție a frontierelor. Președintele Franței a spus că, la sfîrșitul celor două războaie mondiale, au fost făcute modificări ale unor teritorii. Era vorba de o constatare de fapt și nu de drept. Dar președintele Franței a subliniat în modul cel mai clar că frontierele sînt inviolabile. E aici o doctrină susținută constant de Franța, de decenii. Nu vrem să modificăm frontierele europene și cu aceste gînduri propunem crearea confederației europene, în cadrul căreia să se stabilească un fel de statut al relațiilor umane. Acesta ar avea în vedere și problemele minorităților.

— Ne-ați putea clarifica ce înțelege Franța prin confederație europeană ?

— Așa cum o vedem noi, confederația europeană nu este un mijloc de a repune în discuție frontierele europene, ci de a readuce în Europa unele țări, inclusiv România. Pînă acum, aceste țări și-au pierdut proprietatea asupra lor, au fost, ca să folosesc un termen marxist, alienate. Ideea confederației este de a readuce toate aceste țări ale Europei de est într-o „casă europeană". Să mergem mai departe decît Helsinki, pentru că sînt încă multe de făcut pe plan cultural, în ce privește relațiile umane și chiar pe plan politic. Să redevenim Europa pe care istoria ne-a făcut-o ; să ne reamintim că, în secolul trecut, puteam trece frontierele cu o simplă carte de vizită. O confederație, așa cum putem să ne-o reprezentăm, ar trebui să studieze probleme, precum mișcarea persoanelor, educația tineretului, acordarea de diplome și multe altele. Cam ceea ce face Consiliul Europei pentru Occident. Firește, acestea sînt doar prime idei franceze, la care se vor adăuga altele. Dar trebuie să evităm greșelile secolelor trecute și, în primul rînd, să renunțăm la pretenții teritoriale. Repet, confederația europeană nu trebuie să fie o modalitate de a modifica frontierele europene. Franța nu are nici o pretenție teritorială. Pe acest plan al principiilor, sîntem, probabil, țara cea mai fermă, țara care nu dorește deloc să se atingă de problema granițelor. Cînd dl. Mitterrand vorbește despre minorități, o face pentru a evoca problema nu prin rivalități teritoriale, ci pentru a crea la un nivel înalt confederația de care aminteam.

— De ce ar fi nevoie de o asemenea confederație ?

— Înainte de toate, pentru că nu toată lumea poate intra imediat în CEE. Avem nevoie de echilibru în Europa, este nevoie ca toate țările din Est să aparțină cu adevărat acestui continent. Istoria europeană nu-i completă dacă nu-i includem — și menționez la întîmplare — pe Nicolae Titulescu sau pe Sobieski. Comunitatea Economică Europeană este un ansamblu creat de Occident și fundamentat pe integrare economică. În fond, însă, la crearea CEE s-a aflat dorința de a se evita în viitor conflicte franco-germane. Știți bine că a existat un secol de războaie între aceste două țări, că mai multe state occidentale s-au luptat între ele pentru supremație. Am dorit să facem în așa fel, încît țările Europei occidentale să formeze o unitate și să nu mai lupte pentru supremație.

Dar, repet, Europa nu se limitează la Occident, nu e completă fără Răsăritul ei. Țările din această parte au un rol fundamental. De aceea, aceste țări trebuie readuse în Europa. Ceea ce propunem noi pare ceva mai structurat decît a propus Mihail Gorbaciov — pe planul educației, al deplasării oamenilor ș.a. Noi concepem această confederație europeană ca o modalitate prin care europenii să redevină „proprietarii" continentului lor. Trebuie să redăm europenilor capacitatea de a se regăsi.

Radu Pascal

La obiect

Un criteriu, două criterii...

Citim :

„Sîntem profund preocupați de știrile potrivit cărora Frontul Salvării Naționale a luat hotărîrea de a impune restricții demonstrațiilor la București", a declarat, săptămîna trecută, purtătoarea de cuvînt a Departamentului de Stat, doamna Margaret Tutwiler, citată de agenția Reuter. „Deși — a continuat dînsa — recunoaștem faptul că autoritățile civile pot emite decrete rezonabile pentru asigurarea securității publice, restricțiile hotărîte par să depășească această necesitate".

Aprecierile, fie și critice, merită reținute și examinate cu atenția cuvenită. Preocupantă devine doar schimbarea criteriilor în funcție de interese politico-strategice. Aceeași purtătoare de cuvînt afirma la Washington, potrivit agenției EFE, că Statele Unite acceptă intervenția militară în Azerbaidjan numai în cazul în care este de scurtă durată și urmărește să restabilească ordinea, să favorizeze dialogul intern. „Această declarație, menționează agenția spaniolă, răspunde criticilor, formulate în ultimele zile, conform cărora Casa Albă a recunoscut dreptul URSS de a folosi forța pentru a reprima valul de violență etnică din regiune".

La rîndul său, după cum relata France Presse, purtătorul de cuvînt al Casei Albe, Marlin Fitzwater, a precizat : „Statele Unite au înțeles trimiterea de trupe de către Moscova spre a se pune capăt confruntărilor interetnice din Azerbaidjan. Recunoaștem dreptul oricărui stat de a asigura securitatea cetățenilor săi și se pare că aceasta este principala preocupare a Moscovei". Aceeași agenție transmite din capitala americană că, „deși a spus că nu dorește să încurajeze mobilizarea forței, președintele Bush a apreciat că Gorbaciov, care a decis intervenția trupelor în Azerbaidjan pentru a curma luptele dintre azeri și armeni, trebuia să răspundă acestei situații". Reamintim că Administrația Statelor Unite continuă să fie criticată în Congres pentru „atitudinea ei tolerantă" față de violențele armate din iunie anul trecut de la Beijing.

Există, prin urmare, un criteriu pentru țările mici și cu totul altul pentru marile puteri. Spus altfel, persistă ispita ca unele capitale să se considere, cum ar zice Orwell, mai egale decît altele !

Observator

MOSCOVA

Situația se menține încordată în Transcaucazia

Corespondență de la Nicolae Chilie

„Situație deosebit de gravă", „tragedie", „durerea noastră comună" sînt evaluări ce revin frecvent în comentariile presei sovietice, iar comentatorii televiziunii centrale sovietice, la 28 ianuarie, au fost de acord cu aprecierea colegului lor de la BBC că situația din Transcaucazia „este cea mai importantă criză cu care este confruntat Gorbaciov de la venirea sa la putere". Relatarea evenimentelor de către ziariștii de la fața locului înfățișează, uneori, un război în toată regula, pe care unii merg pînă acolo încît îl compară — dacă nu se va ajunge la o soluție radicală — cu conflictul din Liban sau din Ulster.

Numai în perioada 20—22 ianuarie, la Baku și-au pierdut viața 93 de persoane, între care 75 civili, iar alți 639 de civili și 7 militari au fost răniți. La aceasta se adaugă numeroși morți și răniți, tot în Baku, în zilele celelalte ale confruntărilor, precum și la Erevan, în regiunea Nagorno-Karabah, la frontiera dintre Azerbaidjan și Armenia și în alte zone. Un incident de amploare s-a produs, la 19—20 ianuarie, în rada portului Baku, care a fost blocată de circa 50 de nave civile azerbaidjaneene, ce operează în flotila de exploatare și transport a petrolului din Caspica, acestea făcînd o tentativă de a împiedica evacuarea, de către autoritățile locale, a persoanelor civile amenințate de elementele extremiste. A fost nevoie de intervenția autorităților militare, de mult calm și tact spre a se evita un conflict de proporții și spre a se lichida blocusul, dar nu au lipsit schimburile de focuri, victimele și pagubele materiale. O mare tragedie umană o constituie faptul că peste 200 000 de persoane din zonele de conflict (după unele surse, chiar 300 000) s-au refugiat din februarie 1988 și pînă în prezent. La toate acestea se adaugă existența unui mare număr de arme de toate tipurile la populația civilă, inclusiv tancuri (recent, s-a anunțat că au fost furate patru tancuri transportate pentru armată cu un tren de mărfuri), tanchete, elicoptere, tunuri, rachete, grenade, aruncătoare de grenade, armament automat și mari cantități de muniții, mijloace de comunicații-radio militare și chiar uniforme ale Armatei Roșii — toate obținute prin furt din convoaie și depozite ale armatei, de la bursa neagră, sau cu sprijinul nemijlocit al organelor locale armenești și azere.

La fel ca în toate conflictele de acest gen, și cel din Transcaucazia se caracterizează prin mare instabilitate și fluiditate, printr-un adevărat domino periculos al morții și distrugerii provocate de elemente teroriste și alți extremiști, care determină ca o zonă sau un cartier, calme azi, să devină teatrul unor înfruntări sîngeroase.

Deosebit de mari sînt dereglările și pagubele economice înregistrate atît în Armenia, cît și în Azerbaidjan, din cauza conflictelor militare, a demonstrațiilor de stradă, grevelor și evacuărilor de populație. Armenia se află — după cum scria corespondentul săptămînalului „Les Nouvelles de Moscou" — într-o stare de blocadă. Republica este privată de benzină și alți carburanți, inclusiv pentru aviație, precum și de păcura necesară pentru încălzit. Circulația mijloacelor de transport și aprovizionarea cu produse alimentare și alte bunuri de necesitate se desfășoară sporadic. Multe întreprinderi industriale nu funcționează din cauza insuficienței energiei electrice. Cursurile sînt întrerupte în școlile secundare din cauza frigului din sălile de clasă, care s-a extins și în numeroase case de locuit din Erevan. Situația cea mai dificilă se află în zona sinistrată ca urmare a seismului, deși o mare parte din transporturile de bunuri venind în Armenia, via Georgia, este dirijată spre aceste zone. Peste 500 000 de persoane trăiesc în adăposturi improvizate, în rulote prost încălzite, în case semidărîmate și în corturi.

În același timp, se depun eforturi perseverente pe plan politic, atît la Moscova cît și la Baku, Erevan și Stepanakert (capitala regiunii Nagorno-Karabah), pentru calmarea spiritelor, încetarea ciocnirilor militare și a actelor teroriste, pentru stabilizarea și normalizarea situației din Transcaucazia. Adresînd un impresionant apel la calm, rațiune, răspundere și conciliere, M.S. Gorbaciov a arătat într-un apel rostit la televiziunea centrală : „Noi pornim de la convingerea că violența, ura, continuarea conflictului nu duc la nimic bun, ci numai otrăvesc atmosfera, se soldează cu și mai multe victime, cu și mai multă violență".

Din păcate, așa constată majoritatea comentariilor presei sovietice, toate apelurile și tentativele în direcția concilierii s-au soldat, cel puțin deocamdată, fără rezultate palpabile.

Se constată exprimarea unor opinii diametral opuse — în Armenia și Azerbaidjan, dar și în paginile presei centrale — în privința căilor de urmat și a soluțiilor ce se cer adoptate în perioada următoare, unii pronunțîndu-se, de pildă, pentru intensificarea măsurilor forțelor de ordine în vederea calmării conflictelor, iar alții pentru folosirea, în exclusivitate, a dialogului și căilor politice. În rîndul ziariștilor sovietici și străini din Moscova există puncte de vedere care plasează lucrurile într-un cadru mai larg și analizează mai aprofundat cauzele reale — istorice, naționale, politice, economice, sociale, juridice, religioase care au dus la actuala recrudescență a conflictului din Transcaucazia. Aceștia arată că, pînă în prezent, nu s-a întreprins încă nimic de fond și de profunzime pentru rezolvarea diferendului. Dimpotrivă — se afirmă —, folosirea vechii ideologii, a vechii constituții, a vechilor căi, în esență administrative și militare, care s-au perimat în etapa actuală de „perestroika" și „glasnosti", ar încuraja tendințele centrifuge, separatiste, extremiste, existente și în Azerbaidjan și în Armenia. De fapt, aceste tendințe nu se bucură de sprijin nici pe plan internațional, așa cum o atestă reacțiile pe plan mondial la evenimentele din Transcaucazia. Adepții acestei abordări arată că, de-a lungul anilor, în Transcaucazia, datorită unor erori succesive din perioada stalinistă și brejnevistă, s-a erodat atît autoritatea partidelor și guvernelor locale, cît și cea a „centrului", a dispărut, în primul rînd, încrederea necesară pentru o soluție rațională, politică. În această „criză de încredere" au apărut forțe politice noi pe plan național — cum este Mișcarea Națională din Armenia și Frontul Național din Azerbaidjan, care au preluat de facto, în mare măsură inițiativa și controlul în viața politică și socială a celor două republici. Ca o dovadă a autorității de care se bucură cele două organizații, este amintit faptul că liderii acestora au ajuns la un acord — publicat în presa centrală sovietică, — de a-și retrage forțele înarmate, începînd cu 28 ianuarie ora 7,00, de la frontiera dintre Armenia și Republica autonomă Nahicevan, urmînd ca securitatea în zona limitrofă să fie garantată de armată și forțele Ministerului de interne.

Deși în rîndul celor două organizații menționate, care au un caracter „neformal", există o serie întreagă de elemente extremiste și chiar teroriste, în presa sovietică se emite ideea că, în efortul de soluționare politică pașnică a acestui mare nod gordian al problemei naționale din URSS, se cer mobilizate toate forțele politice raționale, sănătoase atît de la centru, cît și de pe plan local, capabile, prin influența lor, să pună capăt violenței și vărsării de sînge, să determine restabilirea încrederii.

(Din „Temps Nouveaux" — Moscova)

Negocierile de la Viena

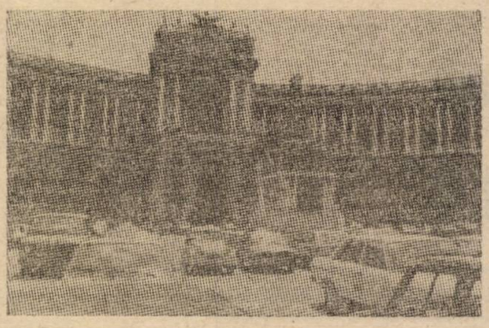

Sub impactul schimbărilor de pe continent

Corespondență de la I. Madoșa

La mai puțin de un an de la debutul lor, negocierile de la Viena asupra forțelor armate și armamentelor convenționale (CFE), ca și cele simultane, privind creșterea încrederii și securității în Europa (CSBM), se află, în mod evident, sub impactul schimbărilor politice din această parte a lumii, al rapidelor și profundelor mutații din estul și din centrul continentului. Adresîndu-se, săptămîna trecută, unei ședințe plenare a tratativelor CFE, atît ministrul de externe al R.F. Germania, Hans-Dietrich Genscher, cît și omologul său francez, Roland Dumas, precum și cel italian, Gianni de Michelis, au ținut să insiste asupra configurării accentuate a noii situații, ceea ce impune — potrivit opiniilor exprimate — o intensificare a eforturilor de dezarmare și securitate, de așezare a raporturilor dintre statele europene pe baze sigure și solide, de conlucrare și cooperare. „După căderea zidurilor de beton și de prefabricate care au divizat Europa timp de aproape 50 de ani, e nevoie — menționa, de pildă, șeful diplomației vest-germane — să cadă, de asemenea, zidurile de rachete, de tancuri și de tunuri. Aceasta este singura modalitate de a face ireversibilă și schimbarea politică din Europa. Așa cum 1989 a fost anul revoluției pentru libertate, 1990 trebuie să devină anul dezarmării. Ne revine nouă misiunea de a veghea ca dezarmarea să meargă în același ritm cu evoluția politică".

Evident, pe planul concret al negocierilor de la Viena, aflate în primele săptămîni ale celei de-a 5-a runde, exigențele formulate se traduc, înainte de toate, prin dezideratul accelerării lucrărilor, al dobîndirii unei dinamici sporite, cu atît mai mult cu cît, în continuare, se afirmă și se face simțită voința participanților de a le încheia la timpul oportun, de a favoriza semnarea unui prim acord încă în cursul lui 1990. În general, evoluțiile de pînă acum, ca și atmosfera convorbirilor sînt încurajatoare, constructive, fapt evidențiat și de cei trei miniștri de externe care au luat cuvîntul la 25 ianuarie. S-au înregistrat semnificative apropieri de ordin principial, conceptual, puse în lumină, după aprecierea comentatorilor, de similitudinile de abordare ale celor două proiecte de tratat prezentate la runda anterioară (al statelor din NATO, pe de o parte, și al celor din Tratatul de la Varșovia, pe de altă parte). S-a reușit, de asemenea, o definiție comună a artileriei, una dintre categoriile ce figurează pe agenda negocierilor.

Cu toate acestea, raportate la schimbările rapide și spectaculoase de pe continent, ritmul de lucru și finalizările propriu-zise reclamă încă o anumită intensificare. Timpul începe să preseze, după cum se relevă aici, mai ales în dorita perspectivă a facilitării evoluțiilor democratice în curs, a asigurării unui cadru general de stabilitate pentru desfășurarea lor. Ca atare, actualului ciclu de negocieri și, evident, celor ce vor urma le incumbă sarcini și răspunderi deosebite, misiunea delimitării a cît mai multe zone de contact. Premisele de la care se pornește sînt cele menționate. În etapa următoare, se resimte nevoia realizării unor definiții comune pentru tancurile ușoare și includerea lor în reducerile preconizate a unor eforturi sporite pentru definirea blindatelor în general, ca și pentru găsirea unor soluții reciproc acceptabile în ce privește elicopterele — sferă în care, pe deasupra, se impune și o anumită diferențiere, întrucît nu toate sînt la fel de periculoase.

Dificultăți importante persistă, deocamdată, în legătură cu aviația terestră, datorită pozițiilor divergente manifestate. Alte domenii-cheie ale viitorului acord — cum ar fi verificarea și schimbul de informații sau măsurile de stabilitate, concepute ca acțiuni de natură să însoțească preconizatele reduceri de efective și armamente — nu au fost încă abordate. În sfîrșit, în legătură cu așa-numita „diferențiere regională", respectiv cu împărțirea zonei dintre Atlantic și Urali, la care s-ar aplica viitorul acord, în regiuni cu diferite niveluri de armamente, și cu regimul armamentelor denozitate, pozițiile actuale continuă să fie sensibil diferite.

Avînd în vedere toate acestea, ministrul de externe italian a propus, săptămîna trecută, pentru primăvară, o reuniune specială a miniștrilor de externe ai celor 23 de state participante, cu scopul exclusiv al stabilirii unor jaloane sigure pentru evoluția convorbirilor. Decizii importante sînt așteptate, de asemenea, de la apropiata reuniune de la Ottawa a „cerului deschis", programată pentru luna februarie și la care miniștrii de externe ai „celor 23" ar urma să examineze atent mersul negocierilor de la Viena.

Deși căutările și depășirea unor dificultăți continuă să fie prioritare, aici, la Viena este larg împărtășită opinia că negocierile de dezarmare convențională, cu o agendă complexă și diversă, vor trebui să înregistreze progrese decisive în viitorul nu prea îndepărtat, în așa fel încît un prim acord — considerat ca cel mai ambițios acord de dezarmare din epoca postbelică — să poată fi încheiat pînă în toamnă, iar semnarea lui să aibă loc la o reuniune la nivel înalt a statelor participante la procesul CSCE. Propuneri în acest sens nu lipsesc, mai ales după ce, la 20 ianuarie, la Dublin, cele 12 state din CEE au acceptat, în comun, ideea liderului sovietic, Mihail Gorbaciov, referitoare la convocarea unui „Helsinki II". Săptămîna trecută, cu ocazia prezenței sale la Hofburg, Roland Dumas a reafirmat chiar disponibilitatea Franței de a găzdui, la Paris, o atare reuniune.

Desigur, precizările și cerințele menționate se referă, în egală măsură, la negocierile simultane vizînd creșterea încrederii și securității pe continent, chemate ca, prin dezvoltarea acordului de la Stockholm, din 1986, să genereze o veritabilă „rețea" de măsuri complementare și eficiente, de natură să asigure o bază solidă pentru înfăptuirea conceptelor pașnice de securitate și stabilitate în Europa. Foarte semnificativ pe acest plan este considerat, aici, actualul seminar asupra doctrinelor militare ale celor 35 de țări semnatare ale Actului final de la Helsinki, convocat în cadrul tratativelor CSMB și la care — veritabilă premieră — au fost prezenți, într-o primă etapă, peste 30 de șefi de mari state majore, inclusiv din România, precum și alte oficialități militare de rang înalt. În intervențiile lor, urmărite cu deosebit interes, aceștia au înfățișat, pe larg, doctrinele militare ale statelor respective și posibilele lor evoluții, în contextul profundelor schimbări de pe continent, ceea ce se consideră a reprezenta o contribuție de reală însemnătate la sporirea transparenței și a încrederii pe plan militar. Pînă la 5 februarie, cînd se vor încheia, lucrările seminarului continuă la nivel de experți militari, persoane cu funcții de răspundere în armatele statelor participante, și sînt consacrate dezbaterii a trei teme complementare : structura și dispozitivul forțelor armate, concepția asupra activităților și pregătirii militare, sistemul de formare și principalele capitole ale bugetelor militare. Săptămîna trecută, în legătură cu primul dintre punctele menționate, a luat cuvîntul, din partea țării noastre, generalul-maior Corneliu Soare, care a prezentat unele elemente privind organizarea armatei naționale, a cărei structură reflectă caracterul strict defensiv al doctrinei noastre militare.

Pornind de la stadiul general al celor două negocieri, ca și de la dezideratele formulate în legătură cu ele, este demn de remarcat că aici se afirmă, de pe acum, cu tot mai multă pregnanță, o viziune procesuală și unitară asupra problemelor dezarmării în Europa și în lume. Odată realizat un prim acord, negocierile asupra stabilității convenționale nu ar trebui să cunoască nici o pauză, ci să continue și să fie extinse, abordînd frontal nu doar chestiunea noilor reduceri de efective și armamente, ci și alte aspecte importante ale securității convenționale. Totodată, un prim acord ar face posibilă angajarea de tratative asupra rachetelor nucleare cu rază scurtă de acțiune din Europa și ar face „lipsită de sens" — după cum afirmă ministrul de externe italian — problema modernizării lor. În sfîrșit, sînt așteptate finalizări pozitive în alte domenii cum ar fi reducerea cu 50 la sută a potențialelor strategice nucleare ale S.U.A. și U.R.S.S. și interzicerea mondială a armelor chimice. Totul, în perspectiva unei „ordini stabile de pace în Europa", cum se subliniază aici, o ordine în care locul diviziării și al pozițiilor antagoniste de pînă acum să fie luat de o securitate bazată pe cooperare.

BELGRAD

Soarta Iugoslaviei nu depinde de U.C.I.

Corespondență de la Simion Morcovescu

Prin desfășurarea sa, cel puțin pînă la punctul în care a ajuns, cel de-al 14-lea congres al Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia și-a justificat pe deplin însușirea de congres extraordinar. În raport cu ultimele patru congrese anterioare, el a fost cu adevărat ieșit din comun atît prin hotărîrea de a fi convocat înainte de termen, cît și prin pregătirea, desfășurarea și, mai ales, prin deznodămîntul la care s-a ajuns.

Ce a determinat convocarea lui înainte de termen ? Așa cum reiese și din raportul prezentat la congres — care, în paranteză fie spus, nu a dat satisfacție delegaților, unii cerînd chiar să fie respins ca nereprezentînd o analiză reală a situației din partid și din țară — U.C.I. a fost nevoită să se întrunească în forumul suprem pentru a găsi soluții la problemele acute cu care se confruntă țara, determinate de ascuțirea crizei pe plan economic, politic, ideologic și social. În Iugoslavia, criza — care a cauzat un pronunțat dezechilibru, a cărui expresie palpabilă pentru omul de pe stradă a constituit-o ritmul galopant al inflației, ceea ce a dus la degenerarea relațiilor în sistemul economic — a provocat puternice tensiuni sociale. Reflectate, mai ales, printr-o escaladare a manifestărilor de naționalism, a confruntărilor dintre conducerile republicilor și provinciilor, fenomene și tendințe negative facilitate și de atitudinea defensivă și de neutralitate a Uniunii Comuniștilor, toate acestea fiind însoțite de confruntări între exponenții forțelor favorabile și potrivnice reformelor. Adăugînd la toate acestea lupta pentru menținerea privilegiilor sau obținerea de privilegii, pentru instituirea monopolului pe plan politic sau economic de pe poziții naționaliste în unele cazuri, atunci avem o imagine cît mai veridică a situației. Bineînțeles, nu sînt de neglijat nici procesele și frămîntările din țările est-europene care nu au putut să nu aibă ecou și în această țară organizată pe principii socialiste ce se cereau reformate mai ales pe plan politic, ceea ce presupunea un partid adaptat la situația calitativ nouă. „În ultimii ani — scria revista «NIN» — U.C.I. a fost mai degrabă un factor de dezintegrare, un spațiu pentru discuții contradictorii și certuri și s-a dovedit extrem de ineficientă în procesele posibile de înnoire a statului iugoslav". Revista citată adaugă că congresul a fost convocat tocmai pentru a i se da acestei organizații politice ultima șansă de a dovedi că este un factor de integrare. Dar un observator atent putea deduce care va fi deznodămîntul încă din perioada premergătoare forumului cînd s-au întrunit congresele republicane și conferințele provinciale, deoarece în perioada amintită, în loc să fie atenuate, disensiunile s-au adîncit și mai mult, cristalizîndu-se două tendințe, două opțiuni în spatele cărora se aflau conducerile din Slovenia și Serbia. În plus, războiul ideilor a fost transferat chiar și pe planul relațiilor economice. Serbia a rupt relațiile cu Slovenia și a instituit o adevărată blocadă față de produsele din această republică.

Cu ce au venit la congres protagoniștii celor două concepții ? Dacă cei din Serbia au venit pregătiți să sprijine ideea unei organizații de partid iugoslave unitare, în care centralismul democratic să se afle la temelia întregului eșafodaj de partid și hotărîrile să fie luate, pentru menținerea unei unități la nivel iugoslav, prin majoritatea de voturi, delegații din partea U.C. din Slovenia s-au prezentat cu mandatul de a insista pentru reformarea partidului care să fie alcătuit din organizații de partid republicane autonome — ceea ce a dus la formula „uniune a uniunilor" —, iar hotărîrile să fie luate prin consens, nu prin majoritate de voturi.

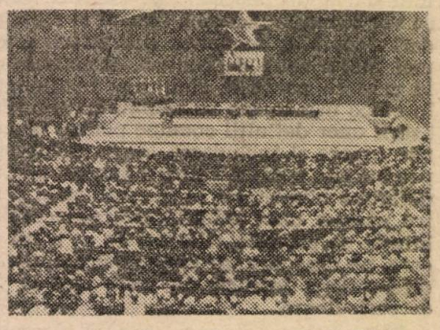

Aspect de la Congresul U.C.I.

Congresul a și debutat sub semnul disensiunilor, discuțiile în legătură cu stabilirea ordinii de zi au durat peste două ore și jumătate, atestînd că, și din acest punct de vedere, congresul este extraordinar, nu se mai desfășoară după un scenariu dinainte stabilit cum s-a întîmplat la toate forumurile precedente. Astfel, chestiuni de procedură au luat forma unor conflicte de idei, cerîndu-se să fie imediat luat în discuție documentul principal — declarația — care ar fi urmat să stipuleze caracterul reformator al congresului, dacă se dorea ca viața să nu scoată U.C.I. de pe scena politică și socială. Bineînțeles că prin majoritatea de voturi s-a reușit stabilirea unei alte priorități în cadrul discuțiilor, ceea ce a făcut ca unii observatori să afirme că dacă nu orele și zilele, atunci lunile Uniunii Comuniștilor sînt numărate. Mai departe, lucrările desfășurate pe comisii nu au făcut altceva decît să ateste că Uniunea Comuniștilor se apropie tot mai mult de un punct fără întoarcere, discuțiile contradictorii aprinse, replicile și contrareplicile, nu întotdeauna pe un ton civilizat, neprevestind nimic bun. A trebuit să vină cea de-a doua ședință plenară pentru ca deznodămîntul să se producă. După ce, una după alta, propunerile de amendament la documentul congresului făcute de delegații sloveni au fost respinse prin sistemul de vot majoritar, delegații sloveni au părăsit sala de ședințe, și-au retras reprezentanții din organele U.C.I., iar ulterior s-a hotărît înghețarea relațiilor cu U.C.I., ceea ce de fapt înseamnă ieșirea din partid. Noaptea de veghe, cînd Prezidiul C.C. al U.C.I. și Prezidiul de lucru al congresului au deliberat asupra posibilității de ieșire din situația creată prin cererea delegaților croați de a se întrerupe lucrările și cînd sala ședințelor plenare de la Centrul „Sava" căpătase mai degrabă aspectul unei săli de așteptare într-o oarecare gară în care călătorii obosiți fură clipe de somn între două trenuri, atesta o dată în plus — dacă mai era nevoie — că U.C.I. a intrat în agonie, nu mai este organizația unică a comuniștilor iugoslavi, că s-a ajuns la inițiativa — cu adevărat cutezătoare — ca din Constituția R.S.F. Iugoslavia să fie anulată prevederea referitoare la poziția de avangardă, de monopol a U.C.I. Cunoscători ai realității iugoslave afirmă că orice s-ar fi întîmplat și cu orice preț s-ar fi încheiat congresul, divergențele erau atît de mari, încît nu se mai putea vorbi de o organizație unitară, centralismul democratic nu mai putea funcționa în raporturile dintre organizațiile din republici, sistemul de vot devenise un factor de blocare a adoptării oricărei propuneri rationale.

Așadar, lucrările congresului au fost întrerupte pe o perioadă nedeterminată și ar fi posibil să nu se mai întrunească niciodată. Poate că perspectivele sînt cel mai bine ilustrate de titlurile apărute în presă și din care aș menționa doar cîteva : „Bătălia pentru U.C.I", „Despărțire fără întoarcere", „La revedere pînă la războiul următor", „Congresul continuă în curînd", „Congresul întrerupt pînă mai departe", „Congresul își va continua lucrările", „Nu este sfîrșitul lumii", „Continuarea într-o bună zi", „U.C.I. nu mai există", „Congresul continuă, dar nu știm cînd". Prin urmare, incertitudine în privința viitorului Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia.

O întrebare frecvent auzită după acest final de-a dreptul dramatic a fost dacă eșecul congresului și încheierea ieșirii definitive din U.C.I. a părților sale componente nu înseamnă și sfîrșitul Iugoslaviei. Răspunsul, fără echivoc, a fost dat de actualul premier iugoslav, Ante Markovici : „Iugoslavia va continua să funcționeze". Afirmația are ca temei o realitate, și anume că în Iugoslavia s-a început deja procesul de separare a puterii de stat de cea politică, așa încît acum — constata, într-un comentariu, agenția „Taniug" — soarta Iugoslaviei nu mai depinde de Uniunea Comuniștilor și probabil că în viitor nici nu va mai depinde niciodată de un singur partid politic, iar problemele U.C.I. sînt doar probleme interne ale unui partid politic.

Ceea ce s-a întîmplat la Congresul al XIV-lea, extraordinar, al U.C.I. — conchide „Taniug" — poate să însemne un sfîrșit sau un început. Numai continuarea congresului va demonstra soarta pe care și-au rezervat-o comuniștii iugoslavi. Opinie cu care nu se poate să nu fii de acord, aș adăuga eu.

CAȘMIR sau „paradisul în stare de război“

Valea Caşmirului — una din cele mai pitoreşti regiuni indiene, considerată drept un „paradis terestru“ de vechii regi moguli, părere împărtăşită, apoi, de cohortele de turişti ce o străbat cu încîntare, tot cursul anului — a luat, în ultima vreme, înfăţişarea unui „cîmp de luptă“. Forţe armate şi paramilitare au fost trimise de urgenţă şi o serie de măsuri speciale au fost adoptate de către guvernul federal, de la Delhi, în încercarea de stăvilire a crescîndei agitaţii declanşate, în acest teritoriu, de forţe separatiste musulmane. În ultimele trei săptămîni, înfruntările — considerate drept cele mai grave din ultimele trei decenii — au făcut mai multe victime decît pe parcursul întregului an trecut.

Caşmirul reprezintă un teritoriu de aproximativ 222 000 kmp, aflat în inima Asiei, într-o strategică poziţie geografică, respectiv la confluenţa graniţelor dintre India, Pakistan, Afganistan şi China. Destrămarea imperiului colonial britanic şi, de asemenea, crearea, în 1947, după criteriul religios, a celor două state independente, India şi Pakistanul, au pus Caşmirul (care, asemenea altor 565 de principate, era administrat de suverani feudali, maharajahi şi de consilieri britanici) în faţa dreptului de a opta fie pentru unirea cu India, fie pentru cea cu Pakistanul, fie pentru autonomie. Maharajahul Caşmirului a amînat luarea unei decizii, el şi administraţia ţării fiind, asemenea majorităţii locuitorilor Indiei, de confesiune hindusă, în vreme ce peste două treimi din populaţia teritoriului era musulmană. În anii următori, Caşmirul va deveni un teritoriu în dispută între India şi Pakistan, formînd principala „miză“ a două dintre cele trei conflicte armate indo-pakistaneze. După primul dintre aceste conflicte, în iulie 1949, a fost stabilită o linie de armistiţiu, împărţind teritoriul în două : o treime a trecut sub controlul pakistanez (Azad Caşmir), iar celelalte două treimi (regiunile Jammu, Ladack şi Valea Srinagar) sub autoritatea guvernului local şi a celui de la Delhi.

Divizarea nu a pus, însă, capăt aşa-numitei „probleme a Caşmirului“, care va continua să genereze încordare în raporturile indo-pakistaneze, iar în teritoriul disputat repetate răbufniri violente, cum este cea de acum.

Un reporter francez, care a vizitat în urmă cu o săptămînă „zona conflictuală“, a consemnat cîteva aspecte şi declaraţii semnificative pentru atmosfera actuală din valea Caşmirului. Cuvîntul „război“ — notează reporterul — se face auzit tot mai des, atît din gura unor reprezentanţi ai forţelor militante, cît şi în explicaţiile oferite de unele personalităţi oficiale. „Vrem independenţă. Nu vrem negocieri. Toţi tinerii vor lua o armă şi vor înfrunta armata“ — afirmă, în cursul unei discuţii pe stradă, un reprezentant al grupărilor militante. Un altul îi explică ziaristului francez că mulţimea pe care o zăreşte aruncînd cu pietre în pompierii ce încearcă să stingă incendiul provocat într-o şcoală de fete din centrul capitalei, Srinagar, ar reprezenta voinţa „poporului“ indignat de prezenţa trupelor de militari şi poliţişti. Dacă cele două Germanii discută despre unificare, de ce nu şi cele două Caşmiruri... — este o altă opinie consemnată de ziaristul francez.

„Cînd este război, restul nu mai contează, apreciază G. M. Shah, fost premier al statului Jammu şi Caşmir, între 1984 şi 1987, încercînd să explice de ce, în 1989, numărul turiştilor a scăzut cu 80 la sută.

Declanşate în 1988, tulburările s-au agravat anul trecut, cînd s-au înregistrat cel puţin 60 de victime. „Militanţii“, cum îi numesc locuitorii regiunii, sau „teroriştii“, cum îi numesc autorităţile, sînt grupaţi într-o serie de organizaţii, dintre care „Frontul de Eliberare din Jammu şi Caşmir“ (JKLF), şi alte grupări, toate de evidentă inspiraţie islamică. Influenţa lor e tot mai accentuată în viaţa teritoriului. Astfel, în numele preceptelor islamice, s-a dispus închiderea prăvăliilor cu băuturi, a cinematografelor, saloanelor de frumuseţe. Femeilor li s-a cerut să poarte vălul tradiţional, iar presa s-a făcut ecoul unor revendicări solicitînd introducerea „pedepselor islamice“ pentru delincvenţi.

Guvernul indian a acuzat Pakistanul de responsabilitate în actuala campanie violentă din Caşmir, ceea ce Islamabadul a respins cu fermitate. În continuă deteriorare, situaţia din teritoriul în dispută a a fost discutată cu prilejul recentului dialog purtat de ministrul pakistanez de externe la Delhi.

Pentru organizatorii campaniei, valul de tulburări produse în Caşmir ar fi, în primul rînd, rezultatul frustrării încercate de populaţia (majoritar musulmană) a regiunii, care s-ar fi simţit „neglijată“ de guvernul de la Delhi. Nazib Bakshi, preşedintele Comitetului de acţiune turistică, nu exclude existenţa, la început, a unui oarecare sprijin acordat de Pakistan mişcării, dar el consideră că, ulterior, aceasta a devenit reprezentativă pentru întregul teritoriu. Ceea ce a fost, întîi, o luptă cu scopuri economice s-a transformat într-o poziţie militantă — afirmă el, apreciind că se are în vedere o adevărată revoluţie, militanţii slujindu-se de religie, de conceptul unui stat islamic, pentru a atinge scopuri politice. În acest sens, N. Bakshi subliniază însemnătatea faptului că 60 la sută din locuitorii Caşmirului sînt analfabeţi, singurele lor cunoştinţe fiind cele religioase. În schimb, dr. Faruk Abdullah, care a deţinut, pînă în urmă cu cîteva zile, funcţia de prim-ministru al guvernului local, a afirmat că deţine dovezi despre existenţa unor cîmpuri de antrenament în Pakistan pentru grupările militante din Valea Caşmirului, unde s-ar pregăti un fel de revoluţie islamică. Dr. Faruk Abdullah şi-a prezentat demisia, în semn de protest faţă de numirea, de către guvernul federal de la Delhi, fără ca el să fi fost consultat, a unui nou guvernator al statului indian Jammu şi Caşmir.

Numirea a făcut parte dintr-o serie de măsuri luate de autorităţile federale faţă de situaţia creată. Astfel, restricţii de circulaţie au fost impuse, întîi, capitalei şi cîtorva oraşe, apoi, unui număr crescînd de localităţi, unde forţele armate şi de securitate şi-au intensificat activitatea de stăvilire a acţiunilor mişcării militante musulmane. Cu toate acestea, situaţia a continuat să se deterioreze, confruntînd noul guvern indian, instalat la Delhi abia la începutul lunii decembrie, cu o primă şi deosebit de gravă criză.

Liana Enescu

STOP CADRU

Preşedintele de onoare al Partidului Social-Democrat din R.F.G., Willy Brandt (stînga), aflat, într-o vizită în R.D.G., a luat cuvîntul, la 28 ianuarie, la un mare miting al populaţiei, desfăşurat în oraşul Eisenach

VARȘOVIA

Un congres cu „suspans"...

Corespondențe de la trimisul nostru, Rodica Dumitrescu

Congresul al XI-lea al PMUP, fixat pentru 27—29 ianuarie, s-a desfășurat în două etape : prima zi — lucrările ultimului congres al partidului comunist ; zilele a doua și a treia — constituirea noului partid, din cenușa celui care — cum spunea fostul său lider, Mieczyslaw Rakowsky — „și-a meritat înfrîngerea".

A fost un congres al suspansului. Pînă în ultima clipă, cei 253 de ziariști străini prezenți la eveniment (cifră record în istoria congreselor poloneze) nu au știut nici ora cînd încep lucrările, nici cînd și nici dacă va avea loc votul de autodizolvare a partidului, nici dacă se va naște un partid sau mai multe și nici numele acestei noi formațiuni politice.

Cum, la ora cînd transmit aceste rînduri prin telex, o sinteză a lucrărilor celor două congrese pare aproape imposibil de realizat, voi încerca o prezentare cronologică a momentelor, revelatoare pentru orizontul politic al unui partid ce încearcă să se autodefinească și să-și găsească un loc propriu pe scena politică poloneză, după lunga perioadă de eșecuri și căutări ale fostului PMUP.

Sîmbătă 27 ianuarie, orele 12,05. Pe una din ușile laterale, în sala congresului de la Palatul Culturii și Științei, intră președintele Poloniei, Wojciech Jaruzelski, însoțit de primul secretar al CC al PMUP, Mieczyslaw Rakowsky. Președintele ia loc în rîndul 9, iar Rakowski se îndreaptă spre tribuna fără prezidiu, de unde își va citi cuvîntarea de 23 de file ; în spatele său — 53 de scaune goale.

Spicuim cîteva idei din discursul lui Rakowski : Eșecul socialismului autoritar în țările est-europene a demonstrat, clar, că sistemul a fost total eronat ● Prima slăbiciune a mișcării comuniste a fost lipsa totală a democrației ● Concepția lui Lenin despre dictatura proletariatului n-a însemnat, în fapt, decît dictatura unui singur partid, ce a adus la un despotism oligarhic al unei singure persoane ● Echipa lui Brejnev nu era capabilă să înțeleagă, în 1981, protestele de masă ale muncitorilor polonezi. „Doctrina Brejnev" în Polonia și în partid se manifesta sub întrebarea : ce vor zice liderii sovietici ? ● Principalul motiv al insuccesului socialismului în Polonia l-a reprezentat centralismul excesiv. În practică, planificarea centralizată a provocat crearea unui stat birocratic ● Prezența unui partid de stînga în Polonia este absolut necesară. La ora actuală, situația forțelor politice din Polonia este foarte neclară. Există un amestec de concepții ce nu se pot autodefini : chiar și „Solidaritatea" își caută propria autodefinire, iar procesul nu e deloc ușor. Tentativele de resuscitare a partidelor politice de dinainte de război dau slabe rezultate. Și în cadrul „Solidarității" sînt elemente de dreapta, ce fac reală perspectiva unei renașteri a forțelor obscure. Triumful unei asemenea orientări, în cazul înrăutățirii situației economice, poate genera un autoritarism de tip neostalinist. Aceasta ar însemna o lovitură mortală pentru democrația parlamentară pe cale de a se naște. Va influența negativ asupra poziției statelor europene și diverselor mișcări democratice. ● Noul partid trebuie să fie, mai ales, un partid polonez, sprijinit pe tradițiile gîndirii socialiste poloneze și, în același timp, să accepte gîndirea socialistă europeană. Va încerca să prezinte poporului o a treia cale, care să fie o negare absolută a „socialismului real" și, totodată, să constituie o alternativă convingătoare pentru liberul joc al forțelor politice. ● „Nu candidez la conducerea partidului și cred că și alți tovarăși din generația mea nu o vor face." „Unitatea — făcea un ultim apel Rakowski — trebuie păstrată, dacă dorim să existăm ca o forță reală pe scena politică poloneză, să nu cădem în tentația de a părăsi sala congresului pe mai multe uși..."

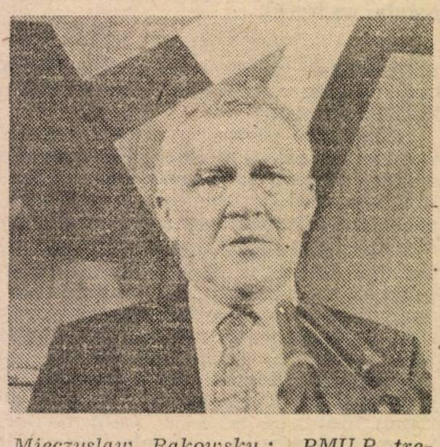

Mieczyslaw Rakowsky : „PMUP trebuie să se piardă în istorie"

Or, această tentație s-a transformat în realitate duminică la prînz. În cursul dimineții, din cei 1586 de delegați prezenți în sală (inițial, s-a anunțat prezența unui număr de 1639 delegați), 1541 au consimțit să participe la primul congres de fondare a noului partid. Au fost puse în dezbatere o declarație-program și un proiect de statut. A prevalat, însă, lupta dintre personalități și curente, și mai puțin interesele unitare de program.

„Să ne inspirăm — spunea, la un moment dat Rakowsky — din tradițiile socialiste, și nu comuniste, să acționăm pentru o opțiune social-democrată. Pentru aceasta, dacă se vorbește de numele viitorului partid, eu îl propun pe acela de Partid social-democrat polonez". Aplauzele (în cursul alocuțiunii s-a aplaudat doar de patru ori) au fost, de această dată, prelungi, creînd sentimentul unei unanimități de opțiune, dar, în cursul dezbaterilor, desfășurate sîmbătă pînă noaptea tîrziu (în timp ce afară forțe de miliție cu căști și scuturi, precum și cu zeci de dube blindate, făceau față de manifestații ce a degenerat în acte de violență), unanimitatea s-a destrămat brusc. Diversele curente și personalități își disputau o zonă de nisipuri mișcătoare, ce amenința însăși unitatea viitorului partid al stîngii.

În noaptea de sîmbătă spre duminică, s-a decis suspendarea congresului PMUP, dar nu și încetarea activităților. Și aceasta, din motive juridice : în cazul dizolvării, patrimoniul PMUP ar fi intrat, automat, în mîinile statului, noul partid creat nemaiputînd profita, în nici un fel, de fondurile formațiunii dizolvate. Odată acceptată această formulă, duminică dimineața au început lucrările primului congres al noului partid. „Azi — scria un comentator polonez — spunem «la revedere» partidului care a condus Polonia timp de 44 de ani. Ne despărțim fără lacrimi și fără regrete". Și aceasta, deoarece în afară de o viziune idilică de 40 de ani, această politică a însemnat sacrificii neîntrerupte, teamă, o criză fără de sfîrșit și amînarea permanentă a acelui mîine mai bun".

„Nu cred — declara ziariștilor unul din lideri, Leszek Miller, parafrazîndu-l pe Rakowsky — că va fi posibil să ieșim din acest congres pe o singură ușă". Într-adevăr, duminică, în timpul pauzei de prînz, un grup de 14 delegați, în frunte cu Tadeusz Fiszbach, a decis formarea Uniunii Social-Democrate, elaborînd și prezentînd o declarație de intenții, semnată imediat de 89 de delegați. În același timp, „Mișcarea 8 iulie" și blocul social-democrat au anunțat congresul că, dacă acesta va respinge opțiunea social-democrată, ambele grupări nu văd cum ar mai putea să rămînă în cadrul noului partid.

Teoretic, scindarea s-a propus pe răspunsul dat unuia sau altuia din cei doi termeni deveniți existențiali pentru noul partid : credibilitate sau unitate? Fiszbach optează pentru credibilitate, Miller pentru unitate, la fel și Alexander Kwasniawski (38 de ani), virtual concurent al lui Miller: „Nu cred — declara Kwasniawki — în credibilitatea cîștigată prin divizarea în mai multe partide ori prin excluderea cuiva din rîndurile viitorului partid. Aceasta nu înseamnă că dorim unitate cu orice preț. Două-trei partide se pot forma din acest congres, dar ele ar trebui să fie în mod înțelept divizate și să colaboreze unul cu celălalt". De fapt, între Fiszbach și Miller ,Kwasniawski pare să propună un compromis pe care să-l accepte viitorul partid al stîngii poloneze. În fond, credibilitatea este o chestiune de timp, iar unitatea — cum, eufemistic, ne-a răspuns domnul Miller la conferința de presă de duminică — „o chestiune de biografii"...

Pe culoarele presei, confuzia este totală. „Mă simt ca la un congres al Democrației Creștine Italiene" — îi mărturiseam duminică seara colegului de la „Stampa". Replica lui sintetizează acest moment derutant : „După 44 de ani de monolitism, comuniștii polonezi au descoperit, în susurul izvoarelor democrației, fructul oprit al sciziunii". Nu au rezistat tentației de a mușca din el.

...După reluarea, tîrziu, în noaptea de 27 ianuarie, a lucrărilor, PMUP a adoptat rezoluția privind încetarea activității sale. Între timp, s-au desfășurat lucrările congresului de constituire a noului partid intitulat Social-democrația Republicii Polone, avîndu-l ca președinte pe Alexander Kwasniawski, iar, ca secretar general, pe Leszek Miller. (S-a hotărît, de asemenea, ca întregul patrimoniu al fostului PMUP să fie încredințat noii formațiuni).

În ce privește gruparea condusă de Tadeusz Fiszbach, aceasta a devenit partidul Uniunea Social-democrată a Republicii Polone și a anunțat că-și va ține primul congres în următoarele două luni.

ODISEEA zborului RO-259

Aeroportul Otopeni, miercuri 24 ianuarie, orele 11,20. Pasagerii pentru Varşovia sînt invitaţi la avion, la poarta nr. 1. În afara unei delegaţii oficiale poloneze şi a unei delegaţii comerciale române, restul pasagerilor erau, după cum aveam să aflu mai tîrziu, libanezi. Înainte de decolare, comandantul Barna şi echipajul său ne urează bun-venit la bordul avionului, scuzîndu-se că va trebui să aterizăm la Constanţa, pentru a se îmbarca alţi pasageri, sosiţi de la Beijing, via Karachi, al căror avion nu putuse ateriza pe Otopeni din cauza ceţei. Ne oprim la Constanţa cîteva minute, apoi decolăm în direcţia Varşovia.

Zborul decurge perfect, atmosfera este destinsă, parcă mai destinsă decît în alte împrejurări. Realizez că, pentru prima oară de cînd zbor cu o cursă TAROM, cei patru „şoimi" cu priviri vigilente lipsesc. În avion se simte parcă un aer de libertate. Nu rezist şi îi declar stewardesei blonde cu ochi albaştri : „E pentru prima oară după mulţi ani cînd îmi face plăcere să zbor cu un avion al companiei TAROM". „Bine, dar noi sîntem aceleaşi" — îmi răspunde. „Da, toţi sîntem aceiaşi, dar avem şi ceva în plus..."

În sfîrşit, în jurul orei 15,00, aterizăm la Varşovia. Peste o oră, aeronava urma să decoleze, din nou, spre Bucureşti : îi admir pe piloţi şi nu le invidiez pe stewardese...

25 ianuarie, orele 10,00 dimineaţa. La intrarea la ambasada română din Varşovia, o reîntîlnesc pe stewardesa blondă cu ochi albaştri. „Ce s-a întîmplat ? Vă credeam la Bucureşti". „Şi noi vrem să ştim ce s-a-ntîmplat. De ieri seara nu mai ştim nimic".

...Am trăit, alături de cei care s-au agitat aici, la ambasadă şi pe aeroportul „Okecie" din Varşovia, aventura de 57 de ore a celor 45 de pasageri libanezi (26 bărbaţi, 10 femei şi 9 copii) şi a echipajului cursei RO-259.

24 ianuarie, orele 16,00. După ce echipajul a făcut controlul antiterorist (de la Revoluţia din 22 decembrie, „şoimii", cum li se spunea printre piloţi celor însărcinaţi cu paza antiteroristă, au fost îndepărtaţi de pe cursele interne şi externe ale companiei TAROM, deşi asemenea echipe speciale există pe absolut toate liniile aeriene ce înconjoară globul), avionul urma să decoleze în direcţia Bucureşti.

Între timp însă, cei 45 de pasageri libanezi (autorităţile poloneze au afirmat că 18 dintre ei deţineau paşapoarte libaneze pentru refugiaţi palestinieni, eliberate în baza Convenţiei din 1951 de la Geneva privind refugiaţii), care făcuseră o escală-tranzit de 5—6 ore pe aeroportul Otopeni, au vrut să treacă frontiera poloneză. Unii dintre ei aveau bilete pentru ruta Larnaka — Bucureşti — Varşovia — Sofia — Bucureşti — Larnaka, iar alţii Larnaka — Bucureşti — Varşovia — Belgrad — Bucureşti — Larnaka. Biletele de avion cu care sosiseră la Varşovia aveau OK pentru data de vineri 26 ianuarie. Ruta fusese făcută de reprezentantul TAROM de la Larnaka, de origine cipriotă. În schimb, nici unul dintre aceşti turişti nu avea pe paşaport viza pentru Polonia. Dacă ar fi rămas în tranzit, nu ar fi avut ,într-adevăr, nevoie de viză. Dar, pentru că aveau pe bilet OK-ul pentru vineri, autorităţile de la frontiera polonă le-au explicat că nu au condiţii pentru a le asigura, timp de două zile, tranzitul şi că nici nu eliberează vize pentru intrarea în Polonia.

Din explicaţiile furnizate de echipajul avionului românesc şi de partea polonă, rezultă că turiştii libanezi doreau, de fapt, să ajungă în Suedia, pe ruta Varşovia — Gdansk, de unde urmau să se îmbarce pe un feribot. Se pare că nu era primul grup ce proceda astfel.

Avînd în vedere că unii dintre pasagerii libanezi, insistînd să li se dea viza de intrare în Polonia, s-au arătat destul de recalcitranţi, (unii dintre ei îşi deterioraseră biletele de avion încă înainte de a ajunge la Varşovia), organele de frontieră poloneze au decis să-i reîmbarce pe aeronava românească. Potrivit mărturiilor membrilor echipajului TAROM, autorităţile poloneze au acţionat cu fermitate în operaţiunea de reîmbarcare a pasagerilor libanezi, motiv pentru care cursa RO-259 şi-a întîrziat plecarea.

Comandantul Barna ar fi putut refuza îmbarcarea, situaţie în care, în mod cert, nu i s-ar fi permis decolarea de pe aeroportul din Varşovia. În final, echipajul, în urma unor discuţii cu organele de frontieră, a acceptat reîmbarcarea celor 45 de libanezi, motivînd-o ca pe un act umanitar (în grup se aflau şi cîţiva bătrîni, o femeie gravidă, o alta cardiacă, precum şi cîţiva copii sub 5 ani) şi ca urmare a refuzului categoric de a fi primiţi în Polonia.

După reîmbarcare, a fost sesizată ambasada română. Echipajul a anunţat că nu poate decola, întrucît cîţiva dintre pasagerii libanezi au ameninţat că, în cazul în care acest lucru s-ar produce, aeronava nu va ajunge la destinaţie, indiferent de locul în care se îndreaptă (Din unele date rezultă că grupul plătise biletele pentru această rută cu 110 000 dolari, de zece ori preţul normal. În „preţ" intrau nu numai biletele, ci şi „comisioane" de tot felul pentru obţinerea paşapoartelor şi, probabil, pentru facilitarea legăturilor cu Suedia).

Se pare — dar acest lucru n-am avut cum să-l verific — că agentul TAROM de la Larnaka a încasat doar preţul real al biletelor. Avînd în vedere ameninţările proferate de unii din membrii grupului, comandantul Barna a decis să nu decoleze. Membrii echipajului au încercat să-i convingă pe libanezi să nu săvîrşească acte de violenţă. Aceştia au declarat că nu au nimic cu românii, ci că singurul lucru pe care îl doresc este să nu părăsească teritoriul polonez, motiv pentru care cer sprijinul Crucii Roşii poloneze.

Toată noaptea de 24 spre 25 ianuarie, aeronava a fost păzită de trupele speciale antiteroriste poloneze, care, pînă spre orele 3 dimineaţa, nu au permis nici echipajului român să-l părăsească. Pînă în momentul părăsirii avionului, echipajul a fost în contact permanent cu reprezentantul TAROM, aflat pe aeroport.

Între timp, ambasada română a luat legătura cu Ministerul de externe şi Ministerul de interne polonez pentru soluţionarea cazului. La insistenţele repetate ale ambasadorului, în jurul orelor 24,00, de la Ministerul afacerilor externe s-a comunicat decizia finală a autorităţilor poloneze : 1. Organele de frontieră nu permit intrarea în Polonia a turiştilor respectivi, întrucît nu au viză de intrare în această ţară şi nici nu li se poate asigura şederea în tranzit pînă la următoarea cursă. 2. Anterior, autorităţile poloneze le oferiseră posibilitatea de a pleca la Belgrad cu o cursă LOT, dar libanezii au refuzat. 3. Grupul libanez intenţiona să ajungă în Suedia. 4. Vina pentru situaţia creată o poartă agentul TAROM de la Larnaka, ce a emis biletele de avion, în condiţiile în care persoanele respective nu aveau viza pentru Polonia.

Drept urmare, ambasada română a contactat telefonic departamentul aviaţiei civile din România, pe care l-a informat în legătură cu evoluţia situaţiei, cît şi cu doleanţele echipajului. S-a cerut trimiterea de urgenţă a unui alt avion, cu un echipaj de rezervă, întrucît starea de oboseală şi tensiune a piloţilor putea periclita zborul cursei RO-259. De asemenea, echipajul a menţinut o legătură permanentă cu acest departament prin staţia de la bordul avionului. Totodată, ambasada română a informat Ministerul de externe de la Bucureşti. În noaptea respectivă, atît ambasada română, cît şi reprezentantul TAROM au încercat să ia legătura — prin MAE polonez, Ministerul sănătăţii, cît şi direct — cu reprezentanţii Crucii Roşii poloneze. Aceştia nu au fost de găsit. A doua zi, cînd directoarea Oficiului TAROM, Adina Peltan, a luat legătura cu Crucea Roşie, i s-a răspuns că o astfel de intervenţie se face numai prin intermediul Ministerului de externe.

25 ianuarie, orele 8,00. Cu ocazia ceremoniei de primire a preşedintelui Cehoslovaciei, Vaclav Havel, ministrul de externe polonez, Szkubiszewski, l-a abordat pe ambasadorul României, Ion Teşu, manifestîndu-şi preocuparea în legătură cu acest caz. Practic, cei care ar fi putut sprijini rezolvarea situaţiei erau ocupaţi cu această vizită. Totuşi, la orele prînzului, s-a reuşit contactarea direcţiei consulare, în sensul de a asigura paza avionului şi măsurile de securitate necesare în timpul transferului pasagerilor libanezi în avionul ce urma să sosească de la Bucureşti.

Începînd cu zorii zilei de 25 ianuarie, atît echipajul cît şi ambasada au stat în aşteptarea celui de-al doilea avion. După o perioadă de relativă acalmie, libanezii au reînceput să se agite şi să ameninţe că vor da foc avionului ; un medic a fost autorizat de partea poloneză să urce la bord pentru a o îngriji pe femeia bolnavă de inimă.

Seara, în jurul orei 20,15, aeronava trimisă de la Bucureşti a aterizat pe aeroportul din Varşovia. Noul echipaj, împreună cu reprezentanţii ambasadei şi TAROM-ului, au urcat în aeronavă pe scara de avarie.

În urma dialogului părţii române cu libanezii, aceştia au declarat că acceptă să se întoarcă la Bucureşti chiar şi în condiţiile în care autorităţile poloneze le-au refuzat posibilitatea contactării unui reprezentant al Crucii Roşii, că nu au absolut nimic cu România, cu echipajul şi reprezentanţii TAROM, care le-au acordat întreaga asistenţă de-a lungul celor 57 de ore de aşteptare.

Au acceptat, în cele din urmă, ca, în linişte şi fără dezordine, să se transfere în cursa TAROM pentru Bucureşti. Autorităţile poloneze aplicaseră deja măsuri suplimentare de pază pentru operaţiunea de transbordare, care a decurs fără probleme. Vineri 26 ianuarie, orele 00,00 şi, respectiv, 00,20, ambele avioane au decolat de pe aeroportul „Okecie" din Varşovia. Vineri 26 ianuarie, ziua în care OK-urile de pe biletele de avion ale celor 45 de pasageri libanezi intrau în vigoare pentru destinaţia Sofia sau Belgrad. Dar se pare că acest lucru a scăpat din vedere...

R. D.

Piața comună și țările răsăritene

In Europa a apărut un fenomen pentru care Piața comună nu pare pe deplin pregătită. Țările est-europene au început să se elibereze cu rapiditate și simultan, pășind pe calea democrației. Toate procedează de așa manieră încît să nu pună în pericol relațiile cu marele vecin de la răsărit (cealaltă superputere aflîndu-se la 6 000 km distanță oceanică). Este necesar un mecanism comun de revenire a țărilor din Est în Europa concepută ca un tot. Propuneri, în acest sens, au fost deja formulate, și aceste țări sînt beneficiare ale ajutorului occidental în patru sectoare prioritare : investiții, exporturi, protecția mediului ambiant și formarea cadrelor.

Acordarea de ajutor economic din partea țărilor membre ale Pieței comune este interpretată, pe plan mondial, ca un gest de încredere în noile guverne și o modalitate de a reacționa favorabil la problemele grele și complexe ale Europei răsăritene. Desigur, în prezent, „cei 12" examinează intens și la toate nivelurile problema ajutoarelor pentru țările răsăritene.

Este încurajator faptul că, în planul relațiilor bilaterale, factori de răspundere din țările CEE, în diferite declarații, inclusiv în cele transmise revistei noastre, au subliniat că una dintre prioritățile politicii lor externe este colaborarea cu țările Europei răsăritene. Unii s-au pronunțat chiar pentru o dezvoltare „considerabilă" a relațiilor comerciale cu aceste state. Declarații de acest gen s-au și concretizat în acorduri numeroase în domeniul financiar (participarea la fondul de stabilizare a unei anumite monede, acordarea de credite preferențiale cu taxă de scont scăzută, alocarea de mijloace financiare pentru pregătirea unor cadre necesare economiei). Mai mult, unii șefi de stat au cerut inclusiv organizațiilor particulare să ajute la redresarea economiilor est-europene, întrucît guvernele respective nu pot face față singure acestei sarcini. Sînt și cazuri cînd asistența sau ajutoarele au rămas la nivel umanitar, fiind trimise prin societăți de caritate sau prin intermediul Crucii Roșii Internaționale. Se mai are în vedere acordarea de asistență suplimentară pentru țările din Europa răsăriteană care vor face progrese în direcția reformelor democratice. În orice caz, sîntem asigurați de diferite surse venite pe agențiile de presă, că oficialitățile vest-europene examinează modalitățile în care își pot oferi sprijinul.

Numeroși au fost și sînt „emisarii" la diferite ranguri care vizitează țările răsăritene și se documentează la fața locului. Unii pentru 24 de ore, alții pentru cîteva zile, diverse persoane au rămas pentru mai mult timp. Ecourile transmise peste hotarele țărilor răsăritene acoperă o gamă largă, de la entuziasm, admirație și încurajare la sporadice îndemnuri la prudență, lă amînări după datele alegerilor care se vor desfășura în martie (Ungaria), aprilie (Cehoslovacia), mai (R.D.G. și România), la îndemnuri pentru a fi consultate parlamentele țărilor membre. De reținut că optimismul primează.

Pașii uriași făcuți de Europa răsăriteană în direcția instaurării democrației au redus, în Occident, temerile față de existența unei amenințări dinspre Răsărit. Deopotrivă, oamenii realiști din vestul Europei constată, zilnic, că guvernele răsăritene s-au angajat în abordarea problemelor economice grave cu care se confruntă în inițierea de reforme. Există, deci, argumente puternice pentru organizarea viitoare a Europei în următorii ani, fără contestarea frontierelor și a tratatelor de pace, în concordanță cu acordurile de la Helsinki, cu regăsirea comunității de spirit europene.

Ținînd cont de noile condiții din Europa răsăriteană, Comisia Europeană de la Bruxelles s-a angajat să ofere o bază stabilă pentru dezvoltarea economică și politică a țărilor din Est, invitînd, în acest proces, S.U.A., Japonia și țările din AELS. CEE trebuie să se adapteze la noile oportunități oferite de liberalizarea Europei răsăritene, poate că cele mai mari de la crearea sa. Valabilitatea comunității, subtinia șeful Foreign Office-ului, Douglas Hurd, citat de „Financial Times", nu a fost subminată de doborîrea de către țările est-europene a „cortinei de fier". Comunitatea nu trebuie să piardă timp, ci, dezbătînd viitorul său, trebuie să ia în considerare interesele noilor democrații. Observațiile ministrului britanic țin, evident, seama de realitățile politice și militare în schimbare pe continent, și astfel de îndemnuri sînt binevenite în această perioadă, în care Piața comună a început să-și coordoneze cercetările economice cu OECD, FMI și Banca Mondială pentru a organiza sprijinul Occidentului pentru Europa de răsărit.

Salutară a fost inițiativa Franței de a crea o nouă Bancă Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) care va organiza ajutorul financiar pentru țările Europei răsăritene, inițiativă de importanță capitală pentru viitorul continentului european. Acest organism va fi însărcinat să promoveze investițiile în țările Europei centrale și răsăritene, să reducă riscurile legate de finanțare, să faciliteze tranziția spre o economie de piață și să accelereze transformări structurale. În schimb, de la țările răsăritene se așteaptă depășirea sclerozei birocratice prin strategia de liberalizare și reforme, precum și soluționarea dificultăților pe care le întîmpină economia planificată în privința satisfacerii cererilor de diverse produse și servicii indispensabile în societatea contemporană. Procesul de reconstrucție va fi îndelungat și dificil, opinau șefii diplomației din țările CEE, întruniți la 20 ianuarie, la Dublin, în cursul primului consiliu, neoficial, sub președinția Irlandei. Miniștrii de externe ai „celor 12" au început doar discuții referitoare la viitoarea „configurație" a unei Europe democratice. În afară de necesitatea de a se acorda ajutoare alimentare de urgență Poloniei și României pentru a se preveni nemulțumirea populației, scria „AFP", miniștrii au convenit să-și întărească, în continuare, legăturile cu fostele democrații populare. Panoplia acordurilor bilaterale comerciale și de cooperare va fi completată rapid ; mai lipsesc încă acordurile cu R.D.G., Cehoslovacia, Bulgaria și România. Dar Comisia Europeană a fost însărcinată să elaboreze viitoare „contracte de asociere" și mai strînse. În schimb, „cei 12" au respins, cu prudență, o viitoare reuniune consacrată discutării mijloacelor financiare enorme pe care vor trebui să le găsească în vederea sprijinirii trecerii „extrem de riscante" (subliniază „AFP") a Europei de est spre o economie de piață.

Doina Topor

ULAN BATOR

„Fraților și surorilor, pe cai!"

La această tradițională și foarte populară chemare, în Mongolia au avut loc, la 14 și 21 ianuarie 1990, două mari manifestații în piețele Ulan Bator-ului. Pentru prima dată a fost criticată actuala conducere a Mongoliei. S-a cerut, între altele, demontarea statuii lui Stalin din centrul capitalei, precum și reforme radicale. Uniunea Democrată Mongolă (U.D.M.), gruparea de opoziție creată în luna decembrie, organizatoarea mitingurilor de protest, acordă prima conferință de presă.

Autoritățile de la Ulan Bator au inițiat, încă de acum trei ani, o așa-numită „politică de reforme", iar, în decembrie, anul trecut, la Plenara Partidului Popular Revoluționar Mongol (PPRM), J. Batmunh s-a pronunțat pentru o accelerare a procesului în favoarea reformelor politice și economice. Dar, ritmul imprimat „schimbărilor reale" nu a fost pe măsura așteptărilor. Economia se confruntă cu mari dificultăți, nivelul de trai este scăzut, mare parte din mongoli trăiesc încă în corturi (iurte). Situația nu este prea favorabilă nici în capitala țării, cu aproximativ 500 000 de locuitori.

Uniunea Democrată Mongolă este o grupare din opoziție, care numără deja 60 000 de membri, tineri și intelectuali, creată în decembrie, lună în care au fost, de fapt, organizate și primele două manifestații revendicative ale locuitorilor Ulan Bator-ului. UDM este condusă de San Yasuren Zorig, în vîrstă de 27 de ani, student în științe politice, format la Universitatea de Stat din Moscova. Gruparea este coordonată de un Consiliu alcătuit din 30 de membri, toți în vîrstă de pînă la 35 de ani.

„Nu vrem să rămînem în urma celorlalte țări socialiste", declara agenției „France Presse" un membru al Consiliului coordonator al Uniunii Democrate Mongole (U.D.M.). Însuși faptul că un membru al opoziției acordă o declarație

unei agenții de presă străine este un fapt inedit, remarcat, de altfel, de observatorii politici. Așa cum fără precedent au fost și mitingurile și manifestațiile de protest de la 14 și 21 ianuarie, unde participanții s-au pronunțat împotriva metodelor administrative de comandă ale conducerii, considerate a fi principala cauză a dificultăților prin care trece țara. „Jos cu birocrația" și „trebuie grăbit procesul de democratizare" au fost sloganuri, pînă acum de neconceput. Pentru prima dată în public a fost criticat rolul preponderent al PPRM, ca și principalii responsabili ai regimului, dar mai ales sistemul politic „moștenit de la stalinism". S-a cerut aducerea în fața tribunalului a lui J. Țedenbal și demolarea statuii din bronz a lui Stalin aflată în centrul capitalei. De altfel, o replică „periferică" a statuii, cea aflată în fața casei ofițerilor din Ulan Bator, a fost demontată deja, ca urmare a protestelor populației din zonă.

După manifestația organizată și aprobată de la 14 ianuarie, regimul de la Ulan Bator a elaborat o serie de restricții și reglementări privind modul de „inițiere" a unor astfel de acțiuni pe baza cererii, numărul de participanți, data și locul unde se desfășoară. De asemenea, parlamentul mongol a adoptat măsuri vizînd interzicerea oricărui tip de manifestații în punctele cele mai importante ale capitalei, cum ar fi piața Suche Bator, aeroportul, gara, poșta centrală, centrul de televiziune.

Este de remarcat că, deși revendicările locuitorilor din Ulan Bator aveau un caracter radical, cerînd schimbări urgente, ele s-au angajat pe un făgaș pașnic. Forțele de ordine nu au intervenit.

Situația a căpătat, însă, un aspect de confruntare, mai deschisă, la 21 ianuarie, cînd 7000 de persoane au luat parte la o manifestație în centrul capitalei, pentru a cere respectarea drepturilor omului, libertate și schimbări politice. În pofida frigului (de minus 30 de grade) și a interdicției de a organiza astfel de manifestații, Uniunea Democratică Mongolă a dat un adevărat ultimatum guvernului. Liderul grupării de opoziție, San Zorig, a subliniat că responsabilitatea pentru situația grea în care se află țara o poartă primul ministru, D. Sodnom, și adjunctul acestuia. „Dorim să mergem repede și pînă la capăt", declara, la miting, Zorig. Cu toate aceste accente, mai pronunțat critice, ale manifestației din 21 ianuarie, la Ulan Bator, autoritățile nu au dat, deocamdată, semne de îngrijorare. „Confruntarea nu este o miză în Mongolia", afirma responsabilul cu problemele ideologiei din cadrul PPRM, M.D. Tahilgan.

„Sfidările" la adresa autorităților au continuat, însă, prin organizarea, la Universitatea din Ulan Bator, la 21 ianuarie, a primei conferințe de presă a Uniunii Democratice Mongole (UDM). Pentru prima dată, San Zorig a răspuns întrebărilor ziariștilor occidentali, vorbind în numele membrilor grupării. „Guvernul a renunțat la vechea mască și la limbajul uzat, dar stalinismul este, în continuare, în actualitate", a spus el. După părerea sa, aceasta constituie una din principalele cauze ale crizei prin care trece Mongolia.

Zorig a cerut obținerea recunoașterii, cel puțin parțială, a mișcării sale, a cărei delegație a fost deja primită de reprezentanți ai Marelui Hural (Parlamentul) și de oficialități din Biroul Politic. „Motivul pentru care autoritățile sînt reticente în a ne recunoaște pe deplin este faptul că ele se tem încă de democrație", a apreciat San Zorig.

Pentru moment, autoritățile au făcut unele concesii manifestanților. În acest sens, s-a anunțat că, pînă la viitorul forum al partidului (ce va avea loc în luna noiembrie), în Constituția țării vor fi înscrise paragrafe referitoare la pluralismul de idei și la democratizarea societății. Potrivit purtătorului de cuvînt al Ministerului de externe, Țerbiș Tșineddorg, guvernul analizează ideea introducerii sistemului pluripartit și a hotărît să admită activitățile UDM.

În suita acelorași răspunsuri imediate la revendicări, presa mongolă relata că P.P.R.M. a promis organizarea, pentru prima oară, de alegeri pentru funcțiile de partid.

Mihaela Brumă

ÎN OGLINDĂ

Întrebări

De o lună, toată lumea face politică. Oameni care n-au citit ani în șir decît „mica publicitate" sau „faptul divers" devorează toate ziarele și toate revistele, din scoarță în scoarță. Oameni care nu erau interesați în probleme sociale, politice, istorice așteaptă ore în șir sosirea revistelor vechi și noi, care dispar din chioșcuri într-o clipă. Dacă n-aș avea un prieten care îmi pune deoparte ziare și reviste, n-aș afla decît cu greu ce se publică. Același prieten mă întreabă, timid, ce părere am despre cutare articol. Îi răspund calm, pentru că întrebările lui sînt inocente apropieri de mine, comparativ cu telefoanele care mă asaltează de îndată ce mă întorc seara acasă. Prieteni mai vechi sau mai noi, colaboratori sau cunoștințe diverse vor cu toții să discute despre ultimele știri ale zilei, vor toți să dezbată politica. Astăzi, toată lumea face politică !

E de-a dreptul uluitor ce se întîmplă : indiferenții de ieri își cer, astăzi, dreptul la cuvînt, apaticii de ieri fac, adeseori, observații pertinente și cu mult bun simț, delăsătorii de ieri sînt aproape agresivi cu avansarea părerilor lor. Pînă la un punct, faptul nu este numai în firescul democrației, ci și necesar : binele unui grup și al unei națiuni nu poate fi obținut decît prin dialog, prin confruntarea părerilor cît mai diverse, într-un proces ce nu se va sfîrși nici după alegeri, nici după cîștigarea stabilității politice — dacă nu dorim să fim subjugați, treptat, de vreun alt totalitarism. Dar există și o primejdie. Nu numai a oportuniștilor și lichelelor care știu să dea din gură și să se cațere pe umerii celorlalți, nu numai a celor care, în numele unui absurd drept al „primului venit", vor să obțină și să dețină puterea indiferent de voința celorlalți — cei mai mulți dintre ei vor fi, sper, dați jos și trimiși în rîndurile din spate, cărora le aparțin pe veci. Mai mare cred că este primejdia de a vorbi doar despre politică ; și de a crede că protestul, oriunde și oricum, și întrebările fără capăt pot înlocui dialogul și pot arăta a politică.

S-au petrecut, în ultimele săptămîni, fapte care stîrnesc acele telefoane fără sfîrșit (ca și ieșirea în stradă), dar mă îndeamnă să răspund și eu cu un val de întrebări. A apărut Frontul, odată cu Revoluția, și toată lumea i-a salutat măsurile. Au apărut apoi partidele, care continuă să se înmulțească. Frontul a făcut o seamă de erori — dar, în același timp, a ținut treburile statului în mînă, a încercat să evite prăbușirea totală, s-a străduit să limpezească hățișul enorm de minciuni ce guverna economia, a abrogat legi aberante, s-a ocupat de alte mii de chestiuni pe care nu le-aș dori niciodată atîrnînd pe umerii mei. Ceilalți au cerut dialogul — cerință absolut firească. Dar și-au pierdut și răbdarea. Se pot crea instituțiile democrației peste noapte, fără răbdare ? Consensul național al primelor zile de după Revoluție pare să se fisureze treptat. Urmează, după ezitări, anunțul candidaturii Frontului la alegeri. Telefonul zbîrnie și cei pe care nu mi-i închipuiam revoltați mă bombardează cu întrebări.

De ce le miroase unora a înșelătorie? doar niciodată nu s-a spus că această mișcare, ce și-a asumat provizoriu puterea, va evita să se prezinte la alegeri. Cît de puternice sînt și vor fi la alegeri partidele apărute (sau reapărute) ? O înfruntare cu candidații Frontului, de partea cărora recunosc că vor fi o seamă de atù-uri, nu-i va ajuta pe toți în învățarea democrației ? Dar, pe de altă parte, e bine ca aceste atù-uri să devină capital electoral ? Cît de puternic ar fi un parlament în care cei care se ocupă acum de treburile țării ar lipsi cu totul ? Dacă fiecare are un program și o platformă, nu trebuie acordată o șansă electorală și platformei dintîi apărute ? Dar răscrucea la care se află țara — cum se afirmă și cum bine știm — ne va duce înapoi ? De ce să li se pară unora alunecare spre unipartid, cînd votul va decide cine se va afla la putere ? Cine ne împiedică, pe noi toți, să acordăm, simultan, încrederea noastră și celor mai cuprinzătoare platforme electorale, dar și celor mai capabili candidați ? De ce să credem că se va trucа rezultatul și se va repeta 1946 ? Totuși, dacă alegerile vor fi frauduloase ? De ce să-i învinuim pe toți cei din actuala conducere de rea credință sau de dorința de a ține frîiele fără girul nostru ? Nu cumva deceniile în care ni s-a interzis să gîndim ne-au înrăit într-atît încît nu mai avem încredere în nimeni, pe de o parte, iar, pe de altă parte, ne furăm singuri revoluția, pentru că prea puțini din cei care neagă și se împotrivesc propun alte soluții ? De ce, oare, atît de mulți se simt datori doar să ceară, fără a gîndi că și țara le-ar putea cere ? E foarte bine că facem cu toții politică și ne spunem părerile, dar trebuie să uităm că răspunsul cel mai clar la orice întrebare majoră îl putem da, fiecare, prin munca noastră ? De ce atît de mulți dintre cei tăcuți mai înainte cred că numai ei dețin argumentul principal și că dreptatea ar fi doar de partea lor ? Că va fi Frontul sau un alt partid sau alte partide la putere după alegeri, nu vor fi aceleași probleme ? Nu trebuie, înainte de orice, ca în țara aceasta să existe stabilitate, fără de care orice idee și ideal se spulberă ? Nu cumva, din prea multe discuții despre politică, se naște demagogia capabilă să ne ducă, în spirală, în situații similare celor pe care abia le-am zdrobit, cu atîta durere, ce ne face să aprindem, vineri de vineri, lumînări ?

Stelian Țurlea

În exclusivitate pentru „Lumea azi"

„Credibilitate nu numai în interior, ci și în exterior"

Convorbire cu dl. Radu Câmpeanu

Secretar general al Partidului Național Liberal

— Ca publicație independentă, ne punem la dispoziția partidelor existente pentru prezentarea platformelor și opiniilor lor. Ca revistă de profil, am fi interesați, înainte de toate, de opțiunile Partidului Național Liberal în domeniul politicii externe.

— Primul lucru pe care îl afirmăm, în programul nostru, este că Tratatul de la Varșovia rămîne în picioare, bineînțeles în formele sale înnoite, și că România va face parte din acest Tratat. Totodată, noi am ținut să precizăm că înțelegem ca statul român să păstreze foarte bune relații cu Uniunea Sovietică, cu atît mai mult cu cît, în această țară, se petrec astăzi transformări pe care noi le considerăm foarte importante, esențiale. Și sperăm că aceste transformări vor continua, în sensul cel bun. De asemenea, așa cum arătăm în program, credem că relațiile dintre țările est-europene — care astăzi își găsesc independența prin suprimarea dispozițiilor Brejnev — trebuie dezvoltate. Aceste țări au foarte multe lucruri în comun : înainte de toate, o experiență comunistă, respectiv o experiență totalitară, care a produs, probabil, reacții populare similare, stări de spirit similare, mentalități similare și chiar situații economice similare deși nu egale. Aceste țări este necesar să se apropie între ele și cred că vor trebui să creeze un fel de entitate est-europeană care să stabilească, de la început, relații privilegiate cu Europa de vest. Aceasta, ca o fază tranzitorie pentru clădirea Europei de mîine, în care eu cred, deoarece sînt un european și consider că formarea Europei de mîine este o necesitate inexorabilă și se înscrie în mersul istoriei.

— Constat că țineți cont de poziția geopolitică a României, ceea ce este un lucru realist. Considerați, însă, realist și obiectivul unei „case comune europene" ? Sînteți încrezător în faptul că barierele de tot felul, care au divizat Europa, se vor topi, într-adevăr, așa cum ar părea să indice evoluțiile din ultimele luni ?

— Spiritualmente, aceste bariere sînt ridicate. Mă refer la barierele dintre Europa occidentală și Europa de est. Cred că țările din Est sînt țări europene prin istoria lor, prin cultura lor, prin spiritualitatea lor. Cu alte cuvinte, barierele erau artificiale, erau impuse prin forță de stăpînirea stalinistă asupra unei jumătăți din Europa. Însă diferențele care s-au creat din cauza regimurilor comuniste — nu numai prin oprimarea spiritelor, dar și prin oprimarea economică și sistemul colectivist, care au scăzut foarte mult nivelul de viață și însești posibilitățile economice ale țărilor respective — au făcut să existe un mare decalaj economic între țările din Vest și cele din Est. Un asemenea decalaj nu permite, acum, o unificare a Europei, chiar dacă barierele s-au ridicat.

— Circulă teza că, în vederea păstrării stabilității în Europa, este necesar ca procesele exploziv înnoitoare din țările răsăritene să nu fie lăsate să aibă implicații asupra structurilor relațiilor internaționale, pentru a nu fi rupt echilibrul global stabilit în perioada postbelică. Este avută în vedere, în primul rînd, problema germană, dar nu numai aceasta. Credeți că eventualele implicații în planul relațiilor internaționale pot și trebuie să fie stăpînite ? Mulți se întreabă dacă marile puteri nu au convenit deja asupra unui control în această direcție.

— Există în Occident și, în special, în SUA un soi de teamă că evoluția țărilor din Est va produce un dezechilibru. Mi se pare că această teamă este nefondată, în măsura în care Uniunea Sovietică a înțeles că nu mai poate considera aceste țări ca un condominium colonial. Prin urmare, nu am socotit niciodată ca justificată această teamă a Occidentului față de evoluția mai rapidă a lucrurilor în țările din Est, care va fi, desigur, o evoluție înțeleaptă și nu îndreptată împotriva cuiva și, în nici un caz, împotriva Uniunii Sovietice. Aceste țări nu prezintă un pericol pentru nimeni — nu au prezentat vreodată și nici nu au posibilități să prezinte ; aceste țări nu vor decît pacea pentru a se bucura de binefacerile ei și pentru a putea beneficia de o libertate din ce în ce mai mare, atît pe plan spiritual și uman, cît și pe plan economic. Nu văd de ce această preocupare a țărilor din Est ar urma să creeze un dezechilibru.

— P.N.L. a afirmat că un referendum ar trebui să decidă în problema revenirii la o monarhie constituțională. Credeți că o revenire la monarhia constituțională este o opțiune realistă pentru România actuală și că, din punctul de vedere al electoratului român, s-ar bate, cu aceasta, la o ușă deschisă ?

— Considerăm că problema monarhiei nu este actuală și că, numai în cazul în care s-ar pune vreodată această problemă, ea nu ar putea fi soluționată altfel decît pe calea unui referendum.

— Nu cred că, în momentul de față, există o problemă mai delicată și mai controversată decît aceea a legitimității sau autorității morale a factorilor de răspundere politică, economică, socială .Mulți contestă direct factorii de răspundere legați, mai mult sau mai puțin, de fostul regim de dictatură. Tot atît de mulți, însă, pun în discuție reprezentanții exilului, gîndindu-se poate la faptul că, totuși, nouă, celor rămași aici în țară, ne-a fost parcă mai greu în frig, în întuneric, în grave lipsuri materiale, în minciună, în presiuni psihice și alte opresiuni de tot felul.

— Nu toți oamenii din exil au avut aceeași viață și aceeași activitate. Au fost oameni care s-au exilat acum 45—50 de ani și care au făcut gestul acesta împinși de teama unei umbre care venea. Acești exilați pe mine nu m-au interesat prea mult. Există, însă, exilați care au fost forțați să se exileze pentru că, după război, au participat în țară la lupta politică anticomunistă și, datorită acestui fapt și persecuțiilor legate de atitudinea lor, au făcut ani grei de pușcărie. Mulți au murit. Alții au scăpat, cum este și interlocutorul dv, care a trecut nouă ani prin sistemul de represiune, mîncînd o pîine mai neagră, stînd mai în frig și mai în întuneric decît ceilalți. După ce au ieșit din pușcării nu și-au găsit un loc cuvenit nici pregătirii lor, nici puterilor lor. Și oamenii aceștia, printre care și subsemnatul, au lucrat, apoi, ca muncitori necalificați, încă ani de zile în Bărăgan, unde nici acolo n-au mîncat o pîine prea albă și nici nu s-au încălzit prea bine. Au putut, ulterior, veni prin București, reușind, eventual, să intre, printr-un concurs de împrejurări, în vreo întreprindere, unde au continuat să fie, însă, în obiectivul securității. Doar pentru a scăpa de coșmar, au căutat, într-un tîrziu, refugiul în exil. Eu, de pildă, m-am refugiat în Franța în 1973, unde, însă, am continuat în libertate să lupt pentru același ideal care era al meu — apărarea dreptului românesc. Mi se pare, deci, că este greșit a pune problema exilului în general. Sînt exilați și exilați ! Există exilați realmente politici, dar și azilanți economici.

— P.N.L. a contestat decizia F.S.N. de a participa la alegeri. Dincolo de bilbiielile în domeniu ale F.S.N., credeți într-adevăr că acesta nu ar fi îndrituit să se prezinte în alegeri ? Mă gîndesc că, totuși, F.S.N. a fost acela care și-a asumat gestiunea țării în perioada cea mai grea — de război antiterorist, de vid de putere, de instabilitate economică — după revoluție. Și, în fond, F.S.N. a fost acela care a creat cadrul înființării partidelor politice, al reconstituirii în legalitate a partidelor istorice, cum este și cazul P.N.L.

— Este o întrebare foarte pregnantă și actuală. P.N.L. nu contestă dreptul F.S.N. de a se prezenta în alegeri. Scrisoarea de contestare la care probabil vă referiți a fost semnată grăbit de o persoană care face parte din partid, dar care nu are o răspundere efectivă. Scrisoarea nu a făcut obiectul unei discuții. Dar ceea ce vrea să spună, în fond, scrisoarea — poate n-a spus-o foarte clar ! — privește faptul că nu este de conceput ca F.S.N., care, indiscutabil, a făcut lucruri utile, pe care nimeni nu le poate contesta, să-și asume puterea în mod integral, punînd monopol asupra acesteia, și să invite, în același timp, partidele politice, care n-au mijloace, la niște alegeri care, deci, nu ar putea fi decît inegale. De aici problema : ori F.S.N. participă la alegeri și lasă puterea pentru a se constitui într-un partid politic, ori păstrează puterea, dar o împarte cu opoziția !

— Nu credeți că părăsirea acum de către F.S.N. a scenei politice ar putea avea consecințe periculoase, mergîndu-se spre haos economic și politic și, într-o asemenea situație, eșuîndu-se chiar într-o închidere a porților partidelor încă înainte ca acestea să se fi organizat și afirmat ?

— Nu văd o legătură directă între aceste aspecte.

— Cu toate acestea, avansați practic alternativa unei uniuni naționale.

— Chiar așa ! o uniune națională, în care opoziția să aibă acces la decizie și nu să fie un simplu spectator.

— De ce totuși o uniune națională dacă apreciați că, prin hotărîrea luată, F.S.N. s-a contrazis și compromis. De ce nu interpretați aceasta ca un avantaj electoral pentru partidul dv., lăsînd în seama alegătorilor decizia ?

— Sigur că alegătorii vor decide. Care este, însă, problema ? F.S.N. s-a contrazis, ceea ce i-a slăbit credibilitatea în sensul că, unde a existat o contrazicere, poate veni și alta. Și am putea considera acest lucru ca un avantaj electoral pentru noi. Dar nu polemica electorală contează în perioada actuală. Important este ca această perioadă de tranziție să fie traversată într-un climat, hai să nu zic de consens național, dar de pace politică, pentru a putea instaura forme mai inteligente de viață economică, de natură a asigura o propășire economică mai mare. Cred că este necesară acum o unitate națională, inclusiv prin împărțirea puterii și, desigur, a responsabilităților, pentru că puterea înseamnă și răspunderi și riscuri. Noi nu ne ferim de riscuri. Este singura cale pentru ca România să-și mențină o stabilitate și o credibilitate nu numai în interior, dar și în exterior. **(Interviu consemnat la 26 ianuarie 1990).**

Ilie Șerbănescu

Spre o economie de piaţă?

Economia de piaţă ? ! Iată un termen – sau un concept – despre care se discută pe larg acum, cînd după revoluţie se pune, cu acuitate, problema restructurării economiei româneşti, în vederea scoaterii ei din dezastrul în care a lăsat-o fosta dictatură şi a trecerii ei treptate spre o stare de normalitate, în care legile economice să se manifeste pe deplin.

Revista noastră doreşte să fie gazda unei largi dezbateri asupra complexelor şi complicatelor aspecte ale restructurării economiei româneşti. O dezbatere la care sînt chemaţi să-şi comunice opiniile pro şi contra specialişti din diverse domenii ale activităţii economice.

Încotro trebuie să se îndrepte economia românească ? Care trebuie să fie ţelul final ? Sau care poate fi acesta ? Cum poate fi atins ? Pe ce căi şi cu ce mijloace ? Şi în ce ritm de reforme ?

Dar, înainte de toate, de ce economia de piaţă – ca obiectiv realizabil sau nu, posibil sau nu, dezirabil sau nu – este elementul sub semnul căruia intenţionăm să aşezăm dezbaterea problemelor restructurării economiei româneşti ?

Pentru specialişti, termenul — ori conceptul — de economie de piaţă nu este relevant în vederea unor delimitări tipologice. Pur şi simplu, pentru faptul că, în actualul stadiu de dezvoltare a societăţii omeneşti, economia de piaţă reprezintă **normalitatea** în existenţa şi funcţionarea unei economii, oricare ar fi aceea. Pînă acum, societatea omenească nu a „inventat" un alt cadru decît piaţa — în ciuda imperfecţiunilor sale — în care, cum se spune în termeni economici, să se realizeze reproducţia socială, adică în care producţia socială, ca expresie a resurselor disponibile, să fie recunoscută global şi structural ca nevoie socială. Verificarea pe piaţă a producţiei sociale cu nevoile sociale indică sferele de activitate în care au fost irosite resurse şi, dimpotrivă, nu s-au acoperit necesităţi. Reglajele cerute de piaţă sînt obligatorii. Nesocotirea concluziilor pieţei, a legilor economice duce la acumularea de disproporţii şi distorsiuni, împinge economia spre dezastru.

Să fie lăsată producţia la voia întîmplării şi, deci, decizia exclusiv în seama pieţei, reglajele economice urmînd a fi efectuate doar postfactum ? Sau, dimpotrivă, producţia să fie dirijată printr-un intervenţionism central — planul — care ar permite, de altfel, reglaje economice fără o verificare pe piaţă? Dilema este falsă pentru că economia — ca organism viu — este un mecanism mult prea complex pentru a se supune abordărilor de tip simplist „ori da, ori nu".

Această dilemă complet falsă a fost, din păcate, transformată într-o problemă de opţiune economico-politică de cei care — într-o totală neînţelegere a fenomenelor şi legilor economice şi dintr-o sete nestăvilită de putere — au vulgarizat, pînă la desfigurare, precepte marxiste a căror filiaţie şi-au revendicat-o. Aceştia au opus pieţei planul şi reglarea socială a proceselor economice şi ou asimilat — abuziv şi artificial — socialismul cu centralismul excesiv, cu planificarea în afara legilor economice. Socialismul, astfel conceput, ca sistem de planificare centralizată, ca economie strict administrată şi de comandă, fără respectarea cerinţelor şi semnalelor pieţei, a fost decretat ca alternativă economico-socială la „stihia pieţei libere" care ar domni în capitalism. Consecinţele sînt bine cunoscute.

O falsă dilemă

Capitalismul dezvoltat s-a adaptat treptat cerinţelor unei economii moderne, refuzînd tocmai interpretări exclusiviste ale falsei dileme menţionate. Nimic nu este mai neadevărat că, astăzi, în ţările capitaliste dezvoltate ar domni aşa-numita „piaţă liberă". Aceasta a fost o caracteristică doar a capitalismului timpuriu. În prezent, piaţa este, de fapt, reglementată. Este o iluzie că producţia s-ar desfăşura la voia întîmplării. Prin programe solid aşezate pe o prealabilă studiere atentă a pieţei se produce ceea ce are şanse aproape certe de recunoaştere, ca nevoie socială, pe piaţă. Reglările antefactum au o pondere mult superioară celor postfactum. Dar verificării finale pe piaţă i se recunoaşte rolul corector de ultimă instanţă. Şi, ţinîndu-se cont de legile economice, sînt luate imediat măsuri pentru înlăturarea disproporţiilor şi distorsiunilor pe care însăşi piaţa le pune în evidenţă sau le scoate la suprafaţă. Nu lipseşte, însă, reglarea socială. Ea este înfăptuită, direct sau indirect, de autoritatea statală prin pîrghiile economice de care aceasta dispune. Prin intermediul reglării sociale sînt urmărite şi realizate obiective nu numai economice, dar şi politice şi sociale. Departe, însă, ca totul să fie perfect, existînd mari, uneori foarte mari, inegalităţi sociale, o inutilizare a unei părţi din forţa de muncă, presiuni inflaţioniste. Dar economia de piaţă, aşa cum a funcţionat în ţările occidentale dezvoltate, a asigurat un consum ridicat, o relativă bunăstare ca fenomen de masă, un sistem de securitate socială pentru cei afectaţi de şomaj, pentru cei handicapaţi sau pentru cei defavorizaţi.

Care este situaţia ţărilor socialismului planificat centralizat ? Centralismul excesiv a îndepărtat, mereu şi mereu, locul deciziei de locul de aplicare, a împiedicat deplasarea resurselor spre activităţile mai performante şi, neţinîndu-se cont de legile economice, de corecţiile cerute de piaţă, voluntarismul şi arbitrariul au amplificat, într-un proces cumulativ, irosirile de resurse şi neacoperirile de nevoi sociale. Resurse imense sînt blocate în întreprinderi şi structuri economice vlăguitoare şi păgubitoare. Se produc mărfuri ce nu au asigurată desfacerea, şi nu există resurse pentru producerea unor mărfuri care sînt cerute. Preţurile nu sînt aşezate pe costuri. Şi uneori chiar necesităţi primare nu sînt satisfăcute. Penuriile de tot felul abundă şi relativa sărăcie este un fenomen de masă. Ocuparea deplină a forţei de muncă este, în bună proporţie, un şomaj mascat. Gratuitatea unor servicii sociale (precum educaţia sau ocrotirea sănătăţii) reprezintă, în multe cazuri, asigurarea la un nivel submediocru, total necorespunzător, a acestor servicii. Şi nu s-ar putea spune că nu există inegalităţi sociale, că ţările numite socialiste nu ar avea şi ele bogaţii lor. Sînt, însă, nu îmbogăţiţii din muncă sau din proprietăţi, ci beneficiarii penuriilor de tot felul, ai traficului de influenţă şi corupţiei. Implicaţiile sociale, asupra relaţiilor interumane, sînt grave. Incompetenţii au luat locul competenţilor. Scara valorilor este răsturnată. La fel de grave sînt consecinţele pur economice. Proprietatea socialistă — de fapt, proprietate a nimănui — a alterat interesele economice şi comportamentul agenţilor productivi. Ca urmare, productivitatea socială a muncii este redusă. Inventivitatea este descurajată şi nu există interes practic pentru introducerea progresului tehnologic — factorul fundamental al promovării creşterii economice în actuala etapă de mare avînt al ştiinţei şi tehnicii. Sistemul economic este rigid, inflexibil la schimbări.

Iată unde a dus, pe de o parte, luarea în considerare şi, pe de altă parte, desconsiderarea cerinţelor pieţei. Termenul — sau conceptul — de economie de piaţă nu este pe deplin relevant pentru a delimita tipologic economiile diferitelor ţări, pentru că **orice economie normală trebuie să fie, de fapt, de piaţă.** Doar nerespectarea gravă a legilor economice, nesocotirea cerinţelor şi concluziilor pieţei în economiile autointitulate socialiste au dus la identificarea economiei de piaţă îndeosebi cu economiile ţărilor occidentale dezvoltate.

Să privim spre reuşite şi nu spre eşecuri

Înţelegînd prin economia de piaţă normalitatea unei economii, sperieturile ideologizante faţă de acest termen sau concept nu-şi găsesc locul. Există atîtea forme de economie de piaţă ! Nici una dintre actualele economii de piaţă nu se aseamănă cu celelălte, deosebindu-se, uneori marcat, prin gradul de implicare a reglării sociale, prin formele de proprietate, prin reglementările concurenţiale, juridice, administrative, bancare, financiare etc. Sînt — de ce n-am spune-o ! — economii de piaţă, precum cele din ţările nordice, în care reglementările sociale stabilite asigură un caracter mult mai „socialist" decît al ţărilor autointitulate „socialiste".

Comparaţiile făcute sînt de natură să evidenţieze că „economia de piaţă", în ciuda imperfecţiunilor ei pe plan social, constituie o reuşită economică şi că, dimpotrivă, economia administrată, de comandă, „cu planificare centralizată", în ciuda realizărilor ei, reprezintă un eşec economic.

În cazul României, trebuie afirmat deschis că dezastrul economic în care se află ţara constituie eşecul unui sistem şi nu doar produsul aberaţiilor economice ale ultimilor 25 de ani de dictatură ceauşistă ; această dictatură nu a făcut decît să exacerbeze tarele absurde ale unui sistem economic „neeconomic". Iar acum, cînd, în urma revoluţiei, se pune cu acuitate problema restructurării economiei româneşti, nu este oare firesc să se privească spre starea normală a unei economii, spre experienţele reuşite şi nu spre cele nereuşite ?

Privind spre economia de piaţă, ca normalitate economică, este bine, însă, ca economia românească să copieze mecanic modelul occidental al economiei de piaţă ? Există, dacă s-ar decide la aceasta, şi posibilităţi reale într-o atare direcţie ? Ce implicaţii ar avea procesul ? Ar putea, dimpotrivă, alege România căutarea unor corecţii ale sistemului existent ? Care ar fi efectele ? Există o altă cale ? Să zicem, o a treia cale ?

Ilie Şerbănescu

De la dictatură la democrație

Experiența spaniolă

Comparațiile și diferențierile privind răsturnarea dictaturii din România cu situații, mai mult sau mai puțin similare, din țări ale Europei răsăritene au ocupat și vor mai ocupa probabil spații largi în presa internațională. Și este firesc să fie așa, date fiind situația geopolitică, sistemul — în esență stalinist — sau traiul de zi cu zi al populațiilor respective. Care va fi — ne întrebăm acum — calea trecerii spre democrație în România, după un hiatus de jumătate de secol?

O comparație a ceea ce s-a petrecut și, mai ales, a ceea ce urmează să se petreacă la noi cu situația dintr-o țară aflată la celălalt capăt al Europei — Spania — poate părea forțată. Și, totuși, momentul pe care-l trăim ne impune descifrarea aspectelor comune și a diferențierilor dintre două dictaturi — una de tip stalinisto-ceaușist, cealaltă fascisto-franchistă — dar care, în esență, au avut același sumbru efect: oprimare și represiune în interior, izolare față de lumea exterioară. În ambele țări s-a considerat, ani de-a rîndul, că este imposibilă căderea regimului autoritar. În Spania, dictatura a dispărut prin stingerea din viață a dictatorului, Francisco Paulino Hermenegildo Teodulo Franco y Bahamonde, pe scurt, Francisco Franco, zis și „El Caudillo" (Conducătorul!!). A murit de moarte bună, la 20 noiembrie 1975. În România, dictatura bicefală a fost răsturnată de o revoluție, a tinerilor, nemarcați încă de îndoieli și frici de tot felul. Ceea ce intenționăm, însă, în acest articol, este o privire asupra tranziției Spaniei spre democrație. Tranziția s-a făcut fără traume, în decurs de aproape trei ani, în urma unui larg consens național și a reconcilierii unui popor cu el însuși.

Timp de trei secole, Spania, unul dintre cele mai vechi state-națiune de pe continent (alături de Franța și Marea Britanie), a trăit o istorie haotică, în care scurte perioade de deschidere spre lume au fost, inevitabil, urmate de replieri generatoare de frustrări și izolare. Gîndirea spaniolă a fost impregnată, timp de peste o sută de ani, de un pesimism întreținut de fiecare nouă frustrare — pierderea ultimelor parcele ale Imperiului, în 1898, sau triumful franchismului, imediat după al doilea război mondial. Un pesimism ce încerca să justifice eșecurile printr-un destin singular, cel al unei Spanii — cum spunea istoricul Americo Castro — „specific străină valorilor constitutive ale Europei". Dictatura lui El Caudillo a îndreptățit pînă la absurd acest concept al unei Spanii pietrificate. În anii '70, Europa reprezenta pentru spanioli orizontul însuși al libertății.

Mișcarea Falanga?

În Spania, despărțirea de dictatură nu a fost explozivă. Ea era anunțată de chiar orientările reformiste din interiorul Mișcării (Movimiento Naeional), de fapt o confederație de diverse curente ideologice. Și aceasta în asemenea măsură, încît, în ultimii ani ai franchismului, se vorbea chiar de „grupuri politice" în sînul Mișcării, care au încercat să-și exercite presiunea pentru obținerea unui statut legal, nereușind însă altceva decît să fie eventual tolerate.

Între anii 1936—1942, Mișcarea și Falanga păreau să fie echivalente. Dar, imediat după al doilea război mondial și pînă în 1957, se încearcă o depersonalizare a puterii politice. Distincția dintre Mișcare și Falangă devine tot mai clară, în timp ce diversele tendințe politice încep să capete conștiința propriei lor forțe în viața publică. Toate aceste forțe (Falanga, democrația creștină, tradiționaliștii, monarhiștii sau tehnocrații), acceptînd, implicit, principiile Mișcării, tindeau să-și construiască o personalitate proprie. În sfîrșit, Legea Organică a statului (constituția franchistă), din ianuarie 1967, autoriza, cel puțin teoretic, toate curentele, forțele sau grupările integrate în Mișcarea Națională în perioada războiului civil și, totodată, integra, juridic, forțele sociale și politice ale noilor generații, cu condiția ca acestea să accepte „rolul conducător" — ca să-i spunem așa — al Mișcării. În plus, Legea Organică — prevăzînd statutul și atribuțiile regelui după dispariția lui Franco — deschidea, pînă la un punct, perspectivele unei recunoașteri legale a pluralismului, dar numai în în eventualitatea postfranchismului.

Spre deosebire de logica dictaturilor din estul Europei, autoritarismul franchist mai întîi s-a erodat, pentru a evolua apoi, din interior, într-un context democratic vest-european. Pe de altă parte, societatea spaniolă funcționa pe principiile economiei moderne de piață, care se apropia tot mai marcat de modelul vest-european, atingînd la începutul anilor '70 nivelul celei de a zecea puteri industriale a lumii occidentale.

În mod logic, s-a produs și o profundă transformare în structura și stratificarea societății, apărînd o clasă mijlocie mereu mai amplă, alături de o numeroasă clasă muncitoare. Jose Maria Maravall semnalează, în „Politica de tranziție — 1975-1980", creșterea considerabilă a mobilizării politice a muncitorilor, dar și a sectoarelor profesionale și studențești, iar aceasta în urma Legii Organice, care prefigura deja tranziția politică. S-a produs — constată Maravall — o nemulțumire crescîndă în rîndul elitei economice, în elita Administrației, în clasele medii, nemulțumire amplificată de represiunea în rîndurile muncitorilor și studenților. Represiunea s-a accentuat între 1968 și 1973. „În acești ani — precizează Maravall — numărul liderilor muncitorilor deținuți nu a scăzut sub 500; numai în lunile ianuarie și februarie 1974 au avut loc 24 817 suspendări de lucru și salarii și 4 379 concedieri din motive politico-sociale, în timp ce, în 1968 și 1973, 2000 de reprezentanți ai muncitorilor au fost concediați. În această perioadă, starea de excepție a fost decretată de trei ori".

În sînul societății se creasă contradicția dintre factorul economic integrat evoluțiilor moderne vest-europene și caracterul vetust al puterii politice. Or, această contradicție nu era denunțată doar din interior (de grupările opozante din cadrul Mișcării), ci și din exterior. Pe de o parte, țările vest-europene declaraseră clar că, atîta timp cît Spania va fi franchistă, nu i se va permite intrarea în Piața comună; pe de altă parte, s-a dovedit decisivă transformarea radicală pe care Biserica catolică a cunoscut-o ca urmare a Conciliului Vatican II și care a dat naștere, după ani de mutuală complicitate, unei tensiuni între Vatican și regimul franchist. În egală măsură, nu poate fi ignorat impactul pe care l-a produs în Spania căderea, în 1974, a dictaturii militare din Grecia și, mai ales, „revoluția garoafelor roșii", de la 25 apri-

STOP CADRU

Într-o mină din apropierea Sofiei, minerii se află în greva foamei, cerînd demisia conducerii

lie 1974, din țara vecină, Portugalia. Din acel moment, Spania rămînea singura țară din Europa occidentală cu instituții și structuri dictatoriale.

Spectrul războiului civil

Procesul de la Burgos împotriva militanților basci marchează, calendaristic, criza franchismului: la 29 decembrie 1970, regimul era obligat, în urma unei campanii internaționale, să anunțe comutarea pedepsei capitale, impusă de un consiliu de război. Această decizie, adăugată celorlalți factori menționați (schimbarea de atitudine a armatei și Bisericii dar, mai ales, distanțarea propriei ierarhii franchiste) au deschis posibilități nebănuite de manifestare a unei opoziții politice mai largi, asumată, pînă atunci, doar de partidul comunist. O opoziție a „rupturii" se năștea în vara lui 1974 (coincizînd cu îmbolnăvirea generalului Franco), odată cu crearea Juntei Democratice, constituită din comuniști, carliști, reprezentanți ai forțelor catalane, andaluze, socialiști aragonezi sau personalități independente. Era — cum o numea un analist — „o opoziție evoluționistă", ce aștepta dispariția fizică a lui Franco, nepropunîndu-și răsturnarea lui.

Tranziția politică propriu-zisă începe în Spania la 1 iulie 1976, cînd Adolfo Suárez este numit prim-ministru și se încheie, din punct de vedere juridic, la 6 decembrie 1978, cînd poporul spaniol aprobă Constituția. A durat, așadar, doi ani și jumătate. „Tranziția — explică profesorul Juan Ferrando Badia, în lucrarea «De la regimul autoritar al lui Franco la democrație: tranziția politică» — a fost posibilă deoarece, în rîndul populației, exista un consens asupra necesității de schimbare. Poporul spaniol și-a adjudecat un proiect de reformă, elaborat și pus în practică de o minoritate politică reformistă, fără de care procesul de democratizare ar fi eșuat în ape tulburi". Și, în continuare: „Ne amintim cu toții neliniștea ce ne cuprinsese în ultimii ani ai franchismului. Întrebarea «ce va fi după Franco?» exprima tragica îndoială ce cuprinsese majoritatea spaniolilor. Credem, fără teama de a ne înșela, că aproape toate forțele țării coincideau în ideea necesității unei tranziții evolutive de la autoritarism la democrație. Dar, dacă poporul spaniol s-a angajat în strategia reformismului politic, dacă minoritatea conducătoare a reformismului democratic a putut să-și ducă proiectul la bun sfîrșit, aceasta nu s-ar fi putut produce fără concursul și acoperirea constituțională (art. 10 din Legea de succesiune) și fără impulsul regelui, care a reprezentat «motorul schimbării»."

Ideea reconcilierii, necesară consensului național, a tutelat dinamica întregului spectru politic spaniol, modelînd — și moderînd — tendințele de radicalizare spre stînga sau dreapta. Căci nimeni nu părea interesat să pună în pericol relativa bunăstare existentă sau să-i provoace pe militari: spectrul unui alt război civil, cu învinși și învingători (vencidos y vencedores) și un tragic bilanț de un milion de morți trebuia, cu orice preț, îndepărtat.

Jaloanele juridico-politice ale tranziției le-a pus guvernul Suárez, care — cum se exprima Ferrando Badia — „a schimbat direcția navei". A declarat separarea — de jure și de facto — a puterilor în stat, condiție indispensabilă a existenței unui stat de drept ,a decretat amnistia, a pregătit referendumul pentru reforma politică, a legalizat partidele, inclusiv partidul comunist, a recunoscut dreptul la manifestații, și, mai ales, a condus țara la primele alegeri generale libere. A fost un drum presărat cu riscuri și temeri privind eventualitatea unei lovituri de stat.

Cea mai lungă noapte

Și, într-adevăr, luni 23 februarie 1981, Spania a trăit cea mai lungă noapte din istoria democrației sale.

Operațiunea s-a declanșat pe Carrera San Gerónimo din Madrid, la sediul Congresului Deputaților, în momentul în care acesta se pregătea să-i acorde votul de învestitură noului premier desemnat, Leopoldo Calvo Sotelo. Un grup de comando, purtînd uniforma Gărzii civile (corp de poliție creat spre jumătatea secolului al XIX-lea, cu un efectiv de 60 000 de oameni, dotat cu echipament modern și însărcinat cu menținerea ordinii) a pătruns în hemiciclul în care erau prezenți cîteva sute de deputați și miniștri, lideri de partide, ziariști. Șeful rebelilor, lt. col. Antonio Tejero (implicat, în 1978, într-o altă tentativă de lovitură de stat de dreapta, cunoscută sub numele de „operațiunea Galaxia"), îi ia ostatici pe cei 350 de deputați, precum și pe membrii guvernului Suárez, aflat încă în funcție, și întrerupe toate legăturile telefonice cu exteriorul. Televiziunea nu mai transmite, la radio se aude numai muzică clasică. Capitala intră în stare de alertă. Regele formează un „cabinet de criză", după ce șefii statului major ai celor trei armate își reafirmă adeziunea la Constituție. Noaptea tîrziu, la orele 0,15 GMT, Juan Carlos I, într-o alocuțiune de un minut, ordonă autorităților civile și militare să restabilească ordinea constituțională. Cîteva minute mai tîrziu, armata înlocuiește poliția în împrejurimile Cortes-urilor, iar, la orele 1,30 GMT, forțele militare de intervenție pătrund în curtea interioară a parlamentului. Lt. col. Tejero și grupul de comando se vor preda abia a doua zi, la orele 11,29.

Evenimentele din 23 și 24 februarie, prin care s-a încercat subminarea structurilor statului și întreruperea procesului democratic, au evidențiat, pe de o parte, atitudinea loială a armatei, considerată pînă atunci „o necunoscută" în eventualitatea unor împrejurări tulburi. Pe de altă parte, ele au demonstrat că, în fața unui adversar comun, principalele partide politice, fie ele în opoziție sau nu, și-au găsit acel consens necesar pentru salvgardarea drumului spre democrație pe care s-a angajat Spania.

■

Spuneam că faza de tranziție a durat doi ani și jumătate. Am da, însă, dovadă de îngustime politică dacă am considera că, odată cu aprobarea Constituției din 1978, democrația s-a și consolidat. Venirea la putere, în 1982, a socialiștilor lui Felipe González și permanența lor la putere a dus la instaurarea unei democrații care, pornind de la stînga, a evoluat, lent și cu ezitări, spre centru. PSMS, partid majoritar, pare tentat azi să-și adjudece permanența la putere — e de părere prof. Ferrando Badia. „Aceasta, însă, — atrage el atenția — este foarte periculos pentru tînăra noastră democrație".

Vom încheia cu reproducerea opiniei optimiste a scriitorului peruan Mario Vargas Llosa: „Pentru țările noastre (latinoamericane — n.n.), ceea ce s-a petrecut în Peninsulă, în acești ani, a fost un exemplu stimulator, un motiv de inspirație și admirație. Deoarece Spania este, azi, cel mai bun exemplu al faptului că opțiunea democratică este posibilă (...) Acum 28 de ani, cînd am sosit la Madrid ca student, dacă cineva pe lumea asta ar fi vorbit de un posibil viitor democratic al Spaniei, i se zîmbea cu același scepticism cu care azi ți se zîmbește cînd vorbești de democrația dominicană sau boliviană. Multora li se părea imposibil ca Spania să fie capabilă să domine o anume tradiție de intoleranțe extreme, de revolte și lovituri de stat armate. Totuși, azi, toți recunosc că această țară este o democrație exemplară în care, grație clarei opțiuni a Coroanei, a liderilor politici și a poporului spaniol, conviețuirea democratică și libertatea par să se fi înrădăcinat în pămîntul ei, în mod ireversibil (...) Multor lucruri ce ne apropie trebuie să-l adăugăm și pe acesta: voința de a lupta, umăr lîngă umăr, pentru prezervarea libertății cucerite, pentru a-i ajuta s-o regăsească pe cei cărora le-a fost refuzată, și s-o apărăm de cei care o amenință".

Rodica Dumitrescu

STOP CADRU

Premierul ungar Miklos Nemeth anunță, în fața parlamentului, că Ungaria și U.R.S.S. au ajuns la un acord privind retragerea totală a trupelor sovietice de pe teritoriul țării.

←

→

În primul său discurs din parlament, președintele cehoslovac Vaclav Havel a propus organizarea, la Praga, a viitoarei întîlniri la nivel înalt sovieto-americană

1000+

DROGURI. Preşedintele american George Bush (în imagine alături de William Bennett, directorul agenţiei de luptă împotriva drogurilor) a propus, săptămîna trecută, o sporire a bugetului destinat combaterii narcomaniei la 10,6 miliarde dolari. Ar fi „faza a doua" (după cea dintîi, anunţată în septembrie 1989) a strategiei anti-droguri. Dar şi această sumă e considerată insuficientă de Congres. Senatorul Joseph Biden, de pildă, a propus 14,6 miliarde

JOCURI. La Auckland, în Noua Zeelandă, s-au deschis, săptămîna trecută, Jocurile Commonwealth-ului. Ceremonia inaugurală a fost urmată de o mare festivitate, în cadrul căreia surpriza a fost oferită de prezentarea unor obiceiuri ale populaţiei maori. În imagine — un luptător maori care îşi sperie, conform tradiţiei, duşmanii

Emigrare

Mahmoud Abbas, membru al Comitetului executiv al O.E.P., citat de agenţia „WAM", a declarat, săptămîna trecută, că această organizaţie are în vedere discuţii cu Moscova în legătură cu emigrarea evreilor sovietici către Israel şi cu impactul acesteia asupra procesului de pace din Orientul Mijlociu. Deşi n-a oferit precizări, responsabilul palestinian a spus că O.E.P. va discuta „reducerea" numărului emigrărilor, adăugînd că „această emigrare masivă a furnizat un nou argument premierului israelian pentru a vorbi de expansionism". La 15 ianuarie, Yitzhak Shamir declarase că „imigrarea masivă a evreilor din U.R.S.S. necesită şi un Mare Israel".

Propunere

Dl Bernard Kouchner, secretar de stat francez pentru acţiuni umanitare, a pledat, săptămîna trecută, la Geneva, pentru recunoaşterea „dreptului la ingerinţă umanitară" şi şi-a exprimat speranţa întocmirii, în acest deceniu, a unei convenţii internaţionale care să garanteze, în toate ţările lumii, accesul la victimele catastrofelor. Fără să numească ţările la care se referea, dl Kouchner şi-a exprimat regretul că victime ale unor cutremure de pămînt sau unor tulburări interne n-au putut fi ajutate în ultimul timp. „Suveranitatea — a spus el — nu înseamnă dreptul de a trage nepedepsit asupra mulţimii".

Invitaţie

Dalai Lama, şeful spiritual al tibetanilor, laureat al Premiului Nobel pentru Pace pe 1989, va efectua o vizită în Cehoslovacia (2—6 februarie) la invitaţia preşedintelui Vaclav Havel. Ambasadorul chinez la Praga a fost informat de această invitaţie. Potrivit agenţiei „CTK", ambasadorul a subliniat că Dalai Lama „este un emigrant care desfăşoară o activitate ostilă Chinei" şi că guvernul chinez se opune „ca asemenea activităţi să aibă loc pe teritoriul unei ţări ce întreţine relaţii diplomatice cu China".

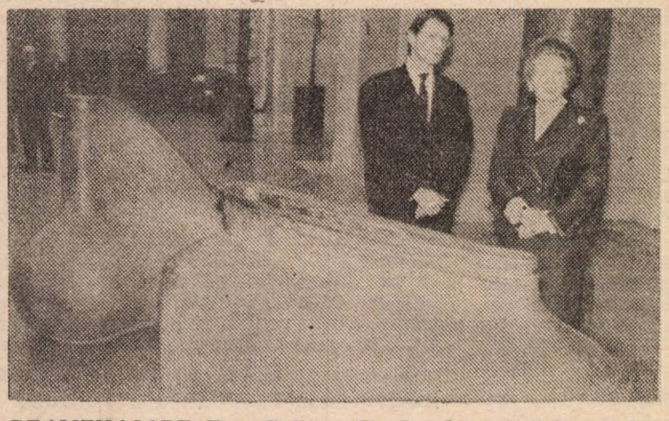

REAMENAJARE. Tate Gallery, din Londra, unul dintre cele mai cunoscute muzee ale lumii, a fost reamenajat, pentru prima oară în două decenii, pentru a permite publicului să urmeze un drum „cronologic" al picturii moderne şi pentru a pune mai bine în valoare pictura britanică. Muzeul are 30 de săli. Costul modernizării — un milion de lire sterline. În imagine: premierul Margaret Thatcher împreună cu directorul muzeului, Nicholas Serota, la redeschiderea galeriei, săptămîna trecută

CUPA. În Piaţa Veneţiei din Roma poate fi admirată, într-o vitrină, cupa de aur pentru care se vor lupta 24 de echipe naţionale la Campionatul Mondial de fotbal, ce se va desfăşura între 8 iunie şi 9 iulie. Presa din toată lumea a început să acorde spaţii largi pregătirilor campionatului

Foto : Stelian Ţurlea

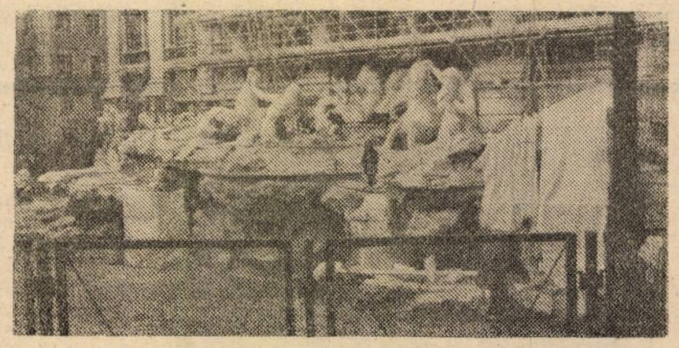

Foto : Stelian Ţurlea

RESTAURARE. Celebra Fîntînă Trevi din Roma este dezafectată. La lucrări de restaurare s-au descoperit fisuri şi corodări ale scheletului metalic interior, ceea ce a obligat la desfacerea întregului ansamblu arhitectural. Cu toate că acum fîntîna e înconjurată de panouri de sticlă, turiştii continuă să vină să o admire, cu gîndul mărturisit al dorinţei de a se întoarce la Roma

Accept

Președintele Afganistanului, Najibullah, a acceptat, în principiu, să cedeze puterea unui viitor guvern provizoriu, condus de fostul rege Zaher Shah, aflat în prezent în exil la Roma — a declarat consilierul politic al ambasadei U.R.S.S. la Islamabad, V. Kransilnikov. La o conferință de presă desfășurată la Peshawar, diplomatul sovietic a menționat că această eventualitate face obiectul unor convorbiri între oficialități din U.R.S.S. și S.U.A., urmînd să fie abordată și la întîlnirea pe care o vor avea, săptămîna viitoare, la Moscova, șefii diplomațiilor celor două țări. Fostul rege al Afganistanului, în vîrstă de 75 de ani, trăiește la Roma din 1973. Regele n-a comentat propunerea, dar a declarat că poziția sa „nu s-a schimbat", ceea ce înseamnă că este dispus că participe la orice soluție de reconciliere.

Acțiuni

Agenția ungară „M.T.I." transmite că societatea internațională pe acțiuni „News Corporation" a cumpărat 50 la sută din acțiunile ziarului „Mai Nap" (cu un tiraj de circa 100 000 exemplare) și ale revistei „Reform" (tiraj de aproape 400 000 exemplare). Acordul a fost semnat la 20 ianuarie, la Budapesta, de directorul general al Băncii Ungare de Credit și de președintele societății „News Corporation", R. Murdoch. Magnatul presei a plătit, pentru cota sa de participare la „Mai Nap", 3 milioane dolari, iar pentru participarea la revista „Reform" — 1 milion dolari. Totodată, el a creat, pentru cele două publicații, un fond de plată de 750 000 dolari.

Limbi

Într-un document de 32 de pagini, intitulat „Instrucțiuni pentru studiu destinat formării preoților", Vaticanul cere viitorilor preoți să învețe greaca și latina pentru a putea studia în original lucrările părinților Bisericii. În ultimul timp, s-a constatat că mulți studenți în teologie provin din școli tehnice, unde nu învață limbile clasice necesare studiului lucrărilor vechi.

Contacte

Pentru prima dată după 42 de ani, Papa Ioan Paul II a invitat, la Vatican, în audiență particulară, reprezentanți ai guvernului și ai bisericii cehoslovace. Din delegație au făcut parte vicepreședinți ai guvernului, ai Partidului Popular Cehoslovac, arhiepiscopi și ministrul de interne al Cehoslovaciei. Ioan Paul a promis că va efectua o vizită în Cehoslovacia în luna aprilie. Totodată, el s-a interesat de situația bisericii în Cehoslovacia și de posibilitățile dezvoltării ei.

Alianță

„Salutăm reformele din țările Europei răsăritene, precum și negocierile dintre NATO și Tratatul de la Varșovia privind reducerea armamentelor" — a arătat ministrul de externe al Marii Britanii, Douglas Hurd, într-o cuvîntare rostită în fața membrilor Partidului Conservator. „Evident, nu a sosit încă timpul să renunțăm la NATO, dar înțelegem că alianța trebuie să se adapteze la noua Europă care se creează acum", a spus Hurd, care a apreciat că NATO ar trebui, de asemenea, „să joace un rol cheie" în procesul de „atenuare a tensiunilor internaționale", în colaborare cu Uniunea Sovietică.

Rol

„Date fiind profundele schimbări prin care trece blocul răsăritean, principalul nostru aliat pe plan internațional în ultimii 25 de ani, acesta nu va mai putea juca nici un rol în Orientul Mijlociu cel puțin în următorii cinci ani", a declarat un consilier al liderului O.E.P., Yasser Arafat, care a refuzat să-și dezvăluie identitatea. Agenția „Reuter", care transmite știrea, continuă: „OEP acționează, în prezent, în direcția construirii de noi punți internaționale, în absența unei Europe răsăritene active". Această poziție contrastează cu aprecierile de anul trecut, în sensul că, sub conducerea lui M. Gorbaciov, URSS ar putea juca un rol mai activ în regiune.

Promenadă

Primăria Parisului plănuiește să revitalizeze celebrul Champs-Elysées lărgind trotuoarele, plantînd mai mulți arbori, instalînd chioșcuri de ziare, cutii de gunoi și de scrisori, semne de circulație și împiedicînd deschiderea altor noi restaurante și birturi. „Vrem să redăm Champs-Elysées-ului prestigiul și plăcerea unei promenade superbe", declară primarul Parisului, Jacques Chirac.

Articol

Într-un articol publicat în suplimentul duminical al ziarului spaniol „El Independiente", președintele Cubei, Fidel Castro, a afirmat, între altele, că, dacă în Cuba ar fi vreodată reinstaurat capitalismul, „independența și suveranitatea noastră ar dispărea pentru totdeauna și am deveni un apendice al imperiului american. Tocmai pentru a nu se întîmpla așa ceva, întregul popor (cubanez) este gata să-și dea viața".

„Trabant"

Potrivit unui purtător de cuvînt al Ministerului de interne din Bavaria, traficul de frontieră între cele două Germanii are și o urmare nedorită printre polițiștii de la frontieră, datorită... nenumăratelor automobile marca „Trabant". Mulți vameși și polițiști s-au plîns de grețuri, dureri în git și pierderea puterii de concentrare, datorită emanațiilor de oxid de carbon.

de MATTY

— Simona, ce ar fi să privim un Hitchcock la video?... Simt nevoia să mă relaxez...

Snoopy

Snoopy, cîinele-erou al celebrei serii de benzi desenate „Peanuts", și-a sărbătorit 40 de ani, la Paris, în cadrul unei expoziții. Dacă, în 1950, aceste desene ale lui Charles Schulz apăreau în șapte ziare americane, astăzi sînt publicate în 2230 ziare din 67 de țări. Au mai apărut: 1400 de albume în 26 limbi, o comedie muzicală și 22 spectacole pe gheață.

Retragere

NATO insistă ca retragerea celor 52 000 de militari sovietici din Ungaria, asupra căreia au convenit Budapesta și Moscova, să fie inclusă într-un acord Est-Vest privind dezarmarea convențională, a declarat un purtător de cuvînt al organizației, citat de agenția „France Presse".

Ajutor

Manuel Noriega, fostul șef al forțelor de apărare din Panama, a ajutat Cuba să dejoace embargoul comercial american instituit de S.U.A. împotriva sa, grație unor certificate false privind destinația sau originea mărfurilor ce tranzitau prin zona liberă a Canalului Panama — se arată într-un raport al unui comitet senatorial american. Tutunul și crustaceele cubaneze au putut pătrunde, astfel, pe teritoriul american, în timp ce produse de înaltă tehnologie ale S.U.A. au fost transportate în Cuba, se subliniază în studiul menționat, publicat, în luna decembrie 1989, de membri ai Subcomisiei pentru problemele terorismului, stupefiantelor și comunicațiilor a Senatului SUA.

Turiști

În 1989 — cînd s-au împlinit 100 de ani de la crearea sa —, turnul Eiffel, din Paris, a fost vizitat de 5 580 363 de turiști informează agenția „France Presse". Această cifră reprezintă, probabil, un record în ultimii zece ani. De la inaugurarea sa, la 31 martie 1889, de către constructorul său, Gustave Eiffel, turnul a fost vizitat de peste 120 milioane de turiști.

Accidente

Între 1945—1988, deci în perioada postbelică, principalele forțe navale ale lumii au înregistrat 1 276 accidente, în care și-au pierdut viața 2 800 militari. Dintre aceștia, 65 la sută aparțineau forțelor navale sovietice și americane. După cum rezultă dintr-un studiu al organizației „Greenpeace" și al Institutului de studii ale poliției din SUA, în aceeași perioadă au fost confirmate 212 accidente care au implicat nave cu propulsie nucleară, 49 cu submarine cu rachete balistice, 13 cu portavioane, iar 6 cu alte vase de suprafață cu propulsie nucleară. De asemenea, s-a informat că 49 la sută din accidente s-au produs în Oceanul Atlantic, 25 la sută în Pacific, 9 la sută în Mediterana iar 2 la sută în Oceanul Indian.

Rubrică realizată de Stelian Țurlea

Afacerea interceptării clandestine a telefoanelor partidelor de opoziție de către serviciile secrete ungare a fost botezată „Dunagate" (Duna, în maghiară, este numele Dunării), reamintindu-se astfel de „afacerea Watergate", cînd, în SUA, în imobilul partidului democrat, din cartierul cu același nume, au fost descoperite microfoane, campania declanșată de presă conducînd, între altele, la demisia, în august 1975, a președintelui Richard Nixon și, ulterior, chiar la condamnarea unor personalități politice.

Afacerea „Dunagate"

Acum, la Budapesta, mai întîi, a demisionat, duminică, Ferenc Pallagi, ministru adjunct de interne al Ungariei. Două zile mai tîrziu, în timpul sesiunii Parlamentului ungar, și titularul portofoliului internelor, István Horváth. Mai înainte, Consiliul de Miniștri a consacrat o ședință specială aceluiași subiect, iar premierul Miklos Nemeth a acordat un interviu cotidianului „Magyar Hirlap", în care s-a referit la probleme legate de situația Ministerului de interne. Cum s-a ajuns la „Dunagate" ?

După cum reamintește chiar Miklos Nemeth în interviul citat (relatat de agenția „MTI"), „guvernul, după 23 octombrie 1989, a interzis folosirea mijloacelor secrete în culegerea de informații privitoare la partide, fapt despre care a fost informată și societatea". Dar, la 5 ianuarie a.c., „Tinerii Democrați" (FIDESZ) și „Democrații Liberi" (SZDSZ), din opoziție, au făcut publice dezvăluirile ce le-a făcut un ofițer al serviciilor secrete. După două zile, s-a organizat o dezbatere televizată, la care a participat și respectivul ofițer, dar fără să fie prezentat de camerele de luat vederi. El a arătat cum, în timpul sărbătorilor de sfîrșit de an, i-a condus pe ascuns pe cameramanii de la „Cutia Neagră" în localurile Ministerului de interne, unde aceștia au filmat documente compromițătoare probînd, în primul rînd, că serviciile secrete continuă să-i asculte ilegal pe membrii opoziției după 23 octombrie. („Cutia neagră" este un fel de agenție a opoziției, formată din cameramani a căror misiune declarată este, în principal, să filmeze, potrivit metodelor camerei invizibile, toate actele antidemocratice în Ungaria). Filmul a fost prezentat publicului și, astfel, s-a declanșat ceea ce s-a numit scandalul „Dunagate". De altfel, la 19 ianuarie, la televiziune, s-a organizat o masă rotundă, în cadrul căreia cel ce a informat opinia publică maghiară asupra interceptărilor telefoanelor opoziției și-a dezvăluit identitatea și fața. Este vorba de maiorul Joszef Vegvari, 47 de ani.

În timpul mesei rotunde a avut loc un viu schimb de replici între reprezentanții opoziției și purtătorul de cuvînt al Ministerului de interne, unii reclamînd măsuri radicale, chiar demisia premierului Nemeth. Ulterior, acesta, în interviul acordat ziarului „Magyar Hirlap", a declarat: „După 23 octombrie 1989, cînd a fost proclamată Republica Ungaria, ar fi trebuit reorganizat nu numai Ministerul apărării, dar și Ministerul afacerilor interne. Acest lucru nu s-a făcut, deoarece menținerea capacității de funcționare a economiei și elaborarea, legată de aceasta, a sarcinilor politicii economice au creat obligații deosebit de mari. A trebuit să alegem între Apărare și Interne. În final, după o analiză globală sub aspectul cerințelor securității naționale, alegerea mea a căzut asupra Apărării". „Nu am crezut, a continuat M. Nemeth, că activitatea serviciului securității interne va genera probleme atît de acute. M-am înșelat. Este adevărat că activitatea serviciului nu reprezintă o primejdie directă pentru transformările din țară și însuși acest serviciu caută metode de adaptare la noua ordine constituțională, menținînd — ce e drept, în mod neobservat — abordările vechi".

De asemenea, într-o ședință a Consiliului

Una dintre implicațiile scandalului „Dunagate" — István Horváth, ministrul de interne, a demisionat

de Miniștri a fost audiat un raport al ministrului de interne și al procurorului general în problema interceptării convorbirilor telefonice. Ministrul de interne a anunțat că, din 18 ianuarie, a interzis folosirea metodelor operative ale serviciului secret și a desființat Direcția a treia a serviciului de securitate, hotărînd ca documentele acestei direcții să fie predate arhivei. Sarcinile importante pentru securitatea națională a direcției respective au fost transferate, temporar, Direcției de luptă împotriva spionajului. Agenția „MTI" relevă că guvernul a fost informat de faptul că Ministerul afacerilor interne — și, în cadrul său, serviciul de securitate — funcționează, și astăzi, pe baza unor instrucțiuni secrete ale Consiliului de Miniștri, adoptate în 1973 și 1975. Aceste instrucțiuni nu sînt cunoscute nici de membrii guvernului, cu excepția celor ce conduc, în mod nemijlocit, activitatea Ministerului de interne. Întrucît instrucțiunile respective contravin Constituției țării, președintele Consiliului de Miniștri a hotărît anularea lor. Pentru reglementarea activității Ministerului afacerilor interne va fi elaborată o nouă lege, al cărei proiect a fost prezentat guvernului de către ministrul de interne. Proiectul respectiv a fost adoptat, deocamdată, de guvern ca material de lucru, care a hotărît ca, după ce proiectului i se vor aduce adăugiri, experții Ministerului afacerilor interne să-l supună, spre consultare, reprezentanților partidelor.

S-a hotărît ca, în numele guvernului, ministrul afacerilor interne să prezinte sesiunii parlamentare un raport în legătură cu situația creată de „Watergate-ul ungar" și cu rezultatele cercetărilor dispuse de primul ministru. Precizînd cele de mai sus, purtătorul de cuvînt al guvernului a informat că, în aceeași sesiune parlamentare, va fi prezentat un proiect de lege care reglementează activitatea securității statului. În ce privește hotărîrile concrete adoptate, s-a informat că guvernul a decis excluderea, din sfera împuternicirilor Ministerului afacerilor interne, a activității legate de securitatea națională și transferarea acestei activități în subordinea nemijlocită a Consiliului de Miniștri, sub conducerea primului ministru. În sfîrșit, Consiliul de Miniștri a hotărît ca de contraspionajul militar să se ocupe Ministerul apărării și a decis eliberarea din funcție a lui F. Pallagi, ministrul adjunct de interne. Totodată, s-a disociat de încercările ca, folosindu-se situația creată de scandalul legat de interceptarea convorbirilor, să fie discreditat întregul aparat al Ministerului de interne și compromisă întreaga activitate a acestui minister. Referitor la persoana ministrului afacerilor interne (în urma scandalului declanșat, partidele de opoziție cereau insistent demisia lui), purtătorul de cuvînt a declarat că I. Horvath își va expune poziția cu privire la „Watergate"-ul ungar la sesiunea parlamentului. Membrii guvernului au avut o atitudine pozitivă față de personalitatea ministrului de interne și față de activitatea sa, apreciindu-l drept un om politic reformator.

Pe de altă parte, într-o declarație a Prezidiului PSU cu privire la cazul „Watergate-ului ungar" se arată că Partidul Socialist Ungar se disociază, din nou, de practica epocii statului-partid și condamnă folosirea metodelor securității, care încalcă drepturile cetățenilor. Documentul respinge acuzațiile că PSU are legături directe cu securitatea și a folosit serviciile ei în scopuri politice. PSU sprijină cererea de a se întreprinde, cît mai grabnic, o anchetă multilaterală în această privință. Prezidiul PSU nu este de acord cu cererea de demisie a ministrului de interne, întrucît, în prezent, „există prea puține date pentru a se stabili o răspundere personală".

Totuși, săptămîna trecută, încă din prima zi a dezbaterii parlamentare, István Horvath și-a prezentat demisia din funcția de ministru de interne care i-a fost acceptată.

Dumitru Constantin

STOP CADRU

Soldați est-germani demontînd instalațiile de asigurare a frontierei cu R.F.G. Imaginea a fost surprinsă în regiunea Magdeburg (R.D.G.)

Idei care nu mai sînt captive

Crima și memoria 2

Alfred Grosser

Trecuturi însîngerate

La ce bun să evocăm trecutul, să solicităm memoria sau, și mai mult, să ne întrebăm asupra memoriei, cînd atîtea crime se produc chiar în zilele noastre ? N-ar trebui să stîrnim în fiecare dorința prioritară de a găsi mijlocul, oricît de mic ar fi el, care să contribuie la a face să înceteze aceste crime ? Același lucru și pentru metodele de război : în îndelungata înfruntare sîngeroasă dintre Iran și Irak, gazele s-au adăugat gloanțelor, bombelor și morții în masă a adolescenților fanatizați, în vreme ce, în Liban, continuă luptele între creștini și musulmani, între grupuri de creștini. Același lucru ar trebui spus și pentru tortură : cînd, la începutul lui 1989, Amnesty International a descris practica din Irak, metodele îngrozitoare prin care chiar și copii, inclusiv copii mici, erau torturați pentru a face mamele să vorbească, organizația a adăugat doar un aspect nou tabloului sumbru pe care îl prezintă în fiecare an, după bilanțul întocmit în 1984 :

„Tristul adevăr este că tortura rămîne un rău prezent în anii '80. Metodele sînt variate, de la vechea **falanga** (ciomăgială pe talpa piciorului), pînă la cagula făcută dintr-o cameră de automobil în care se toarnă var nestins, în Guatemala, trecînd prin «sclavul negru», un aparat electric care introduce în anusul victimei legate o bucată de metal înroșită, sau prin «carcerele negre» din Ruanda, în care deținuții au fost menținuți în întuneric deplin, vreme de peste un an. În ce privește unele metode, cum ar fi administrarea forțată de droguri dureroase în spitalele psihiatrice sovietice, tehnicile de privare senzorială sau folosirea electrozilor deveniți, de acum, un instrument aproape universal, este din ce în ce mai dificil să dovedești fapte de tortură sau tratament neîndicat. În unele țări, tortura lovește practic în toate clasele sociale, în toate vîrstele, în toate profesiile... În anii '70, un număr de guverne care autorizau practica torturii au căzut... Aceste schimbări de guvern, descoperirile ce au urmat, și la fel și procesele, ne-au permis confirmarea că, în fiecare din aceste țări, tortura a existat efectiv pe scară mare... Din nefericire, guvernele care le-au înlocuit în aceste state n-au împiedicat reapariția torturii" (Amnesty International, „Tortura", 1984).

Totuși, aproape pretutindeni în lume și aproape constant memoria este prezentă. Pentru a justifica sau cel puțin pentru a explica. Pentru a face comparații cu trecutul, chiar și recent. Pentru a prezenta evoluțiile prezentului. Pentru a judeca prezentul în funcție de trecut — al său, al adversarului, al călăilor sau al victimelor. Hitler, războiul Spaniei, memoria armeană în miezul unor drame noi, „stalinismul" în miezul evoluției U.R.S.S. și a țărilor pe care le domina, China, puterea în Cambodgia, ca miză a unei lupte la care participă khmerii roșii, Statele Unite, subiect și obiect al unei dezbateri sub diverse aspecte în legătură cu războiul din Vietnam și acuzate în permanență de a fi susținut, de a susține și de a provoca crima oriunde se întinde prezența lor imperială ; uciderile între țările sărace atribuite unor crime vechi ale țărilor bogate ; încîlceala amintirilor și acțiunilor prezente în Orientul Apropiat, posibilii Balcani ai unui al treilea război mondial — unde, prin urmare, suferințele vremurilor noastre sînt cu adevărat independente de memoria criminalilor, victimelor, martorilor ?

În Franța, este adevărat, speranțele și temerile legate de Europa comunitară, dezbaterile asupra mecanismelor economice și asupra fragilităților sociale au trimis în plan secundar referințele istorice. Memoria este mai vie, mai legată de alegerile prezentului cînd este vorba de a judeca ce se petrece în alte părți, de partea Israelului sau a Moscovei, în Africa îndepărtată sau în Germania apropiată.

Aici, dimpotrivă, prezența lui Hitler în trecut constituie un dat constant al politicii externe și interne și al atitudinilor sociale de orice fel. Cu puțin înaintea anunțului, în octombrie 1988, privind atribuirea Premiului Nobel pentru Pace „Căștilor albastre" ale O.N.U., majoritatea germanilor, cel puțin în articolele și discursurile care se presupune că le exprimau opiniile, a respins ideea prezenței soldaților germani în cadrul acestor unități, deși ele erau lipsite de orice agresivitate : amintirea lui Hitler se opune trimiterii în afara Europei a vreunui soldat german. În raporturile cu Franța, aceasta constituie — alături de prezența franceză între cei patru, care mai dețin elemente din suveranitatea germană, și alături de arma atomică franceză — unul din cele trei elemente ale slăbiciunii germane care compensează superioritatea economică a Republicii federale. Absența unei politici de încurajare a natalității, în fața amenințării depopulării, este parțial urmarea amintirii natalismului hitlerist definitiv descalificat. În discuțiile asupra evoluțiilor regimurilor comuniste și cu reprezentanții acestor regimuri, cîte scrupule existau pentru a evoca crimele „staliniste" ! Dacă livrarea de echipament uzinal care să permită Libiei fabricarea de arme chimice a provocat o asemenea emoție — în Germania și în afara Germaniei — este întrucît cuvîntul „gaz" are, în mod evident, o conotație germană specifică.

Dacă trecutul hitlerist constituie un dat constant al politicii germane, celălalt mare învins din 1945, devenit și el mare putere economică, nu se găsește deloc în aceeași situație. Învingătorul american, singurul ocupant stăpîn al Japoniei după înfrîngere, a ales o concepție a „anului zero" foarte diferită de cea aplicată Germaniei. Desigur, generalul MacArthur își asuma o putere nelimitată, dar împăratul Hirohito, renunțînd la natura sa divină, rămînea pe tron. Criminalii de război judecați și condamnați nu erau considerați ca legați de suveran prin supunere, o fidelitate implicînd o responsabilitate ultimă în crimele lor. Patruzeci de ani mai tîrziu, ștergerea trecului a devenit un fel de sarcină de stat. Un comitet de orientare numit de guvern, cu un sediu secret și anonim, impune un proces de rescriere a manualelor școlare. Chiar nașterea Constituției sub control american a devenit un subiect interzis. În același timp, un anume film de mare spectacol și larg difuzat arată imperiul Japoniei sub trăsăturile cele mai pozitive, inclusiv în ce privește al doilea război mondial, generalului Tojo, cel executat de aliați, atribuindu-i-se toate virtuțile.

Moartea, apoi funeraliile împăratului, la 7 ianuarie și 24 februarie 1989, au fost marcate, inevitabil, de ambiguitate, dacă nu de ipocrizie. În timp ce ministrul apărării al Noii Zeelande, Bob Tizard, declara: „Hirohito ar fi trebuit împușcat sau decapitat public la sfîrșitul războiului... Sute din prietenii mei și mii de alți oameni au fost masacrați de japonezi, după ce au fost făcuți prizonieri", telegramele de condoleanțe ale lui François Mitterrand și Ronald Reagan prezentau lucrurile în mod diferit. „Aflu cu mîhnire, spunea președintele Republicii franceze, de doliul care lovește Japonia prin pierderea împăratului Hirohito, care a știut, de-a lungul unei istorii zbuciumate, să încarneze continuitatea națiunii". Președintele Statelor Unite spunea că defunctul jucase „un rol cu adevărat eroic, punînd capăt ostilităților dintre cele două popoare ale noastre și conducînd poporul japonez într-o perioadă de reconstrucție și de reconciliere al cărei rezultat este prosperitatea pe care japonezii o cunosc astăzi". În afara cîtorva voci izolate, toată lumea a părut să învinovățească un profesor universitar japonez care scria în „Le Monde" : „Nu poți cunoaște istoria Japoniei dacă nu vorbești de atrocitățile comise în numele regimului imperial. Multe rele morale, sociale, politice din Japonia modernă vin din această tristă perioadă a istoriei noastre".

Împăratul nu știa că își va păstra tronul și că îl va ocupa în total vreme de 62 de ani atunci cînd, printr-un act de rară autoritate, a impus miniștrilor și generalilor sfîrșitul războiului și capitularea. Victor Emmanuel III, care legitimase constant actele lui Mussolini, l-a revocat pe dictator la 25 iulie 1943. Cu toate acestea, a fost constrîns să abdice în 1946, după ce fusese obligat să-și delege puținele-i puteri fiului, în 1944. Dar povara trecutului n-a dăunat deloc Italiei republicane de după război. Adevăratul motiv nu constă în aceea că crimele comise în afara Italiei fasciste au fost limitate și ca număr, și ca arie, aproape derizorii în comparație cu ale Germaniei ? Iar în interior a fost cam același lucru, în mare măsură. Desigur, dezbaterea și luptele cu supraviețuirea fascismului n-au încetat niciodată, dar evocarea închisorilor, a represiunilor politice și culturale nu are conținutul tragic al amintirilor germane. Barbaria hitleristă și-a putut da frîu liber datorită dictaturii. Dictatura mussoliniană a avut, desigur, aspecte barbare, dar esențial pentru Republica Italiană a fost să dovedească faptul că, fondată pe democrație, a respins definitiv sistemul dictatorial. În cazul Republicii Federale Germania, practica democrației nu este deloc suficientă pentru a scăpa de amintirea crimei, nu a dictaturii.

(Va urma)

Versiunea românească
Stelian Țurlea

Corneliu Bogdan

Şansele Europei răsăritene

Cu toate acestea, se poate afirma, fără teama de a greşi, că sovieticii ar prefera să amîne răspunsul la această întrebare la infinit şi că cel puţin actuala conducere ar merge chiar foarte departe numai pentru a amîna lucrurile *. Ken Jowitt propune o interpretare mai aparte : „Sprijinul din partea regimurilor est-europene, dependenţa regimurilor est-europene şi adoptarea de către regimurile est-europene a caracteristicilor instituţionale sovietice constituie, în continuare, componenta vitală a concepţiei conducerii sovietice despre sine, ca forţă europeană politică şi ideologică, nu doar militară şi economică... Accentul pus de sovietici pe «partea estică a Europei» poate să se intensifice ca răspuns la teama lor că dezvoltarea puterii lor internaţionale, care a început cu Mongolia (care nu face parte din Europa) s-ar putea sfîrşit cu o ţară ca Afganistan, din nou din afara Europei... Acest raţionament sugerează că ataşamentul conducerii lui Gorbaciov faţă de Europa de est va fi extrem de puternic“[10]. Sînt, de asemenea, de aceeaşi părere cu Ullman, care consideră că, „atîta timp cît schimbările interne din Europa de est apar ca un proces paşnic care nu ameninţă structura formală a sistemului de alianţe Est-Vest, este probabil ca Gorbaciov să accepte devieri importante de la normele blocului estic“[11].

Ce poate aştepta Uniunea Sovietică de la comunitatea internaţională, în special de la Statele Unite, în ceea ce priveşte Europa de est ? Citim în lucrarea deja amintită a Institutului moscovit de politică economică a sistemului socialist mondial că, „în actuala eră de interdependenţe crescînde, nici o regiune, şi mai ales Europa de est, nu trebuie să se transforme într-o arenă a rivalităţii dintre statele celor două sisteme, dintre cele două mari puteri, SUA şi URSS. În definitiv, în Europa de est — ca, de altfel, în întreaga Europă — interesele de bază coincid, în ciuda ascuţimii contradicţiilor existente între ele. Confluenţa intereselor derivă, mai presus de orice, din necesitatea de a preveni procese conflictuale în treburile internaţionale, pentru menţinerea stabilităţii şi întărirea securităţii internaţionale“ [12].

Cum poate fi scoasă Europa de est din competiţia sovieto-americană ? Sovieticii răspund : promovînd, indiferent de criză, progresul înregistrat de relaţiile Est-Vest, de cele sovieto-americane, „în acordarea de asistenţă ţărilor est-europene care se găsesc în situaţii dificile“ [13]. Ei subliniază „stereotipul învechit al evaluării bipolare a politicii globale“ şi se fac, printre altele, referiri la „întregul proces european“. Dar, în mare, lucrarea, care este una din cele mai recente prezentări elaborate ale punctului de vedere sovietic asupra Europei de est, pune un accent deosebit pe abordarea bilaterală a problemelor. S-a terminat cu rivalitatea bilaterală în Europa de est, dar, totuşi, să nu se renunţe la cooperarea bilaterală sovieto-americană pentru ajutorarea est-europenilor.

Reacţia Occidentului

De la început trebuie subliniat faptul că, în timp ce pentru Uniunea Sovietică Europa răsăriteană a fost întotdeauna o prioritate, pentru Statele Unite şi pentru Occident, în general, aceasta a reprezentat o problemă secundară, importantă doar în timpul crizelor internaţionale sau campaniilor electorale. De obicei, Europa răsăriteană este privită în contextul relaţiilor cu Uniunea Sovietică, subordonată acestor relaţii, sau ca pion în competiţia americano-sovietică în Europa şi în întreaga lume. Singura excepţie notabilă a fost Republica Federală Germania, dar chiar şi ea a acordat prioritate relaţiilor sale cu Uniunea Sovietică.

Revenind la substanţa politicii Occidentului faţă de Europa răsăriteană, cea mai succintă definiţie este cea formulată de Lincoln Gordon. El distinge trei cadre temporale : aspiraţii pe termen lung sau obiective finale, obiective operative pe termen mediu şi măsuri specifice pe termen scurt. Aici ne vom ocupa, în special, de primele două. „La nivelul scopurilor şi aspiraţiilor pe termen lung, politicile urmate de toate ţările occidentale au ca obiectiv comun slăbirea jugului sovietic în Europa răsăriteană şi asigurarea popoarelor respective de mai multe libertăţi şi condiţii de viaţă mai bune. Respectarea integrală a Actului final de la Helsinki ar reprezenta un început bun. În cele din urmă, într-un viitor îndepărtat, o mişcare în această direcţie ar apărea ca un fel de finlandizare sau austrianizare — adică o detaşare paşnică a Europei răsăritene de controlul politic sovietic“ [14]

În ceea ce priveşte obiectivele operative pe termen mediu, există diferenţe între şi în cadrul puterilor vest-europene. Gordon analizează aceste diferenţe din punctul de vedere al unui spectru de abordări „mergînd de la **acomodare** faţă de controlul sovietic prin **transformarea** acestuia, pînă la **dizolvarea** controlului sovietic“. Acestea „nu reprezintă opţiuni politice exclusive, ci puncte de referinţă în cadrul unui spectru care permite, de asemenea, existenţa unor poziţii intermediare“ [15] Concluzia lui este că „linia urmată consecvent de politica americană din 1956 a fost una de mijloc în cadrul spectrului, mai precis una transformaţională. Majoritatea oponenţilor acestei linii au înclinat spre o dizolvare a controlului sovietic, astfel că poziţia americană poate fi descrisă ca **transformare-plus.** În schimb, în Europa de vest, deşi politica predominantă urmărea transformarea controlului, există o mai puternică orientare spre acomodare, ceea ce face ca poziţia ei să fie caracterizată ca **transformare-minus**“.[16] Aceste obiective operative guvernează, în prezent, politica americană de diferenţiere mai sofisticată, „bazată pe recunoaşterea faptului că ţările răsăritene sînt diferite nu numai faţă de Uniunea Sovietică, ci şi una faţă de cealaltă, şi că există diferenţe potenţiale chiar şi acolo unde nu există diferenţe reale asupra unor aspecte specifice ale politicii. Aceasta înseamnă că vom încerca să stabilim relaţii mai bune cu ţările răsăritene individual şi că, în cadrul acestor eforturi, ne vom ghida după unul sau chiar amîndouă din următoarele criterii : măsura în care aceste ţări sînt diferite — în sensul bun în ceea ce priveşte politica internă şi/sau cea externă.“[17]

Prin „sensul bun“ înţelegem liberalizare în politica internă şi independenţă faţă de Uniunea Sovietică în politica externă. Schimbările în această direcţie vor fi urmărite prin pîrghiile oferite de relaţiile bilaterale (comerţ, schimburi culturale şi ştiinţifice, contacte politice nu numai cu guvernul, ci şi cu cei guvernaţi, inclusiv cu cei care se opun guvernului, şi contacte de la om la om), propaganda şi sprijin material pentru grupările din opoziţie prin canale neoficiale. Dar trebuie precizat că acest ajutor direct nu poate fi îndreptat spre sprijinirea revoltei ; în anumite momente, grupările din opoziţie sînt sfătuite să dea dovadă de moderaţie.

STOP CADRU

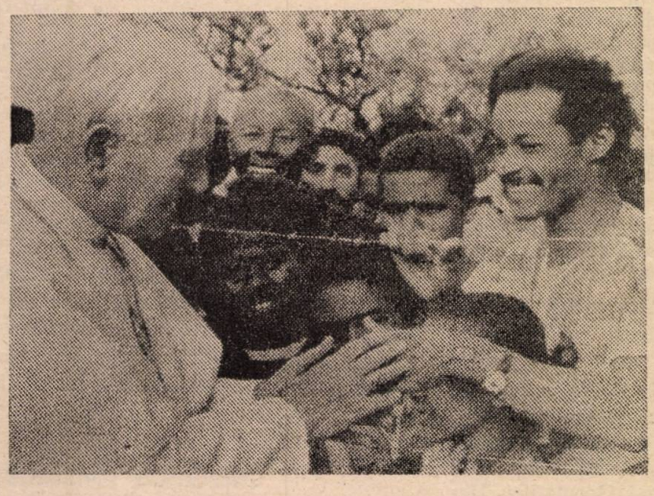

Papa Ioan Paul II a început, la 25 februarie, un turneu prin patru ţări africane — Capul Verde, Guineea Bissau, Burkina Faso şi Mali. Este a şasea călătorie în Africa pe care suveranul pontif o întreprinde de la instalarea sa

Gordon subliniază că nu este încurajată nici o schimbare care ar putea să amenințe direct Uniunea Sovietică. „Occidentul nu are nici un interes să promoveze acest gen de schimbare și trebuie să facă acest lucru cît se poate de clar". [18] Astfel, în definirea obiectivelor strategice ale Europei răsăritene, Statele Unite și aliații săi, în general, au adoptat o formulă avansată acum mai bine de 40 de ani de Charles Bohlen. Într-un memoriu adresat lui James Byrnes și Dean Acheson în octombrie 1946, Bohlen făcea distincție între sferele de influență **deschise** și **închise**, spunînd : „Statele Unite nu trebuie și nici nu pot să sprijine sau chiar să încuviințeze stabilirea de către Uniunea Sovietică a unor zone de influență exclusive în Europa centrală și răsăriteană printr-o dominație totală... Pe de altă parte, n-ar trebui să încercăm să-i negăm Uniunii Sovietice atribuțiile sale legitime de mare putere față de țările mai mici, rezultînd din apropierea lor geografică". [19]

Desigur, scopul final al lichidării sferei de influență sovietică nu este, în nici un caz, omis : după părerea lui Zbigniew Brzezinski, această lichidare urmează să se producă în urma proceselor înregistrate în Europa răsăriteană, care sînt favorizate de politica de diferențiere. Această politică ar putea fi considerată o formă modernizată de finlandizare prin relații bilaterale, fără nici un acord formal nou cu Uniunea Sovietică. Ash a propus, ca alternativă pentru finlandizare, termenul de „otomanizare". El consideră că această „metaforă" [20], însemnînd „decăderea emancipării", explică mai bine natura, dar nu și rezultatul, acestui proces. Cele două metafore nu se exclud reciproc, ci sînt complementare. Finlandizarea descrie mai bine statutul internațional al unei țări și obiectivul unei anumite politici externe.

Fără îndoială, politica de diferențiere a dat rezultate atît în Vest, în Europa răsăriteană, cît și în relațiile Est-Vest. Problema care se pune acum este dacă aceasta rămîne politica cea mai potrivită în condițiile actuale și de perspectivă imediată din Europa răsăriteană.

Fostul secretar de stat Henry Kissinger susține că actuala politică se reduce, pur și simplu, la expectativa pasivă a dezmembrării „imperiului sovietic sau a transformării sale automate în ceva fără precedent în istoria de patru sute de ani a Rusiei" și că, „în absența unui dialog politic (între Uniunea Sovietică și Statele Unite), cele două părți se îndreaptă — în numele păcii și al controlului armamentelor — spre o criză europeană de tip clasic, care a dus o dată la declanșarea celui de-al doilea război mondial" [21]. Capete luminate în domeniul relațiilor Est-Vest, incluzîndu-i pe Richard Nixon și Brzezinski, și-au exprimat temeri similare. Apărătorii politicii Administrației răspund că diferențierea oferă un cadru mai larg, mai flexibil și realist, care permite Statelor Unite „să abordeze schimbările la toate nivelele în mod creativ, în concordanță cu interese naționale" [22]. O abordare directă și deschisă față de Uniunea Sovietică este respinsă ca fiind inacceptabilă din punct de vedere politic, deoarece ea ar implica recunoașterea dreptului sovieticilor la sfera de influență din Europa de est.

Din perspectiva unui est-european, această dispută pare, însă, a se desfășura cu totul în afara problemelor-cheie. Actuala politică vest-europeană față de Europa de est este prea pasivă, dacă se are în vedere ritmul schimbărilor din Europa de est. Și totuși, această pasivitate nu se datorează atît absenței dialogului direct cu Uniunea Sovietică, în această problemă, cît mai ales conținutului acestei politici. Iar, cînd analizăm lucrurile mai în profunzime, nu putem detecta, cel puțin în ceea ce privește Europa de est, vreo diferență vizibilă între susținătorii politicii vestice (sau americane) și criticii lor. Atît unii cît și ceilalți urmăresc același scop : un fel de finlandizare a Europei de est. Atît unii cît și ceilalți se bazează, aproape exclusiv, pe sistemul bipolar al administrării afacerilor internaționale, ceea ce nu implică un prea mare efort de elaborare în cazul celor care cer tratative imediate și o înțelegere cu Uniunea Sovietică. Deja parcă se și aud protestele celor care resping ideea unor asemenea tratative directe. Și totuși, oponenții contactelor directe cu Uniunea Sovietică, care argumentează că acest lucru ar reprezenta o recunoaștere a sferei de influență a sovieticilor, nu au reușit să propună o altă alternativă pentru desfășurarea relațiilor interstatale sau pentru contradicțiile și posibilele crize din Europa de est. Faptul că, în prezent, ei pun accent pe relații bilaterale cu fiecare națiune est-europeană în funcție de specificul ei, o măsură binevenită, nu afectează, însă, aderența lor la sistemul bipolar al desfășurării relațiilor internaționale, așa cum se manifestă el în condițiile celor două alianțe militare. Și, așa cum subliniază George Modelski, „o lume, caracterizată printr-o distribuție inegală a puterii și o concentrare bipolară, tinde să creeze sfere de influență" [23] chiar dacă ne place sau nu, chiar dacă o recunoaștem sau nu.

Conceptul și promovarea politicii de finlandizare este un caz relevant. Indiferent de formele pe care le-ar lua, finlandizarea Europei de est trebuie să fie promovată în paralel cu întărirea alianței vest-europene. Și aceasta este chiar contradicția inerentă, menită să micșoreze capacitatea acestei politici de a ține pasul cu evenimentele din Europa de est. Este greu să slăbești zona de influență a adversarului și, în același timp, să ți-o consolidezi pe a ta, fără să atragi o reacție similară. Ceea ce s-a petrecut în Europa a fost, citîndu-l pe Pierre Hassner, „un joc de finlandizare reciprocă" care, în loc să diminueze rivalitatea dintre cele două mari puteri și să le întărească încrederea reciprocă, a produs un efect totalmente opus. Nu este clar dacă acest joc s-a terminat cu actuala fază de destindere dintre Statele Unite și U.R.S.S. Evident, un asemenea joc micșorează capacitatea comunității internaționale de a acționa ca o forță mijlocitoare, contribuind la desfășurarea, mai mult sau mai puțin calmă, a schimbărilor din Europa de est și prevenind sau reducînd extinderea schimbărilor tumultuoase în arena internațională. Interesele evitării unei crize generate de Europa de est ar fi mult mai bine servite prin schimbarea jocului de finlandizare reciprocă dintr-un joc pur neutru într-unul pozitiv, implicînd eforturile conjugate ale tuturor națiunilor interesate în atenuarea presiunii exercitate de cele două blocuri militare. Dar să presupunem, de dragul dezbaterii, că finlandizarea Europei de est va reuși sau că va face progrese importante.

Să ne amintim, acum, că factorul sovietic nu este singura componentă a dimensiunii problemei est-europene, că există și alte componente, inclusiv contradicțiile dintre țările est-europene însele și relațiile Europei de est cu restul lumii, în primul rînd cu Europa de vest. Finlandizarea este, în mare măsură, irelevantă în ceea ce privește aceste chestiuni. Se aud chiar voci îngrijorate din Europa de est cum că unele din aceste probleme s-ar ascuți odată cu procesul de slăbire a controlului sovietic în zonă.

Rețeaua complicată de contradicții, care afectează Europa de est și ascut tot mai mult diviziunea ideologică și politică de pe continent, poate nu va duce neapărat la o confruntare directă între cele două mari puteri, dar poate duce la anarhie : o altă perspectivă deloc îmbucurătoare. Afirmația lui Stanley Hoffmann, după care cel mai mare pericol la adresa ordinii în următorii zece ani va fi, probabil, „nu confruntarea supraputerilor, ci haosul" [24], se potrivește situației Europei de est.

(Va urma)

* Textul pe care-l reproducem este anterior Declarației de la Moscova a statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, care au invadat în 1968 Cehoslovacia, intervenție apreciată ca „amestec în treburile interne ale Cehoslovaciei suverane", și care „trebuie să fie condamnată". „Întrerupînd procesul de înnoire democratică în R.S. Cehoslovacă, aceste acțiuni — se arată în Declarație — au avut consecințe negative de lungă durată.

[10] Ken Jowitt, „The Moscow Centre" **Eastern European Politics and Societies** (Fall 1987), pp. 347—48.
[11] Ullman, p. 36.
[12] East-West, p. 66.
[13] Ibid., p. 67.
[14] Lincoln Gordon, ed., **The Eroding Empire-Western Relations With Eastern Europe** (Washington, DC : The Brookings Institution, 1987), p. 302.
[15] Ibid., p. 308.
[16] Ibid., p. 301.
[17] Thomas w. Simons, Jr., „Strategy and Tactics in U.S. Foreign Policy Toward Eastern Europe," in **Creditworthiness and Reform in Poland ,Western and Polish Perspectives,** ed. Paul Marer and Wlodzimierz Siwinski (Bloomington/Indianapolis, IN : Indiana University Press, 1988), p. 310.
[18] Gordon, p. 327.
[19] National Archives, „Bohlen Papers, Memorandum of October 18, 1945", cited in Walter Isaacson and Evan Thomas, **The Wise Men-Six Friends and the World They Made** (New York : Simon and Schuster, 1986), pp. 340—41.
[20] Ash, p. 45.
[21] Henry Kissinger, "The Challenge of a European Home", **Washington Post** (December 1988).
[22] Simons, p. 312.
[23] George Modelski, **Principles of World Politics** (New York : The Free Press, 1972), p. 156.
[24] Stanley Hoffmann, "Bush Abroad", **New York Review of Books** (22 December 1988), p. 21.

STOP CADRU

Viena. Cancelarul austriac, Franz Vranitzky (stînga), și primul ministru est-german, Hans Modrow (dreapta), au avut convorbiri oficiale privitoare la viitorul raporturilor bilaterale, după evoluțiile politice produse în R.D.G.

Arhipelagul Gulag 4

Aleksandr Soljenițîn

„În 1948 au fost ridicați așa-zișii spioni"

Prima experiență în ceea ce privește judecarea soldaților căzuți prizonieri în mîinile inamicului a avut loc în timpul războiului cu Finlanda. Se poate spune chiar că era prima experiență de acest gen din istoria omenirii.

„Repetiția generală" a fost de mare folos, întrucît, la scurt timp după aceasta, a izbucnit războiul cu Germania nazistă (22 iunie 1941) și, practic, concomitent, a început și marea retragere. Din republicile unionale occidentale trebuiau urgent ridicați cei care nu prezentau „garanții". În Lituania au fost lăsate pradă inamicului divizii întregi de artilerie, regimente de infanterie, alte unități militare, dar — să vezi și să nu crezi — au fost, totuși, ridicate cîteva mii de familii ale celor „nesiguri". Din data de 23 iunie, un val de arestări a traversat Letonia și Estonia. Dar presiunea creștea și arestările trebuiau operate cu și mai multă grabă. Au fost „uitate" garnizoane întregi, ca de exemplu cazul garnizoanei fortăreței din Brest, dar s-a găsit timp pentru executarea deținuților politici în închisorile din Tallin, Lvov, Rovno și alte cîteva orașe din regiunile asupra cărora plana pericolul de a fi ocupate de armatele germane aflate în plină ofensivă. În închisoarea din orașul Tartu au fost executate 192 de persoane, iar cadavrele au fost aruncate într-o fîntînă.

În 1941, trupele germane au înconjurat atît de repede și au izolat de restul teritoriului Uniunii Sovietice orașul Taganrog, încît în gară au rămas vagoanele de marfă cu deținuții pregătiți pentru a fi evacuați. Ce se putea face ? În nici un caz nu se admitea eliberarea acestora. Și nici nemților nu puteau fi lăsați. Atunci au fost aduse cîteva cisterne cu petrol, vagoanele au fost stropite și li s-a dat foc. Toți cei aflați în interior au ars de vii.

În spatele frontului se contura un nou fluviu ce se îndrepta spre GULAG : cei care favorizau panica și răspîndeau zvonuri. Toți au primit cîte 5 ani, fără să fie trecuți în categoria celor „politici", iar cei ce au supraviețuit lagărelor au fost chiar eliberați în 1946.

Au urmat apoi cei ce nu au predat aparatele de radio sau piesele radio. Pentru o lampă radio, găsită evident prin delațiune, „se dădeau" 10 ani.

În sfîrșit, venise rîndul populației germane de pe Volga, coloniștilor nemți din Ucraina, Caucazul de Nord și în general a tuturor nemților din toate colțurile Uniunii Sovietice. Singurul lucru care conta era faptul că ești de naționalitate germană. Acest torent i-a luat chiar și pe vechii membri, încă din ilegalitate ai partidului comunist, pe cei care au participat alături de bolșevici la Războiul civil. Toți nemții naturalizați în Rusia sovietică au urmat calea lagărelor.

Apartenența la naționalitatea germană era uneori judecată numai după nume. Astfel, de exemplu, inginerul constructor Vasilii Okorokov (numele se poate traduce prin Vasilii Slănină), a găsit că nu se cade să semneze cu acest nume proiectele pe care le întocmea și în anii '30, cînd încă se mai putea, și l-a schimbat în Robert Schtekker — nume care sună ! Și-a elaborat și o semnătură corespunzătoare, care i-a fost, însă, fatală în timpul războiului. Nu a mai putut să dovedească nimic, iar prima întrebare ce i-a fost adresată de anchetator suna astfel : „Ce sarcini ați primit din partea serviciului de spionaj fascist ?" Dar locuitorul orașului Tambov, Kaverznev (numele s-ar putea traduce prin Intrigantul) care și-a schimbat numele încă în 1918, luîndu-l pe cel de Kolbe ? Și el a avut de împărtășit soarta lui Okorokov.

Din a doua jumătate a verii lui 1941 au început să sosească cei cărora le-a fost dat să supraviețuiască încercuirii germane. Erau acei apărători ai patriei, care în urmă cu doar cîteva luni erau conduși spre front cu orchestre și flori, cei care au înfruntat pe cîmpurile de bătaie teribilele tancuri și atacuri germane, cei care, datorită unor eforturi supraomenești, nu au căzut prizonieri, ci s-au aflat, pentru un timp oarecare, păstrîndu-și armamentul, în spatele liniilor frontului, în spatele unităților inamicului și au reușit chiar să iasă de acolo. Și după toate acestea, în loc să fie primiți cum se cuvine, în loc să fie îmbrățișați și îmbărbătați, să li se dea posibilitatea să-și vadă familiile, iar apoi, cu forțele înnoite, să se arunce din nou asupra dușmanului perfid, au fost dezarmați, conduși sub escortă la punctele de „triere", unde erau chestionați de ofițerii serviciilor speciale, care puneau la îndoială absolut totul, chiar și identitatea acestora. După această „verificare", unii, mai greu de intimidat, erau restabiliți în drepturi și trimiși direct în prima linie, în timp ce ceilalți se alegeau cu cîțiva ani buni de închisoare. Ce-i drept, la început, pînă la elaborarea „standardului", se „dădeau" sub zece ani de detenție.

Așa se curăța armata aflată în acțiune pe frontul de vest. Dar mai exista o imensă armată aflată, temporar, în inactivitate în Orientul Îndepărtat și Mongolia. De aceasta se ocupau lucrătorii locali ai Serviciilor Speciale. Și treabă era destulă. Mai ales că în dotarea soldaților au început să intre noile pistoale mitralieră și noile mitraliere Degtiariov, ținute încă în cel mai strict secret, iar aceștia, văzînd noile arme, nu puteau să înțeleagă de ce se retrage armata pe frontul de Vest. La capătul celălalt al Siberiei, dincolo de munții Ural, ei, săracii, nu puteau pricepe că, retrăgîndu-se cîte 120 de kilometri pe zi, glorioasa armată roșie efectuează, de fapt, cunoscuta manevră a lui Kutuzov, de atragere a dușmanului în capcană pentru nimicirea lui ulterioară. Lucrul putea fi înțeles numai în GULAG.

Se înțelege că și din sferele înalte se prelingea spre insulele arhipelagului un firicel al celor ce se făceau vinovați de retragerile din primele luni. (Doar nu putea să fie de vină Marele Strateg). Firicelul era compus din circa 50 de generali, arestați în vară, iar în cursul lunii octombrie trimiși spre locurile de detenție. Printre aceștia, cei mai mulți erau generali de aviație. Unul dintre ei, generalul E.S. Petuhin, după arestare a spus : „Dacă aș fi știut, aș fi lansat bombele în primul rînd asupra Părintelui națiunii".

Victoria de lîngă Moscova, de la finele anului 1941, începutul anului 1942, a adus cu sine și pîrîiașul locuitorilor orașului care nu s-au evacuat sub amenințarea ocupației germane. La o cercetare mai atentă s-a dovedit că aceștia, rămînînd în orașul părăsit la un moment dat chiar și de autorități, erau ori agenți ai nemților, ori încercau să submineze autoritatea puterii de stat. (Oameni din această categorie au făcut obiectul cercetărilor anchetatorilor din Moscova și Leningrad pînă în anul 1945, la încheierea războiului).

În același an — 1942 — după înfrîngerile suferite în sud, la Kerci (circa 120 000 de soldați sovietici luați prizonieri de fasciști), lîngă Harkov (numărul prizonierilor a fost și mai mare), în cursul marii retrageri din sud, spre Caucaz și Volga s-au îndreptat coloanele de ofițeri și soldați care au îndrăznit să se retragă fără să primească ordin, sau care au nesocotit faimosul ordin 227 din iulie 1942 („Nici un pas înapoi"). Acest torent nu a mai ajuns, însă, în GULAG. Prelucrat în mare viteză de tribunalele militare la nivelul diviziilor, el a fost transformat în unități disciplinare, care s-au dizolvat în nisipul roșu din prima linie. Nisipul ce a cimentat victoria de la Stalingrad.

O altă categorie au constituit-o cei care, prin voia soartei, au trecut prin Europa, chiar și în calitate de „sclav din est", și au văzut o părticică din viața popoarelor Europei putînd, sau chiar povestind, despre ceea ce au văzut. Iar să descrie cît de rău o duceau cei din Occident nu reușeau prea mult

În anii 1943—1944 au trecut torentele populațiilor, chiar popoarelor, care s-au făcut „vinovate" în fața lui Stalin — calmîci, cecenî, inguși, balkari, tătari din Crimeea. Se remarcă faptul că operațiunile de deportare a acestor naționalități se desfășurau cu o operativitate uimitoare datorată, în primul rînd, colaborării strînse între organele de securitate și armată. Unitățile armatei înconjurau satele cu pricină, așezate pe aceste tărîmuri de sute și sute de ani, și, cu rapiditatea unui adevărat desant, le evacuau în mai puțin de 24 de ore.

De la finele anului 1944, din momentul în care Armata Roșie a intrat în Balkani, în Europa Centrală, și mai ales în 1945 a urmat torentul foștilor emigranți ruși, care au părăsit Rusia sovietică încă în timpul sau imediat după revoluția socialistă din octombrie, sau a celor care s-au născut din părinți ruși. De regulă erau ridicați bărbații, în timp ce femeile și copiii rămîneau în emigrație.

După victoarie a fost declarată o nouă linie a politicii lui Stalin, și anume că vigilența trebuie manifestată mai mult ca oricînd, ceea ce nu a întîrziat să se repercuteze și asupra deținuților politici.

În 1948, '49 și '50 au fost ridicați așa ziși spioni (dacă în urmă cu zece ani spionii erau, în mod special, germano-japonezi, acum au urmat spionii anglo-americani), credincioșii, geneticienii, urmașii lui Vavilov și a lui Mendeleev, pur și simplu intelectuali, mai ales studenții. La modă erau acuzațiile :

— glorificarea tehnicii americane,

— glorificarea democrației americane,

— admirația față de Occident.

Noile torente erau asemănătoare cu cele din 1937, doar pedepsele s-au schimbat. Nu se mai „dădea" decarul (10 ani), ci „pătrarul" lui Stalin (25 de ani). Decarul era acum un termen „copilăresc".

Un însemnat grup l-au constituit cei care au dezvăluit secrete de stat (în categoria secretelor intrau recoltele de la nivel de raion și mai sus, datele statistice epidemiologice, producția unei secții dintr-o întreprindere sau fabrică oarecare, menționarea unui aeroport civil, a numelui unui deținut aflat în lagăr etc). Pentru aceste infracțiuni pedeapsa era 15 ani închisoare.

În 1949 au urmat torentele din Lituania și Estonia unde a început în mod susținut „campania de colectivizare". De altfel, trenurile, numeroase la număr, care soseau în acea vreme în Siberia, erau umplute nu numai cu țărani, dar și cu mulți orășeni.

Ultimii ani ai vieții lui Stalin au marcat apariția torentului de evrei, categorisiți drept cosmopoliți. După cîte se pare, Stalin pregătea un adevărat pogrom al evreilor din U.R.S.S. Din fericire, a fost singura acțiune pe care nu a mai reușit să o ducă la bun sfîrșit.

Ancheta

Dacă intelectualilor lui Cehov dornici să afle ce va fi peste 40 de ani li s-ar fi spus că peste patru decenii în Rusia oamenii vor fi torturați în timpul anchetei, vor exista cercuri metalice pentru strîns capul, arestații vor fi aruncați în recipiente cu acid, vor fi torturați cu furnici și purici, dezbrăcați și imobilizați, li se vor introduce vergele încinse la foc în anus, vor fi strivite încet sub tocul cizmei organele genitale, iar printre torturile cele mai ușoare se vor număra bătăile, chinurile prin nesomn și sete, nici una din piesele marelui scriitor rus nu ar mai fi ajuns la final, iar personajele și-ar fi pierdut mințile.

Dar nu numai personajele lui Cehov, nici un om normal din Rusia începutului de veac, inclusiv membrii Partidului social-democrat, ce avea să se transforme ulterior în partidul comunist, nu ar fi putut crede că așa ceva va fi posibil în „viitorul luminos". Ceea ce încă se mai putea pe vremea țarului Alexei Mihailovici, în timpul lui Petru părînd deja o barbarie, iar pe timpul țarinei Ekaterina fiind imposibil, în secolul XX, gîndit în conformitate cu principiile socialiste, în vremea cînd zburau deja avioane, se proiectau filme sonore, exista radioul, a fost înfăptuit nu de o canalie izolată, nu într-un loc ascuns, ci de zeci de mii de oameni-animale special antrenate și pregătite să chinuie milioane de victime lipsite de orice apărare. Ce este oare mai grav ? Faptul că în acei ani am sărbătorit centenarul lui Pușkin, sau că și peste 30 de ani ni se sugerează să nu mai pomenim de asta. Reînvierea suferințelor a milioane și milioane de oameni ar deforma perspectiva istorică !

Dar să ne amintim de anchetă, de felul cum se derula ancheta.

Încă în 1919 principalul procedeu al anchetatorului consta în trîntirea revolverului pe masă. Procedeul se folosea atît în cursul anchetelor politice, cît și a celor de drept comun. Cîteodată revolverul era chiar îndreptat spre cel anchetat, iar anchetatorul nu se mai obosea să găsească de ce anume se făcuse vinovat cel aflat în fața lui, pronunțînd doar cuvintele : „Ei, hai, povestește, știi și singur despre ce !" Așa a procedat în 1927 anchetatorul Haikin în cazul deținutei Skripnikova, așa s-a acționat în 1929 în cazul lui Vitkovski. Nimic nu s-a schimbat nici peste 25 de ani. În 1952, aceleiași Anna Skripnikova, aflată la a cincea (!) arestare, anchetatorul șef Sivakov, din cadrul organelor de interne din Ordjonikidze, îi spunea : „Medicul penitenciarului ne anunță că ai tensiunea de 240/120. E puțin, nenorocito (femeia avea la acea dată 60 de ani), o să te aducem la 340, ca să-ți dai sufletul fără bătăi, fără oase rupte. Nu trebuie doar să te lăsăm să dormi !" Și dacă Skripnikova după o noapte de anchetă închidea pentru o secundă ochii, în celulă dădea buzna supraveghetorul care urla : „Deschide ochii, că de nu te trag de picioare jos și te tîntuiesc de perete".

Anchetele de noapte erau cele mai răspîndite în 1921. Tot atunci a început și practica instalării în fața celui anchetat a farurilor de automobil (CK din Riazan, anchetatorul Stelmah). În celulele din Liubianka (Moscova), în 1926 se practica pomparea în celule, alternativ, a aerului rece sau rău mirositor. Mai exista și celula căptușită cu panouri de plută unde și așa nu este suficient aer, iar, pentru accentuarea efectului, se dădea căldura la maxim. Poetul Kliuev, Berta Gandal au simțit pe propria lor piele ce înseamnă o asemenea celulă. Vasilii Aleksandrovici Kasianov, participant la revolta din Iaroslavl din 1918 povestește cum celula era încălzită pînă cînd, odată cu sudoarea, prin porii pielii începea să iasă sînge. Atunci arestatul era luat și dus să semneze protocolul. În Gruzia, în 1926, anchetaților li se ardeau mîinile cu mucurile de țigări, în închisoarea din Meteh erau împinși în întuneric într-un bazin cu excremente. Și toate acestea într-o vreme cînd metodele de presiune fizică nici nu erau legiferate. Potrivit mai multor mărturii, legiferarea torturilor a venit de-abia în 1938. De dragul adevărului trebuie menționat, totuși, că în 1939 această permisiune a fost retrasă, ceea ce nu i-a împiedicat, însă, pe anchetatori să continue vechile practici. Pe de altă parte, de la sfîrșitul războiului și în anii ce au urmat victoriei au existat anumite categorii de arestați, față de care se permitea recurgerea la o largă gamă de torturi. În aceste categorii erau incluși naționaliștii, în special cei ucrainieni și lituanieni, iar atunci cînd se dorea descoperirea unei întregi „organizații", cînd trebuiau aflate toate numele, torturile se foloseau din plin. De exemplu, în 1945 a fost arestat grupul lui Romualdas Prano Skirius, membrii căruia erau acuzați de faptul că au difuzat manifeste cu conținut antisovietic. Din grup făceau parte circa 50 de lituanieni. Din cauza lipsei de locuri în închisorile din Lituania, au fost trimiși în lagărul din apropierea localității Velsk, din regiunea Arhangelsk. Unii au fost torturați, alții nu au rezistat „sofisticatelor" metode de anchetă. Rezultatul a fost că toți cei 50 și-au recunoscut vina. A trecut o perioadă de timp, după care din Lituania s-a comunicat că, au fost prinși adevărații făptași, iar cei arestați anterior nu au avut nimic de a face cu respectivul caz.

Întorcîndu-ne la anul 1937, trebuie menționat faptul că la acea vreme se cristalizase deja strălucita învățătură a lui Vișinski, sinistrul acuzator în mascarada marilor procese politice, „învățătură" cunoscută la momentul respectiv numai anchetatorilor și procurorilor. Publicul larg a putut face cunoștință cu tezele lui Vișinski doar peste 20 de ani, cînd, condamnate în presă, despre acestea se vorbea ca de ceva știut de toată lumea.

Care era, de fapt, esența acestor învățăminte ? Într-un referat prezentat în cursul anului de tristă faimă 1937, Andrei Ianuarevici Vișinski, a atras atenția, în spiritul celei mai înalte dialectici, asupra faptului că pentru umanitate niciodată nu va fi posibilă stabilirea adevărului absolut, ci doar a unui adevăr relativ. De aici, el a făcut cu ușurință pasul pe care nu au îndrăznit să-l facă alți juriști timp de două mii de ani, afirmînd că adevărul stabilit de tribunal și de anchetă nu va fi astfel niciodată, la rîndul său, absolut, ci doar relativ. De aceea, semnînd o condamnare la moarte, nu vom fi niciodată absolut convinși că cel condamnat este într-adevăr vinovat. Concluzia care se impunea : este o pierdere inutilă de timp căutarea dovezilor absolute (toate dovezile sînt relative), sau a martorilor care să prezinte mărturii absolute. Dovezile relative ale vinovăției celui inculpat pot fi obținute de anchetator și fără martori, fără să-și părăsească biroul, „bazîndu-se exclusiv pe propria inteligență, pe simțul său partinic, pe forțele sale morale, pe caracterul său".

Desigur, acest raționament era mult mai elegant decît o instrucțiune clară de exterminare fără anchetă, dar esența era aceeași...

(Va urma)

Traducere și adaptare
Mircea Podină

Acei bolnavi care au guvernat

2

Pierre Accoce, dr. Pierre Rentchnick

Franklin Delano Roosevelt

Unii îl prezintă ca pe un om de acțiune, realist, energic. Ei laudă îndrăzneala de care a făcut dovadă, din 1930, în pofida handicapului său fizic, pentru a ajunge în vîrful piramidei. Pentru a menține curajul pe care-l insuflase poporului american. Ei îl înfățișează dominînd clanul de intelectuali pe care i-a adus la Casa Albă. În ochii lor, Roosevelt este unicul creator al „New Deal"-ului, vasta mișcare de reforme sociale și economice propuse în 1933 Statelor Unite, grav afectate de marea criză financiară. Este cel care a intervenit inspirat în politica externă. Cel care a făcut să se renunțe la neutralitatea americană în 1937, a reînarmat Anglia sleită în 1941, a impus, apoi, Carta Atlanticului, un credo pentru viitor. În sfîrșit, cel care a consacrat ultimele două mandate luptei împotriva Germaniei naziste și Japoniei imperiale, pregătind, în același timp, viitoarea Organizație a Națiunilor Unite. Pe scurt, un gigant. Purtat de un elan pe măsura formidabilei puteri tehnologice pe care o reprezenta, capabil de a depăși, pînă la uitare, slăbiciunile care urcau din trupul său.

Alții au descris un Roosevelt mai puțin sublim, aproape indolent, care se încredea în flerul său și avea oroare să-și deschidă dosarele. Care improviza, pentru a se obosi mai puțin. Printre ei, un francez, Arthur Conte. Mai exact spus, l-a văzut ca pe o ființă fără geniu. Un superficial, spune acesta, elev mediocru, student fără diplome, avocat fără procese, care nu s-a lansat în politică decît din ușurință, dintr-o predilecție pentru joc. Bogat, fără să știe cu adevărat ce poate însemna banul, el a văzut în politică un minunat domeniu în care să-și poată folosi dorința nestăpînită de luptă, vitalitatea sa furioasă. „Iubitor de paradă, precizează Arthur Conte, căutînd în putere atît substanța cît și podoabele ei, înzestrat cu o puternică imaginație și un sens profund al teatrului pentru a organiza prestigioase puneri în scenă, îndeajuns de cinic pentru a exploata peste măsură demagogia și îndeajuns de diletant pentru a se amuza că este cinic, el n-a aprofundat niciodată o mare problemă". Un obsedat de superstiții, la fel ca multe ființe supradotate și sclipitoare, căruia îi plăceau westernurile dar se arăta îmbufnat la mesele bune, care era capabil să fumeze fără a se gîndi la aceasta. Era, în sfîrșit, știut a fi puțin pornit spre a se cultiva.

Paladin ? Improvizator ? Istoria nu a decis. O va face cîndva ? Nu va confunda ea cele două fațete ? Un lucru rămîne cert. Trebuia caracter pentru a nu ceda farmecului lui Roosevelt, pentru a-i impune o vigilență constantă, ca și poțiunile. Și este greu de imaginat ca doctorul Ross MacIntire să fi ajuns să se ridice la talia unui astfel de pacient. Ceea ce explică dezarmanta seninătate pe care acest medic o afișa sosind la Yalta.

„De la intrarea mea în funcție și pînă în 1942, a scris el, președintele n-a fost niciodată bolnav". Ar fi fost mai aproape de adevăr dacă ar fi declarat că n-a semnat nici un comunicat medical public privitor la starea pacientului său în cei nouă ani.

Primul buletin prezentat la Casa Albă datează de la Crăciunul din 1943. Se află, astfel, că gripa l-a constrîns pe președintele Roosevelt să nu-și părăsească camera. Agravată în bronșită, ea s-a complicat ulterior cu tulburări intestinale. Doctorul MacIntire declară că a făcut, cu această ocazie, un meticulos bilanț al stării de sănătate a președintelui. În primăvara lui 1944, în martie și în mai, apoi în august, această gripă perseverentă recidivează. De fiecare dată, doctorul MacIntire reînnoiește bilanțurile sale medicale și le aduce la cunoștință, precizînd că președintele se află într-o excelentă condiție pentru un om de vîrsta lui.

Nimeni nu ia în serios, astăzi, comunicatele medicale care vorbesc de gripă recidivantă, cînd unul din cei mari zace frecvent la pat și nu se mai pot ascunde absențele sale repetate de la treburile statului. Diagnosticul, comod, marchează aproape întotdeauna o altă afecțiune, mai preocupantă. La Washington, în 1944, buletinele optimiste ale doctorului MacIntire n-au mai amăgit pe cei ce ajungeau în apropierea președintelui. În mod evident, el se îndrepta spre sfîrșit.

În toamnă, viceamiralul MacIntire declară că Franklin Roosevelt prezintă o ușoară hipertensiune arterială, fără a cita, însă, cifre. A pus-o pe seama oboselii adunate în cursul celei de-a patra campanii electorale angajate de președinte în vederea realegerii sale la Casa Albă.

O campanie, să recunoaștem, epuizantă. În 1932, Herbert Hoover, președintele al cărui mandat expirase, un republican ce s-a vădit bun administrator, n-a constituit un obstacol serios pentru Roosevelt. Valul democrat l-a măturat. Aceeași majoritate zdrobitoare l-a votat pe Roosevelt în 1936, apoi în 1940. Dar entuziasmul popular a început să slăbească în 1941. Cînd a apărut a fi inevitabilă intrarea Statelor Unite în războiul ce făcea deja ravagii în Europa. „Ca și înainte, încercam să rămînem de-o parte, a notat în jurnalul său intim Harry Truman, senator democrat în acea vreme. Refuzam să credem că am putea fi antrenați. Marele șef a prevenit țara că aceasta era, totuși, posibil. A fost tîrît în noroi, murdărit, batjocorit, dar nu și-a pierdut curajul".

Și trebuia acest curaj. Pentru a trezi imensa țară și a o mobiliza. În scopul inițierii celui mai vast program privind producția de război pe care l-a cunoscut istoria : tunuri, tancuri, avioane, alimente destinate tuturor Aliaților, rușilor, englezilor, chinezilor, pînă și australienilor. Pentru a construi și arunca în luptă cea mai mare flotă, aviația cea mai eficientă și cea mai puternică. Pentru a echipa opt milioane și jumătate de soldați, pe două fronturi separate de 20 000 de kilometri.

Un efort gigantic. Dar controversat. Mulți americani s-au arătat excedați de sacrificiile impuse. Și dacă Hoover nu a rezistat mai de loc în fața lui Roosevelt în 1932, nu s-a mai întîmplat așa, în 1944, cu Thomas Dewey, noul campion al republicanilor. Roosevelt abia a cîștigat, în fața lui, în noiembrie 1944. O competiție aprigă.

Cei ce l-au văzut pe președintele Roosevelt în ziua celei de-a patra instalări a sa, la Washington, n-au uitat că se mișca cu mare greutate, n-au uitat cît de greu i-a fost să-și rostească discursul.

În continuare, în carte se vorbește, în fraze ample, despre Harry Hopkins, omul căruia Roosevelt îi datora cel de-al patrulea succes, ca și pe cele precedente, de altfel omul ce era considerat mai mult decît o eminență cenușie, chiar o „dublură" a președintelui, și care era și mai suferind (atacat de o boală incurabilă) decît președintele. Iată ce se scrie în volum mai departe :

La 3 februarie 1945, pe aeroportul Saki, Roosevelt a fost purtat pînă la automobilul său de un om din garda personală. În acea zi, Harry Hopkins a trebuit să fie transportat din avion pe o targă. Tot pe brancardă și-a făcut și cele mai multe intrări în sala conferinței, la Yalta. Doi neputincioși, cu zilele într-adevăr numărate ; președintele american l-a precedat în moarte, cu cîteva luni, pe fidelul său asistent. Or, pe umerii lor se afla principala povară a înfruntării cu Stalin. Un Stalin încă viol, în pofida hipertensiunii care-l submina.

Declinul sănătății lui Roosevelt era notoriu. Șeful statului sovietic l-a putut evalua personal în noiembrie 1943, la Teheran, în compania lui Churchill, în cursul unei prime conferințe internaționale, care nu a luat în dezbatere decît mijloacele militare menite să reducă rezistența armatelor germane. Se poate pune, însă, întrebarea dacă el nu cunoștea natura răului ce-l măcina pe președintele american. Avizat de dorința presantă a lui Roosevelt de a completa, pe plan politic, în perioada imediat postbelică, ceea ce Teheranul a adus în domeniul armelor, el a profitat în chip ciudat de slăbiciunile inexorabile ce-l marcau pe președinte.

Iată faptele. La opt luni după această primă întîlnire în Iran, respectiv în iulie 1944, Franklin D. Roosevelt emite ideea unei a doua conferințe la nivel înalt. Îl însărcinează pe Averell Harriman, ambasadorul său la Moscova, să propună un loc de întîlnire echidistant de Washington și de capitala sovietică, eventual în nordul Scoției. Dar stăpînul Kremlinului se sustrage. El prezintă o scuză privind sănătatea pentru a evita călătoria : „Am avut probleme cu auzul după întîlnirea noastră de la Teheran. Doctorii mei susțin că orice călătorie cu avionul, orice schimbare de climă ar avea asupra mea cele mai grave urmări".

În tot cursul verii lui 1944, Roosevelt insistă prezentînd alte locuri propice, în opinia sa, conferinței pe care o dorește atît de mult : Atena, Cipru, Constantinopol, Ierusalim, Salonic. De fiecare dată, Stalin tergiversează. Afirmă că nu-și poate părăsi țara, deoarece conduce personal operațiunile militare împotriva Germaniei. Roosevelt revine cu propunerea în octombrie 1944. În plină campanie electorală prezidențială, desfășurată împotriva rivalului său pentru Casa Albă, Dewey. De această dată, Harry Hopkins, mesagerul pe care-l trimite la Moscova, propune Roma sau Malta. Stalin așteaptă luna noiembrie și realegerea lui Roosevelt, apoi răspunde „Odessa".

La Washington, cei apropiați președintelui sar în sus. Călătoria pînă la Marea Neagră va fi lungă și primejdioasă pentru președinte. Roosevelt ezită. O nouă sugestie, în acest moment, din partea lui Stalin : „Yalta". El nu oferă, astfel, decît o reducere derizorie de kilometri. Dar Roosevelt cedează. Și întîlnirea este definitiv stabilită pentru februarie 1945...

Șeful statului sovietic a știut să mizeze pe timp. A amînat răspunsul pînă la sfîrșitul anului 1944 nu pentru că s-a temut că Franklin Roosevelt ar fi putut pierde președinția. Simțul civic și patriotismul interziceau americanilor, în plin război, o criză politică serioasă pe plan intern. Tocmindu-se asupra locului conferinței pînă la a-l constrînge pe Roosevelt să vină la el, Stalin a cîștigat șapte luni. Avea în vedere să nu riște nimic în planul sănătății sale. În schimb, aceste șapte luni au cîntărit dramatic în destinul lui Franklin Delano Roosevelt, ale cărui forțe psihice s-au topit, literalmente, între iunie 1944 și februarie 1945. Ce altă încercare mai grea pentru președinte ca interminabila traversare, pe timp de iarnă, a Atlanticului și a Mediteranei la bordul lui „Quincey", o navă de război ce asigura bine protecția, dar era lipsită de confort ? Apoi dificilul traseu, efectuat cu avionul, din Malta pînă la Yalta. La vremea respectivă, nimeni nu a măsurat amploarea ravagiilor organice care l-au afectat pe Roosevelt în cursul acestor luni. Pe atunci, tehnologia medicală era, în domeniul respectiv, puțin operantă.

Abia în 1970 s-a cunoscut numele maladiei ce-l submina pe Roosevelt. În acel an, doctorul Howard G. Bruenn, un specialist american, a publicat într-o revistă medicală de notorietate în S.U.A. o analiză revelatoare. O începe arătînd că, în martie 1944, fusese chemat la Casa Albă ca medic consultant, cu scopul de a-l seconda pe viceamiralul Ross MacIntire. Decizie impusă de d-na Roosevelt...

Pe baza numeroaselor date clinice referitoare la îngrijirile aduse ilustrului pacient, dr. Bruenn a putut reconstitui, ulterior, dosarul maladiei președintelui.

Franklin Delano Roosevelt, precizează dr. Bruenn, suferea, de mulți ani, de arterioscleroză. Aceasta este o afecțiune datorată rigidizării țesutului arterelor. Debutează în stratul profund al pereților interni ai arterelor, afectînd, îndeosebi, pe cele mari și mijlocii, aorta, spre exemplu, arterele care irigă inima și creierul, arterele membrelor, putînd să provoace obliterarea lor. Hipertensiunea arterială constituie unul din primele avertismente ale instalării acestei maladii. Cînd ea este dublată de tulburări cauzate de colesterol, ca și de alterarea arterelor retiniene, vizibile la un examen al fundului de ochi, pacientul la care se semnalează respectiva hipertensiune devine un candidat serios la complicații cardiace și complicații vasculare cerebrale. Era cazul lui Franklin Delano Roosevelt.

O electrocardiogramă arată că Franklin Roosevelt era deja victimă a unei prime complicații. O insuficiență a ventriculului cardiac stîng. Aceasta însemna că inima se epuizase compensînd în cursul anilor, creșterea presiunii sîngelui în artere.

Se încearcă, în mod obișnuit, a se stăpîni o astfel de situație cu ajutorul anticoagulantelor, care fluidizează sîngele, cu diuretice. Și, îndeosebi, cu tonicardiace. Dr. Bruenn a propus un tratament, comportînd repausul la pat și luarea de medicamente tonice ale aparatului circulator, pe care președintele nu l-a acceptat decît parțial.

Tonicardiacele au permis să fie ameliorată insuficiența ventriculară. După cîteva zile, Roosevelt a putut părăsi patul. Dar, la 26 mai 1944, s-a plîns de noi tulburări. Diagnosticînd o colică hepatică, rezultată, de asemenea, dintr-un exces de colesterol, dr. Bruenn descoperă, într-adevăr, prin intermediul unei radiografii, că vezica biliară era obturată de calculi.

O nouă alertă, la 5 august 1944. În cursul unei croaziere de repaus în Pacific, președintele Roosevelt face un mic infarct al miocardului. Un chiag sanguin îi obliterase o arteră coronariană. O porțiune de cangrenă, de cel puțin doi centrimetri pe doi, consecutivă acestei obliterări, lezase inima. Sedativele calmează durerea. Tonicardiacele înlătură tulburările de ritm și starea de șoc. Președintele Roosevelt primește și anticoagulante, poate chiar antivitaminele K, nou descoperite la vremea aceea, destinate a reduce extinderea chiagurilor sanguine.

În pofida îngrijirilor acordate de dr. Bruenn, tensiunea arterială a bolnavului a crescut și mai periculos la 18 noiembrie 1944. Luată în stare de repaus, cu pacientul culcat, era de 260/150 mm Hg (În Europa, unde tensiunea se măsoară în centimetri, aceasta înseamnă 26 pentru maximă și 15 pentru minimă — n.t.). Valoare menținută timp de mai multe zile.

Iată, deci, în limbajul sec al termenilor clinici, descrierea tulburărilor ce îl șubreziseră pe președintele Roosevelt pe parcursul lui 1944. Erau gravele indispoziții pe care doctorul Mac Intire le numise „gripă recidivantă". Este greu de înțeles cum de au permis doctorii Bruenn și MacIntire pacientului lor, așa de greu lovit, să întreprindă dificila călătorie ce trebuia să-l ducă la Yalta.

La puțin timp după publicarea notelor doctorului Bruenn, un medic englez, dr. Harold Sheehan, a exprimat o opinie fără echivoc : „Era evident că președintele Roosevelt se afla în stadiul ultim al bolii... În starea sa, decizia de a se expune aventurii de la Yalta a constituit o mare eroare de rațiune executivă, atribuită curajului de neînduplecat al d-lui Roosevelt și spiritului său de sacrificiu în înaltele responsabilități pe care le deținea".

Lordul Moran, medicul personal al lui Winston Churchill, care l-a însoțit pe premierul britanic în toate deplasările sale, n-a scăpat ocazia de a-l observa atent pe președintele Roosevelt de fiecare dată cînd s-a aflat în apropierea lui. Într-un volum consacrat propriului pacient, nu a ascuns impresia dezastruoasă pe care i-a produs-o sosirea la Yalta a șefului statului american : „Pentru un medic, scrie el, apare limpede că președintele este bolnav. Foarte bolnav. Are toate simptomele arteriosclerozei cerebrale și într-un stadiu atît de avansat, încît nu-i acord, personal, decît cîteva luni de viață..."

Arătînd că Roosevelt a încetat din viață în urma unui atac de hipertensiune arterială, ce a cauzat o masivă hemoragie cerebrală, mai multe vase sanguine cedînd în același timp, autorii cărții „Acești bolnavi care ne guvernează" subliniază că un cataclism de asemenea amploare nu putea să nu fie semnalat de manifestări prealabile. Și acestea au existat în ceea ce îl privea pe președinte, dar decodarea și analizarea lor se vădea dificilă la vremea respectivă. Toți indicii precursori, și în cazul atacului, și morții lui Roosevelt constituie ceea ce astăzi se intitulează „boala lui Alvarez", după numele unui medic născut la San Francisco, care a desfășurat un rar talent științific, de analist și statistician, în același timp, în constatarea declanșării și manifestării tulburărilor menționate. După ce, extrem de documentat, cei doi autori — Pierre Accoce și dr. Pierre Rentchnick — se referă în cartea lor la simptomele ce au primit, în 1966, numele de „boala lui Alvarez", aceștia arată că, pentru medicii care au consultat dosarul lui Franklin D. Roosevelt, nu mai există dubii : respectiva „boală" se instalase la președinte, anunțînd un accident apoplectic major. Apoi, sînt trecute în revistă unele indicii ale „bolii lui Alvarez" constatate la șeful Executivului american. Iată ce se scrie, în continuare, în „Acești bolnavi care ne guvernează" :

Mai întîi, o modificare a scrisului președintelui. Doctorul Wladimir Gottlieb Eliasberg, neuropsihiatru de origine germană, care a practicat în Statele Unite, a avut ideea, în 1953, de a observa și compara eșantioane ale scrisului președintelui Roosevelt din mai mulți ani.

„Cu mult înainte de epoca Yaltei, constată el, acest scris este teribil. Seamănă mult cu cel al unui subiect atins de boala lui Parkinson. Sau cu cel al unuia ce suferă de o insuficiență circulatorie a sîngelui la nivelul creierului. Se ridică întrebarea dacă președintele n-ar fi trebuit să se retragă înaintea acestei întrevederi capitale, dacă Churchill și Stalin n-au profitat de maladia lui Roosevelt"...

Alte semne precoce au arătat că „boala lui Alvarez" avansa la Roosevelt. Ea se dezvăluia printr-o modificare intermitentă a umorului, prin somnolență, erori de ordin intelectual, prin pierderi de memorie, o absență a coordonării în gîndire. Și aceasta, din 1943. Lord Moran arată de altfel că deja șeful statului american nu putuse participa foarte activ la prima conferință la nivel înalt de la Teheran, din anul menționat : „Era bizar de irascibil și devenea foarte nervos cînd era nevoit să se concentreze un anumit timp. Dacă unele lucruri îi pretindeau reflexie, schimba subiectul. Începuse, de asemenea, să aibă insomnii"...

Un ultim indiciu despre permanența asaltului, la Roosevelt, a „bolii lui Alvarez" în ultimele luni de viață. O preocupare continuă, transformată într-o obsesie ce-l devora, altera visul pe care-l purta în el de mulți ani : de a fi omul păcii, de a deveni în această postură, în istorie, mai mare decît Cezar, mai înțelept decît Socrate.

Unicul mijloc de a se ajunge la o pace durabilă, repeta el la nesfîrșit, este de a pune pe picioare o Organizație a Națiunilor Unite. Statele Unite și Uniunea Sovietică i-ar conferi, prin participarea lor activă, suveranitatea ce a lipsit atît de mult derizoriei Societăți a Națiunilor, concepută în 1919, într-un scop identic, de Thomas Woodrow Wilson, îndepărtatul și nenorocosul său predecesor la președinție. Apoi, Roosevelt anula, printr-o fobie, generozitatea acestui demers : „Se impun două necesități : zdrobirea Germaniei și a aliatei sale, Japonia ; împiedicarea lui Stalin de a ceda tentației să accepte oferte eventuale de pace separată care ar veni din partea lui Hitler".

Această apreciere greșită a realităților politice și strategice a surprins pe mulți istorici. Deoarece, dacă Hitler putea aspira la un astfel de armistițiu, în 1944, de la aliații occidentali l-ar fi așteptat. Pentru a-și putea, apoi, arunca toate forțele contra Armatei Roșii. Hitler nu mai ascundea, din 1941, că pe direcția Est se află adevărații săi inamici.

Și încă ceva : Roosevelt își agrava greșelile judecîndu-și interlocutorii pe dos. Mai ales pe Stalin. Personalitatea liderului de la Kremlin îl fascina. Îl admira, credea că Stalin ține, de asemenea, la el. Spunea chiar că i se poate acorda încredere totală : „Sînt convins că dacă îi ofer tot ceea ce pot, fără să-i cer nimic, **noblesse oblige**, el nu va încerca să anexeze nimic, va accepta să lucreze cu mine pentru un univers de democrație și pace".

(Va urma)

Traducere și adaptare
Vasile Crișu

Praga – Moscova 1968

ACEA LUNĂ AUGUST

Zdenek Mlynar

La sfîrşitul anului trecut, ca urmare a profundelor schimbări impuse de masele populare în viaţa social-politică a Cehoslovaciei, în prim-planul oficial al actualităţii din această ţară a revenit şi Alexander Dubcek. Fostul lider al „Primăverii de la Praga", devenit foarte popular atît pe plan intern cît şi internaţional, chiar în condiţiile în care, în anii '70, i se fixase domiciliu forţat la Bratislava, a fost ales, la 28 decembrie 1989, preşedintele Adunării federale a Cehoslovaciei.

Revenind la evenimentele din Cehoslovacia lui 1968, reamintim că, încă din ianuarie acel an, noua conducere, asigurată de Alexander Dubcek, iniţiase un amplu proces de reforme în societate prin care se viza construirea unui „socialism cu chip uman".

Dar invadarea Cehoslovaciei, la 21 august 1968, de către cinci ţări membre ale Pactului de la Varşovia (URSS, Bulgaria, Ungaria, R.D.G. şi Polonia) a condus la curmarea acestui proces, iar Alexander Dubcek şi alţi conducători cehoslovaci au fost arestaţi. Cîteva zile mai tîrziu, la Moscova au fost organizate convorbiri la nivel înalt între o delegaţie sovietică şi alta cehoslovacă, spre a se ajunge la un document privind oficializarea „prezenţei temporare" a trupelor sovietice.

În vederea negocierilor respective, la cererea generalului Ludvik Svoboda, preşedintele Cehoslovaciei, — care nu fusese arestat —, Alexander Dubcek şi alţi conducători au fost eliberaţi.

Într-o carte recentă, ZDENEK MLYNAR, la acea oră secretar al P.C. Cehoslovac — ulterior, în cadrul măsurilor de epurare, exclus din rîndurile partidului şi constrîns să emigreze în Austria, unde este profesor de ştiinţe politice la Universitatea din Innsbruck —, se referă la convorbirile de la Moscova, imediat după 21 august 1968.

Reproducem integral, după publicaţia sovietică „MOSKOVSKIE NOVOSTI" („Les Nouvelles de Moscou") din 10 decembrie a.c., amplul capitol dedicat negocierilor respective. Publicaţia amintită a precizat că, în ianuarie a.c., şi în revista sovietică „IUNOSTI" au apărut fragmente din volumul lui Zdenek Mlynar, răspunzîndu-se, astfel, interesului deosebit, manifestat în rîndul opiniei publice, faţă de cunoaşterea reală în care au decurs unele evenimente, faţă de reacţiile şi aprecierile protagoniştilor deciziilor luate atunci.

Brejnev este cel care a deschis dezbaterea. Cu un ton binevoitor, fără a se înroşi, pronunţa fraze, vorbea despre raporturi prieteneşti şi interesele comune, care trebuie să ne ghideze în această situaţie complicată. A spus cu cît enorm regret şi cu cîtă durere conducerea sovietică s-a decis asupra intervenţiei armate, după ce înţelesese că nu mai era o altă ieşire : interesele socialismului treceau înainte de orice. A lăudat inteligenţa lui Ludvik Svoboda, prieten fidel al Uniunii Sovietice şi erou al celui de al doilea război mondial, a vorbit de dragostea sa pentru Cehoslovacia şi s-a emoţionat evident de propriile sale cuvinte.

După cum se prevăzuse, reprezentantul cehoslovac trebuia să răspundă prin cîteva fraze asemănătoare, după care părţile urmau să discute pe paragrafe protocolul propus. Starea morală a lui Dubcek era neliniştitoare, medicii l-au pregătit pentru convorbiri făcîndu-i injecţii, aşa încît a luat cuvîntul Černik (Oldrich Cernik — premierul cehoslovac, n.n.). A vorbit despre esenţa lucrurilor, fără a pierde timp pentru declaraţii de fidelitate şi de prietenie eternă. Sub o formă prudentă, apăra linia „Programului de acţiune al PCC" şi a făcut să se înţeleagă că noi refuzam să considerăm intervenţia armată ca un act apărînd interesele socialismului. Unul dintre membrii Biroului Politic sovietic a obiectat cu duritate, şi aceasta a încălzit imediat discuţiile. Apoi, Brejnev a revenit imediat şi a respins una din tezele lui Černik. S-a aşternut o linişte încordată, şi Dubcek a luat cuvîntul. La început, se bîlbîia mult, pronunţa greu cuvintele, dar, uşor-uşor el îşi reveni şi reuşi să pronunţe fluent ruseşte un inspirat discurs în favoarea „procesului de renaştere" a Cehoslovaciei. Acest discurs s-a transformat în polemică, apoi, în final, în acuzaţii împotriva intervenţioniştilor. Dubcek improviza, exprima simplu, cu un glas ridicat, ceea ce gîndea, şi acest lucru a fost cu atît mai impresionant. Brejnev i-a răspuns de o manieră la fel de spontană lui Dubcek. De partea sovietică a fost, cu siguranţă, unica intervenţie interesantă în timpul convorbirilor. Brejnev spunea, şi el, ce gîndea. A lămurit laconic cele mai importante trei chestiuni : pentru ce „Primăvara de la Praga" n-a plăcut Moscovei ; cum înţelegea Moscova suveranitatea ţărilor blocului său şi ceea ce considera ea important în politica internaţională.

Brejnev a omis să pronunţe cuvinte oficiale asupra „forţelor contrarevoluţionare" şi a „intereselor socialismului". Îi reproşa sincer lui Dubcek că face propria lui politică internă, fără aprobarea prealabilă a lui Brejnev şi chiar că ignora deschis sfaturile şi dorinţele lui. „Aş fi vrut, totuşi, să te ajut încă de la începutul luptei împotriva lui Novotny (Antonin Novotny a fost, între anii 1953—1968 conducător al partidului şi statului cehoslovac, n.n.) — i-a zis Brejnev lui Dubcek. Încă din luna ianuarie (1968), te-am întrebat dacă aceşti oameni nu te deranjează, dacă nu vrei să-i înlocuieşti şi să schimbi ministrul de interne şi pe cel al apărării sau indiferent pe cine ? Dar tu repetai tot timpul : nu, sînt tovarăşi siguri. Şi aflu, dintr-o dată, că tu însuţi ai schimbat ministrul de interne, pe cel al apărării şi pe alţii, şi că ai înlocuit secretari ai Comitetului Central". „În februarie ţi-am trimis observaţiile mele privind raportul tău (prezentat la Plenara CC al PCC, n.n.), a continuat Brejnev. Te-am avertizat că unele dintre formulările tale nu erau juste. Totuşi, nu le-ai revăzut. Se poate lucra astfel ? La noi, chiar şi eu, cînd pregătesc un raport, îl dau să-l citească toţi membrii Biroului Politic, pentru ca ei să facă observaţii. Spun adevărul, tovarăşi ? (Brejnev a pus întrebarea şi a privit spre membrii Biroului Politic aşezaţi în ordine lîngă el, care, fie dînd din cap, fie murmurînd ceva aprobativ, confirmau spusele şefului lor). La noi există o conducere colectivă, continuă el, şi aceasta înseamnă că trebuie să-ţi subordonezi opinia punctelor de vedere ale celorlalţi".

Brejnev era foarte dezamăgit că Dubcek îi trădase încrederea şi n-a acceptat să-şi alinieze Kremlinului fiecare din paşii lui.

„Aveam încredere în tine, te apăram — îi reproşa el lui Dubcek. Spuneam că «Saşa» (diminutiv pentru Alexandru — n.n.) era un bun tovarăş. Şi tu ne-ai jucat o asemenea festă rea !" Vocea plîngăreaţă a lui Brejnev tremura şi se întrerupea. S-ar fi putut zice că plînge. Se asemăna cu un patriarh ofensat. Pentru el, situaţia de şef de familie — ce îi obliga pe ceilalţi membri să se supună şi să asculte necondiţionat — era singura justă şi evident că opinia şi voinţa lui constituiau autoritatea supremă unică . Natural, el voia binele întregii familii. Ideea însăşi că s-ar putea şi că trebuie să fie altfel este străină naturii sale şi considera sincer că cei care nu gîndeau ca el sînt inamici şi trădători.

Într-adevăr, faptul că Praga n-a cerut de fiecare dată acordul Kremlinului Brejnev îl considera drept cel mai mare păcat. Iar celelalte păcate din asta decurgeau : „tendinţele antisocialiste" creau dezordine, presa scria ceea ce voia, „organizaţii contrarevoluţionare" apăreau, iar conducerea P.C.C. se afla sub presiunea acestor forţe şi ceda constant teren. Dacă Dubcek ar fi făcut totul după sfaturile lui Brejnev, dacă ar fi eliminat din raporturile sale ceea ce i se recomanda şi dacă s-ar fi numit numai miniştrii şi secretarii aprobaţi de Brejenv, toate aceste nenorociri ar fi putut fi evitate. Acesta era punctul de vedere al lui Brejnev asupra „Primăverii de la Praga".

Apoi, Brejnev îi explică lui Dubcek că, pentru Moscova, totul era clar : nu se putea conta pe o asemenea conducere a P.C.C. El însuşi, care-l apărase multă vreme pe „Saşa al nostru", era obligat s-o recunoască. Căci erau puse în cauză înseşi fundamentele (europene) : rezultatele celui de-al doilea război mondial (...).

Brejnev recunoştea că, în prezent, după intervenţia armată, situaţia din Cehoslovacia s-a complicat. Oamenii cedează emoţiilor. Şi nu se putea trece cu vederea direcţia partidului, a lui Dubcek, înţelegerea, deloc justificată, a numeroase lucruri. „Azi, vi se pare că este imposibil să fie acceptat acest lucru, declara Brejnev. Dar uitaţi-vă la Gomulka (W. Gomulka a fost conducătorul partidului polonez între 1956 şi 1970). În 1956, era, şi el, împotriva ideii ajutorului acordat de armata noastră Poloniei. Dar, dacă azi i-aş spune că vreau să retrag trupele sovietice din Polonia, Gomulka ar lua avionul, ar veni aici şi m-ar implora să n-o fac".

Brejnev n-a citat un singur argument pentru a dovedi că aşa-zişii „imperialişti occidentali" ameninţau Cehoslovacia. N-a repetat elucubraţiile care inundau presa sovietică, afirmîndu-se, pe atunci, că „revanşarzii vest-germani" erau gata, dintr-o clipă în alta, să comită o agresiune împotriva noastră, că Praga era inundată de ofiţeri americani etc. Logica era elementară la Kremlin : „noi am ajuns la concluzia că nu se poate conta pe voi. În politica voastră internă faceţi ceea ce vreţi, inclusiv ceea ce nu ne place şi nu ascultaţi sfaturile noastre bune.

Dar însuşi soldatul sovietic este cel care v-a eliberat ţara voastră în al doilea război mondial. Am făcut-o cu preţul unor mari pierderi şi noi nu vom pleca de acolo. Frontierele acestor pămînturi sînt, de asemenea, frontierele noastre. Nu vreţi să ne ascultaţi, şi aceasta ne nelinişteşte. În numele celor care au căzut în al doilea

24 noiembrie 1989. În fața a 300 000 praghezi vorbește, pentru prima oară după 1969, Alexander Dubcek

război mondial, care au pierit și pentru libertatea voastră, avem dreptul să trimitem trupele noastre la voi, pentru a ne simți, în intregime, în securitate în frontierele noastre comune. Că cineva ne amenință sau nu nu are importanță, este o problemă de principiu și ea nu depinde de circumstanțele externe. Aceasta s-a stabilit după al doilea război mondial și va fi mereu așa, pentru totdeauna".

Brejnev părea el însuși surprins : totuși, este atît de simplu, cum de nu ajungeți să înțelegeți ? Cuvintele „suveranitate", „independența națiunii și a statului" nu figurau în intervenția lui. Dar nu se găseau nici fraze banale, servind de obicei să motiveze, oficial, „interesele comune ale țărilor socialiste". Totul se rezuma la o simplă idee : „În război, trupele noastre au ajuns pînă la Elba și pe acolo trece frontiera noastră, frontiera sovietică". „Pentru noi, rezultatele celui de al doilea război mondial sînt imuabile — a continuat Brejnev — și noi le apărăm chiar cu prețul unui nou conflict armat". Și a declarat oficial că acest risc n-ar fi oprit intrarea trupelor în Cehoslovacia, dar a adăugat imediat : „De altfel, acest pericol nu ne amenință acum. L-am întrebat pe președintele Johnson (Lyndon Johnson era, la acea oră, președintele SUA) dacă guvernul american recunoaște, și azi, rezultatele conferințelor de la Yalta și Potsdam. La 18 august, am primit răspunsul : în ceea ce privește Cehoslovacia și România, noi le recunoaștem necondiționat ; în cazul Iugoslaviei, vor trebui convorbiri. Pe ce puteți, deci, conta ? Pe nimic. Vă bazați pe mișcarea comunistă din Europa occidentală ? Sînt deja peste 50 de ani de cînd ea nu mai are nici o importanță !"

Și, din nou, ni se spuneau cuvinte clare, Brejnev dîndu-ne nouă, comuniști reformatori, o lecție utilă : eram spirite himerice, ne gîndeam la un model de socialism care convenea Europei occidentale : el era un realist, știa că, de peste 50 la ani, acesta n-are nici un sens. Pentru ce ? Pentru că frontiera socialismului, adică frontiera URSS, trecea prin Elba. Președintele american era de acord cu aceasta și, prin această manieră, totul rămînea fără schimbări încă 50 de ani. Iar acest Berlinguer (...).

Brejnev se aștepta, în mod normal, că, după explicațiile atît de clare și accesibile, chiar și Dubcek înțelegea cum stăteau lucrurile și, atunci, va fi posibil să ne ocupăm, în sfîrșit, de textul protocolului, care trebuia semnat în mod solemn. Dar totul s-a desfășurat altfel, cînd Dubcek a început să discute. Nu-mi mai amintesc ce zicea și nici despre ce, dar obiecțiile lui l-au enervat pe Brejnev. Fața i s-a înroșit și, întrerupîndu-l pe Dubcek, a început să vocifereze, apoi a declarat mînios : „După cum se vede, toate convorbirile noastre n-au dus la nimic. Cierna nad Tisu se repetă" (În această localitate cehoslovacă avuseseră loc convorbiri, cu o lună înainte, între conducerea P.C.C. și cea de la Moscova). Totul fusese în van. Nu se ajunsese la nimic și convorbirile s-au întrerupt.

Brejnev și membrii Biroului Politic sovietic s-au ridicat, pregătindu-se să plece. În această confuzie s-a auzit vocea lui Ludvik Svoboda, care voia să înlăture pericolul. Brejnev s-a oprit, l-a ascultat, apoi s-a îndreptat spre ieșire, spunînd doar că, în ce privește viitorul, trebuie să se consfătuiască cu ceilalți. A ieșit însoțit de întreaga „conducere colectivă" sovietică care a părăsit sala, în rînd după el.

Nu sînt sigur, pînă azi, că a fost o întîmplare. Aveam impresia că s-a jucat un spectacol în fața noastră. Reacția lui Brejnev și ordinul de „plecare" pe care-l dăduse nu erau adecvate situației. Nu-mi amintesc cuvintele care au servit ca pretext plecării și, tocmai de aceea, cred că Dubcek n-a zis nimic deosebit, în orice caz nimic din ceea ce spusese înainte. Continuarea convorbirilor dovedește, de altfel, că a fost un gest premeditat al Biroului Politic sovietic, care avea drept scop pregătirea terenului pentru semnarea acordului. Reformiștii cehoslovaci deveneau atunci mai prudenți și își reduceau exigențele lor la minimum. Într-un fel sau altul, scena s-a jucat pentru a provoca panică în rîndul nostru. S-au întreprins, de ambele părți, eforturi deosebite spre a se relua convorbirile : cînd Svoboda cu Cernik și alți reformatori, cînd Bilak și Jakes se precipitau pe culoare unde discutau cu Suslov, Ponomariov și alții. În final, Brejnev l-a primit pe Svoboda și a început să se înțeleagă asupra unor lucruri. Munca asupra protocolului a fost întreruptă circa o oră. Cînd s-a reluat, era tîrziu seara.

Convorbirile ulterioare au fost mai puțin dramatice. Textul protocolului a fost examinat paragraf cu paragraf. Acum, partea sovietică făcea concesii. Nu-mi amintesc cu exactitate cuvintele înlocuite în protocol în acest stadiu final. Dar au apărut două puncte importante : retragerea trupelor din Cehoslovacia după prezența lor „provizorie" acolo — este adevărat că, în text, aceasta depindea de „procesul de normalizare" —, cît și susținerea, de către partea sovietică, a liniei politice a plenarelor din ianuarie și mai ale CC al PCC.

Totul a fost gata spre miezul nopții și sosise momentul de semnare a documentului. Deodată, marea ușă a sălii s-a deschis și o duzină de fotografi și operatori de film au țîșnit înăuntru. Ca la o comandă, Brejnev și toți membrii Biroului Politic sovietic s-au ridicat, fiecare aplecîndu-se deasupra mesei cu brațele deschise către omologul cehoslovac. O scenă absurdă, luminată de fleșurile aparatelor și camerelor de filmat...

Apoi, principalii reprezentanți ai celor două părți au semnat pe document. Ziariștii au fost evacuați din sală la fel de repede cum intraseră și s-a închis ușa în urma lor...

Versiune românească
Dumitru Constantin

STOP CADRU

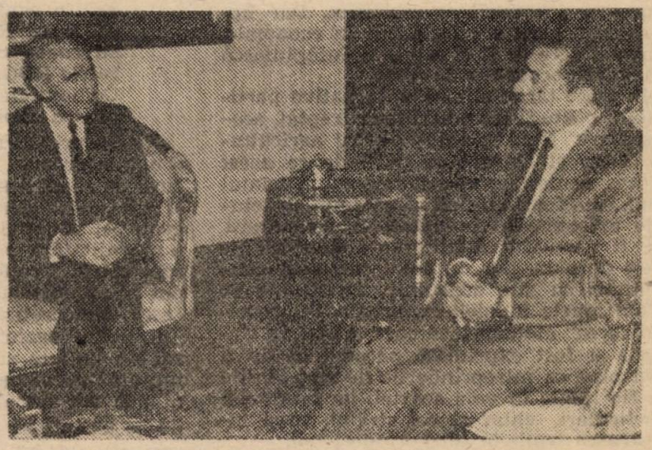

Săptămîna trecută, Shimon Peres, vicepremier și ministru de finanțe al Israelului, lider al Partidului Muncii, a efectuat o vizită la Cairo, în timpul căreia s-a întîlnit cu președintele Hosni Mubarak. La întoarcerea în țară, Shimon Peres a declarat că un acord privind organizarea dialogului palestiniano-israelian este pe punctul de a fi realizat. „Există o șansă reală ca delegațiile palestiniană și israeliană să se întîlnească în curînd la Cairo, a afirmat demnitarul israelian pe aeroportul Ben Gurion din apropierea Tel-Aviv-ului. E posibil să îndepărtăm ultimele obstacole față de compoziția delegației palestiniene și a ordinii de zi a negocierilor", a relevat Shimon Peres, care a apreciat, în continuare, că „mingea se află de acum în terenul israelienilor"

FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG

„Dificultăți de creștere în Europa de est"*)

ELIBERAREA de comunism a Europei răsăritene nu reprezintă soluționarea rapidă și clară a tuturor problemelor pe care mulți oameni au așteptat-o. Abia acum ies la iveală dimensiunile morale, sociale, politice și economice ale distrugerilor făcute în cei 40 de ani de stăpînire comunistă în aceste țări.

În România, aceste greșeli ale trecutului sînt cele mai evidente, dar nu sînt unice. În 1948, în Cehoslovacia comuniștii au reușit să ruineze, în cîteva luni, această forță industrială. Azi, această țară se află în pragul falimentului, iar o redresare poate dura cîțiva ani. În Polonia, o țară agrară, problema principală este aprovizionarea cu alimente. În Ungaria, mulțumită flexibilității elitei, se va reuși probabil o conectare rapidă la economia mondială, cu toate că nici aici nu va fi ușor. În RDG, situația este dificilă, iar în Cehoslovacia este și mai greu.

După răsturnarea dominației comuniste, pretutindeni entuziasmului față de democrație i-a luat locul dezamăgirea politică. Partidele nou înființate, ce doresc să reprezinte ceva nou, trebuie să opereze adeseori în vid. Șarlatanii și demagogii au acum un teren propice. Se evocă amintiri privind timpurile bune procomuniste, ba chiar și unele divergențe naționale. În Bulgaria, România și chiar și în Cehoslovacia, propaganda pentru o toleranță națională creează unele dificultăți noii conduceri.

Ce loc ocupă, în noile sisteme politice, comuniștii „iluminiști" ? Parțial, ei au pus lucrurile în mișcare.

În Cehoslovacia, mișcarea democratică, puțin organizată încă, se confruntă cu aparatul de partid comunist, care știe să profite abil de dorința poporului de menținere a „cuceririlor" socialiste. Dar lipsesc managerii și specialiștii în economie, singurii care ar fi capabili să înfăptuiască un sistem economic de piață.

În toate țările eliberate, inițiativa particulară poate fi introdusă doar treptat, același lucru fiind valabil și pentru agricultură. Chiar și Ungaria se miră de ce acest proces se desfășoară atît de greu. În primul rînd, este foarte dificil să schimbi structurile existente în industrie și agricultură. Ar fi necesară înlăturarea conducerii pe bază de plan, dar, în acest caz, apar confruntări cu alte dificultăți. Există, de pe acum, unele îndoieli cu privire la „reprivatizarea" atotcuprinzătoare. Astfel, în Ungaria a fost exprimată părerea că ar fi mai bine ca întreprinderile de stat inutile să fie lăsate în voia soartei, iar creditorii particulari, chiar și cei străini, să-și investească banii în întreprinderi noi.

Una din problemele cele mai dificile o reprezintă datoriile — în această situație se află în special Ungaria, Polonia, Bulgaria și Iugoslavia. Rata înaltă a datoriilor face aproape imposibilă luarea de noi credite, cu toate că, în prezent, acest lucru ar fi mai stringent ca oricînd. Iar Occidentul nu poate cere rambursarea datoriilor; doar Ceaușescu a făcut acest lucru și a ruinat țara. Poate că lumea occidentală ar trebui să se gîndească la noi soluții.

Anumite țări occidentale doresc să ia, sub aripa lor ocrotitoare, unele din aceste țări, pe cît posibil acelea care s-au aflat, înainte de război, în sfera lor de influență. Astfel, în Ungaria se vorbește de o prezență germană exagerată, iar în România francezii ar dori să fie primii. În țările care doresc să „ajute" sînt valabile criteriile-șablon ale FMI. Mai greu va fi dacă aceste ajutoare vor fi destinate unor grupări politice, care pot finanța astfel, ca de exemplu în Ungaria, unele manevre politice dubioase. Țările răsăritene recent eliberate au nevoie de cu totul altfel de investiții. Aceste state se văd confruntate cu unele probleme cărora nu le pot face față, fapt ce creează nesiguranță și sensibilități și nici nu oferă o perspectivă optimistă spre viitor.

Victor Meier
(Traducere : Magda Vlad)

*) „Frankfurter Allgemeine Zeitung" nr. 3/1990

WESTDEUTSCHE RUNDFUNK

Hans Dietrich Genscher

„Procesul democratizării este caracterizat de unitate și independență"

Domnule Genscher, turneul dumneavoastră diplomatic în Europa răsăriteană a avut un caracter preventiv pentru a comunica țărilor în cauză că Republica Federală nu-și va concentra eforturile doar în direcția RDG, accelerînd intrarea ei în Comunitatea Europeană în defavoarea altora ?

Nu. În primul rînd era nevoie să-mi fac o opinie proprie, la fața locului, prin discuții cu reprezentanții autorităților, dar și ai diverselor grupări de opoziție asupra evoluției situației în România și Bulgaria, a modalităților prin care Comunitatea Europeană și Republica Federală Germania pot ajuta. Un lucru este limpede : procesul democratizării în centrul și estul Europei reprezintă un fenomen caracterizat de unitate și interdependență. Dacă într-un loc se face o eroare, repercusiunile ei vor fi resimțite pretutindeni. Iată de ce trebuie să se țină seama de această interdependență. Iar aceste consultări au constituit un demers premergător conferinței miniștrilor de externe ai CEE de la Dublin.

Pe de altă parte, Berlinul răsăritean a aflat, și din partea șefului Comisiei Europene, Délors, că ar fi binevenit în rîndul „celor 12" din Comunitatea Europeană. Alte state nu au primit astfel de semnale. În plus, Turcia a fost respinsă mai mult sau mai puțin categoric. Toate acestea vor naște, de bună seamă, sentimentul de invidie ?

— Nu, cu siguranță nu se va întîmpla așa. Cred că Jacques Délors, în calitatea sa de președinte al Comisiei Comunității Europene, s-a dovedit, încă o dată, un spirit realist, dar și un om politic cu viziuni de perspectivă în contextul european. Încă de la nașterea Comunității Europene, RDG a avut un statut special, raporturi deosebite cu Comunitatea. În raport cu RFG, ea nu reprezintă un stat străin, fiind, deci, mai strîns legată decît alte țări din organizația economică răsăriteană.

Dar și asta a stîrnit mereu invidii ?

Da, însă nu am impresia că ar fi deranjat pe cineva ; RDG și Republica Federală, care în anii grei ai „războiului rece", au fost legate prin schimburile intergermane, transferă, acum, această relație, care devine tot mai strînsă, în contextul Comunității Europene. Ceea ce a afirmat, acum Délors semnifică următoarele : sîntem pe cale să dezvoltăm Comunitatea Europeană prin uniune economică și monetară, vizînd formarea unei piețe interne comunitare. Iată pentru ce a spus el că, începînd de la 1 ianuarie 1993, deci din ziua declanșării noului mecanism al pieței interne, nu se vor mai discuta noi cereri de aderare, cu o excepție — RDG, dacă o dorește. Délors a apreciat corect procesul de apropiere dintre RDG și Republica Federală Germania, care nu trebuie să se desfășoare izolat, ci, dacă asta este intenția RDG, în cadrul îmbunătățirii și consolidării raporturilor Berlinului răsăritean cu Comunitatea Europeană. Există două posibilități : fie o cerere de primire ca membru autonom, fie prin mijlocirea Republicii Federale. Oricum, acest demers va fi în interesul Europei. Apropierea intergermană se poate înscrie în contextul integrării europene.

În toate aceste trei țări pe care le-ați vizitat, situația economică este aproape dezolantă. Nu există cu toate acestea, deosebiri între România și Cehoslovacia, de pildă ?

Practic, nu sîm fost în Cehoslovacia, dacă nu punem la socoteală ziua dinaintea Crăciunului, cînd am tăiat, împreună cu colegul meu ceh, gardul de sîrmă ghimpată de la frontiera comună. De bună seamă, în RDG și Cehoslovacia perspectivele redresării economice sînt cu mult mai bune, dacă se vor lua deciziile economice adecvate. Aceste două state sînt bine dezvoltate, dispun de o bună infrastructură, de specialiști și muncitori calificați. Situația se prezintă diferit în Bulgaria, care a trebuit abia după al doilea război mondial să facă primii pași pentru a trece de la statutul de stat eminamente agrar la cel de țară industrializată. Iar lucrurile se prezintă complet diferit în România, unde, mai ales în ultimii ani, dictatura lui Ceaușescu a sufocat orice inițiativă privată.

Totuși, trebuie să spun că sînt profund impresionat de personalitățile opoziției din aceste două țări, oameni care au zăcut ani de zile în închisoare și, acum, iau în mîini destinele patriei lor cu viziuni foarte limpezi asupra unei structuri democratice și a unei noi ordini economice. Iar Occidentul ar trebui să nu uite, atunci cînd ia contactul cu reprezentanții opoziției din cele două țări, că în Bulgaria s-a petrecut o tranziție pașnică prin răspunderile asumate de noua conducere, în vreme ce, în România, din cauza atitudinii lui Ceaușescu și a adepților săi, s-au petrecut acele evenimente îngrozitoare care ne-au impresionat atît de mult.

PROFIL

PATRICIO AYLWIN

președintele ales al Republicii Chile

Cunoscut politician și jurist, Patricio Aylwin s-a născut la 26 noiembrie 1918, ca fiu al unui judecător de provincie. A urmat cursurile liceului San Bernardo și ale Institutului Baros Arana din Santiago, studiind apoi dreptul la Universitatea din Chile. Și-a luat doctoratul cu teza intitulată „Sentință justă".

După terminarea studiilor, a ales cariera didactică. Între 1952—1958, a predat ca profesor de drept și științe juridice la facultățile respective din cadrul Universității Catolice și Universității din Chile și, apoi, ca profesor de drept civil și științe politice la „Instituto Nacional". În anii '60—'70, a fost senator la Curtea Supremă de Justiție.

Patricio Aylwin și-a început cariera politică încă din studenție, cînd a simpatizat cu socialiștii. În 1945, intră în „Falanga Națională", care reunea, în rîndurile sale, pătura mijlocie dornică să se afirme. Ajunge, în 1946, președintele organizației din Santiago, iar, în 1948, consilier pe lîngă conducerea partidului, pentru ca, un an mai tîrziu, să fie ales vicepreședintele acestuia. În 1951—1952, a fost președintele național al acestei formațiuni politice.

În 1957, „Falanga Națională" fuzionează cu social-creștinii, ce reprezentau aripa de stînga a Partidului Democrat-Creștin (P.D.C.). Patricio Aylwin devine, în 1959, președintele partidului, apoi, în 1960, este ales vicepreședinte al P.D.C. și, în această calitate, îl sprijină pe liderul democrat-creștinilor, Eduardo Frei, în timpul mandatului acestuia de șef al statului (1964—1970).

În cadrul alegerilor prezidențiale din 1970, victoria a revenit, după cum se știe, candidatului coaliției „Unitatea Populară", socialistul Salvador Allende (1970—1973). În această perioadă (1971—1972), Patricio Aylwin este președintele Congresului Național (parlamentul), iar, în 1973, este ales din nou președintele P.D.C. (pînă în 1976). Formează, în această calitate, cu liderul conservatorilor, O. Jarpa, o alianță împotriva „Unității Populare" și îi cere lui Salvador Allende să se retragă, pentru a putea fi organizate noi alegeri prezidențiale. La 11 septembrie 1973, are loc lovitura de stat militară, care duce la răsturnarea guvernului „Unității Populare".

În momentul puciului, Patricio Aylwin salută răsturnarea lui Salvador Allende, apreciind că acest sfîrșit inevitabil salvează Chile de preluarea puterii de către comuniști. Foarte curînd, ajunge să constate că forțele armate fac uz de forță și abuzează de puterea obținută prin lovitura de stat. Patricio Aylwin începe să se pronunțe public pentru respectarea drepturilor omului în Chile și o face, în special, în perioada cînd Gabriel Valdes, liderul P.D.C., lucra la ONU.

În 1977, P.D.C. este interzis de regimul militar ; ca și celelalte partide aflate în ilegalitate, P.D.C. reușește, chiar în aceste condiții, să nu-și risipească rîndurile. Din acel an, P. Aylwin lucrează ca avocat independent, în 1982 fiind din nou ales vicepreședinte al partidului. În cadrul P.D.C. adoptă o linie moderată, în timp ce liderul acestei formațiuni politice, Gabriel Valdes, este considerat cu vederi mai de stînga. La Congresul partidului, din august 1987, P. Aylwin este ales președinte al acestuia cu majoritate absolută de voturi. Aripa moderată, condusă de el, cîștigă teren, deschizîndu-se drum pentru „o nouă linie politică" a P.D.C.

Cînd șeful statului, generalul Augusto Pinochet, declară că dorește să conducă țara pînă în 1997, problema fiind supusă unui ulterior referendum popular, Patricio Aylwin devine motorul unui front de opoziție, așa-numitul „Comandament pentru NU", la care aderă 16 partide chiliene și beneficiază inclusiv de sprijinul bisericii catolice. Victoria lui „nu" la referendumul din 5 octombrie 1988 duce, conform Constituției, la organizarea de alegeri prezidențiale, desfășurate la 14 decembrie 1989. După o perioadă de tergiversări, Patricio Aylwin decide să candideze din partea „Concertării partidelor politice pentru democrație", cîștigînd alegerile și învingîndu-l pe reprezentantul de dreapta, al cercurilor oficiale, Hernan Buchi. Cu o deosebită experiență politică și beneficiind de calități de conciliator, președintele ales al țării este considerat drept singurul care ar putea menține unită o coaliție eterogenă, în cadrul căreia aripa de stînga și-a intensificat, încă înainte de alegeri, revendicările sociale, cerînd unele corecturi ale liniei politice a alianței.

Între 1974 și 1976, Patricio Aylwin a trăit în SUA. În acea perioadă și ulterior a călătorit mult în străinătate pentru a milita în sprijinul restabilirii democrației în Chile.

Este căsătorit cu Leonor Oyarzun și are cinci fii.

A. V.

OTECESTVEN FRONT

Todor Jivkov — agent de poliție?

Todor Jivkov nu a participat aproape deloc la rezistență pînă la 9 septembrie 1944, afirmă luptătorii împotriva fascismului. Nici în arhivele de partid nu există dovezi despre o asemenea activitate. Mai mult : este posibil ca Jivkov să fi fost agent al poliției. Aleksandăr Aleksandrov, președintele Comitetului cetățenesc pentru cercetarea cazurilor de corupție și abuz de putere, prezintă fapte în sprijinul acestei ipoteze în ziarul „Otecestven Front", reluat de agenția „BTA".

În articolul intitulat „A fost Todor Jivkov agent provocator ?", Aleksandrov arată că el avea act de identitate fals pe numele Ivan Tomov, datînd din anul 1941. După cum declară Gheorghi Ciankov — o figură proeminentă în mișcarea revoluționară —, PCB a reușit să procure astfel de formulare tipărite și necompletate abia în luna august 1944, ceea ce sugerează că actele false de identitate nu i-au fost date lui Jivkov de către partid.

Colegii lui Jivkov cu care autorul a discutat au afirmat că acesta se întîlnea cu șeful secției „A" a securității statului, N. Gheșev, în biroul directorului Tipografiei de stat.

În anii 1951—1952, din dispoziția lui V. Cervenkov, au fost înființate comisii pentru descoperirea materialelor compromițătoare despre persoanele care au avut legături cu poliția pînă la 9 septembrie 1944. La interogatoriu, fostul șef al secției „B" a securității statului, care se ocupa de contrainformații, precum și un funcționar al aceleiași secții au confirmat că l-au văzut, în diferite împrejurări, pe Todor Jivkov intrînd în cabinetul lui Gheșev. Comisia a dat peste fapte stranii. O parte din arhivele poliției fuseseră răscolite. Anton Iugov, care, după 9 septembrie, a fost ministru al afacerilor interne, a relatat despre interesul lui Todor Jivkov față de arhivele poliției. Ulterior, după o convorbire cu Stalin, Cervenkov a dat dispoziție să fie încetată activitatea comisiei de descoperire a agenților provocatori din partid.

În continuare, autorul relatează despre întîlnirile sale cu Aleksandăr Sankov, emigrat în Argentina, pînă la 9 septembrie 1944 ajutor al lui Gheșev. Sankov a afirmat că rezidentul serviciului de informare german din Bulgaria, dr. Delius, a manifestat interes față de unul din agenții lui Gheșev, care lucra în tipografia de stat sub numele de Tomov. Autorul corelează acest fapt cu actul fals de identitate al lui Jivkov pe numele Ivan Tomov și adaugă că, potrivit lui Sankov, Delius l-a recrutat pe Todor Jivkov, atunci în vîrstă de 32 de ani, ca agent al serviciului de informații german într-o vilă de lîngă Sofia.

În Liban, Aleksandăr Aleksandrov a făcut cunoștință și a întreținut relații de prietenie cu Eli Aoun, pe atunci colonel de contrainformații, și cu Michel Mansour, proprietar al unei patiserii. Aleksandrov consideră că sub numele acestuia din urmă se ascundea Gheșev. De la Eli Aoun el a aflat că Mansour a fost, cîndva, o importantă figură politică în Bulgaria. Mansour a afirmat de asemenea, în fața lui Eli Aoun, că unele persoane din Bulgaria, care au fost cîndva agenți ai poliției, au devenit personalități conducătoare ale regimului comunist din Bulgaria. Anul trecut, Aleksandrov a aflat de la prieteni care l-au vizitat în Bulgaria că Gheșev, care a trăit timp de mulți ani în Orientul Mijlociu, a apărut în Argentina sub nume arab.

Autorul afirmă că, în articol, el a expus doar o serie de fapte, că există martori care pot să ajute ancheta începută. Redacția ziarului „Otecestven Front" consideră că, pentru a-l declara pe Todor Jivkov agent provocator, sînt necesare dovezi incontestabile.

PUNCTE DE VEDERE

Comentariu al agenției TASS referitor la retragerea distincțiilor acordate lui Ceaușescu

PREZIDIUL Sovietului Suprem al URSS a adoptat un decret privind retragerea distincțiilor sovietice acordate lui Nicolae Ceaușescu, fostul conducător român, în diferiți ani. Numărul lor este important : două ordine „Lenin", decernate în anii 1978 și 1988 și ordinul „Revoluția din Octombrie" pe care l-a primit în 1983. Datele acordării acestor distincții atestă o motivație simplă : toate ordinele au reprezentat un fel de cadou făcut lui Ceaușescu cu prilejul împlinirii vîrstei de 60, 65 și 70 de ani.

Modul în care au fost marcate aceste date jubiliare atestă spiritul stagnării, practica condamnabilă a decorării pentru funcția deținută, și nu pentru merite. Ne bucură faptul că în URSS acum a fost anulată o asemenea practică.

De altfel, nu numai Uniunea Sovietică trebuie să regrete că a acordat ordine șefului regimului autoritar din România. Vom aminti că Ceaușescu a fost cavaler al Marii Cruci Francéze a Legiunii de Onoare și a primit înalte distincții britanice, italiene, spaniole și grecești, fără să mai vorbim de diferitele premii ale organizațiilor obștești, precum și de decorații ale țărilor în curs de dezvoltare ce aveau denumiri cum ar fi „Marele prieten al libertății".

Mai mult, analizînd cronologia distincțiilor ce au fost înmînate „conducătorului" de către țările occidentale și zig-zagurile sale în politica externă nu poți să nu observi deosebiri esențiale în atitudinea față de Ceaușescu din partea țărilor occidentale și a Uniunii Sovietice. Multe din țările amintite, în pofida evidenței regimului antidemocratic din România, i-au înmînat lui Ceaușescu decorațiile lor tocmai în semn de recunoaștere a meritelor sale personale, stimulînd „linia sa specială" în vederea destabilizării relațiilor în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia.

Partea sovietică nu a nutrit niciodată nici un fel de prietenie față de personalitatea fostului conducător român. A fost doar o năzuință sinceră de a întări legăturile cu poporul român, de a da de înțeles că în relațiile cu o țară vecină importantă poporul sovietic nutrește neabătut sentimente de prietenie. Acum este evident că asemenea metode au fost neprincipiale, dînd, mai degrabă rezultate contrare.

Este necesar să subliniem și faptul că, în relațiile cu România, Uniunea Sovietică a avut mult mai puține posibilități de alegere a orientării decît Occidentul. Pentru URSS, România nu a putut fi niciodată „o carte în jocul politic". De această importantă țară vecină ne-au legat totdeauna interese majore vitale, trebuia să trăim în bună vecinătate, indiferent de regimul care se afla la putere.

Nu este vina, ci nenorocirea țărilor aliate cu România, a comuniștilor români, a întregului popor român că în decurs de un sfert de veac, această țară a fost condusă de un regim autoritar, ostil în esență intereselor poporului și socialismului. Cu timpul, acest lucru a devenit evident pentru toți, atît în Est, cît și în Vest. Nu întîmplător revoluția română a generat un sprijn spontan în întreaga lume, inclusiv în Uniunea Sovietică, țară care printre primele a început să acorde ajutor și sprijin poporului răsculat.

A trecut doar o lună de la memorabilele zile din decembrie. Însă relațiile dintre URSS și România devin în mod evident mai bune, mai calde și mai sincere. Ca să trăim și în viitor ca prieteni și vecini trebuie să știm să desprindem învățăminte din trecut, să corectăm fostele greșeli și erori. După părerea noastră, tocmai acest țel îl urmărește hotărîrea conducerii sovietice de a retrage distincțiile acordate fostului dictator român.

Rolul S.U.A. în noul context european*)

Schimbările care au avut loc în Europa răsăriteană și implicațiile lor asupra Europei occidentale au întărit mai degrabă decît au slăbit importanța relațiilor dintre SUA și Comunitatea europeană, a declarat ministrul de externe britanic, Douglas Hurd, într-un discurs rostit la reuniunea comună a unor membri ai Camerei Reprezentanților a SUA și ai Parlamentului European, desfășurată la Londra. Rolul SUA în acest context este crucial, a spus el. Va avea loc o dezbatere cu privire la viitorul curs al dezarmării și asupra nivelului trupelor americane în Europa, dar, aici, în Europa, vor fi cîștigate sau pierdute toate valorile occidentale, pe care le-am sprijinit și promovat în comun. America și Europa trebuie să ofere o bază stabilă pentru dezvoltarea economică și politică a țărilor Europei răsăritene, a relevat în continuare Douglas Hurd.

Aceasta, a precizat el, va necesita o intensificare a structurii de cooperare SUA—CEE în direcțiile pe care secretarul de stat al SUA, James Baker, le-a dezbătut cu Comisia Europeană.

Atît în ce privește Comunitatea europeană, cît și NATO nu trebuie să ne grăbim să schimbăm instituțiile și sistemele care s-au dovedit atît de eficiente, deși există loc pentru modificări, ținînd cont de noile condiții din Europa răsăriteană.

NATO, a relevat vorbitorul, a fost în esență o organizație defensivă, care, în consecință, trebuie să se adapteze la ceea ce toată lumea speră că se va realiza, și anume o reducere a amenințării. Fără îndoială că va crește, în schimb, rolul său politic. Pe de altă parte, CEE trebuie să se adapteze la noile oportunități oferite de liberalizarea Europei răsăritene, poate că cele mai mari de la crearea sa.

Douglas Hurd și-a asigurat auditorii că nu susține ideea unui club închis pentru cîțiva aleși, ci a unui sistem liberal, deschis și și-a manifestat satisfacția că „fortăreața Europa" a dispărut. Am convingerea că noi și partenerii noștri liberali din cadrul Comunității putem oferi garanții că nu vor mai exista motive pentru reînvierea ei, a relevat vorbitorul.

* „Financial Times" nr. 31044/1990

„NATO — o perioadă dificilă"

Alianța NATO intră în noul deceniu cu o multitudine de probleme care ar putea face ca anul 1990 să fie unul dintre cei mai dificili din istoria sa. Revolta din Europa răsăriteană confruntă Alianța nord-atlantică — obișnuită cu certitudinile din perioada „războiului rece" — cu necesitatea de a clarifica motivele care stau la baza existenței sale, opinează diplomați și oficialități occidentale. „După cele întîmplate în Răsărit, 1990 este anul în care trebuie să demonstrăm popoarelor noastre că mai avem un rol de jucat în lume. Trebuie să demonstrăm că sîntem capabili să trecem de la o alianță preponderent militară la o instituție cu un caracter tot mai politic și să ne asigurăm totodată că ritmul rapid al controlului armamentelor, cerut de toate guvernele, se menține. Atît timp cît Europa răsăriteană a fost dominată de U.R.S.S. și de un comunism brutal, NATO a fost capabilă, fără prea multă bătaie de cap, să justifice în fața popoarelor, aliate, necesitatea descurajării nucleare și a strategiei unei puternice apărări convenționale. Acum însă, cînd țări din Europa de răsărit se pregătesc pentru alegeri libere și folosesc fonduri occidentale pentru a încerca să-și ușureze poverile economice, regulile jocului se schimbă.

Tot mai mulți oameni încep să întrebe de ce mai este necesară NATO și chiar de ce mai este nevoie de arme. Una din temerile cele mai mari exprimate în particular la sediul NATO de la Bruxelles este aceea că dorința oficială a țărilor aliate de a obține dividende de pe urma păcii ar putea deveni majoritară. Această poziție ar atrage reduceri unilaterale considerabile de forțe, subminînd coeziunea NATO. Membrii guvernelor se află deja sub presiunea cererii de a reduce cheltuielile pentru apărare. Sub povara necesității de a-și reduce imensul deficit bugetar, SUA preconizează o diminuare considerabilă a cheltuielilor de apărare în prima jumătate a noului deceniu. Ele s-au angajat să-și mențină principalele forțe dislocate în Europa, cît va fi nevoie.

O altă problemă cu care este confruntată NATO este absența coeziunii în domeniul politic — este de părere o oficialitate din Stockholm. Spre deosebire de C.E.E., NATO nu dispune de un prestigiu supranațional, bazîndu-se pe realizarea unui consens în rîndul membrilor săi. Reunificarea Germaniei este o altă problemă care ar putea contribui la schimbarea modelului de relații din cadrul alianței. Aliații Germaniei federale au nevoie de asigurări permanente, din partea Bonnului, că perspectiva reunificării Germaniei nu va împieta asupra angajamentelor asumate față de NATO, relevă un diplomat. „O Germanie unită va fi oare membră a NATO, va oscila între cele două blocuri sau va deveni neutră — caz în care va submina atît NATO, cît și Tratatul de la Varșovia ?", se întreba revista britanică „The Economist".

(după „Reuter")

Cernobîl — un viitor otrăvit (II)

La 4 kilometri de centrală se afla orașul Pripiat, cu cei 50 000 de locuitori ai săi. A fost evacuat abia după trei zile de la explozie, în numai două ore. Un cineast sovietic, Roland Serguienko, ce se afla din întîmplare la Pripiat, a filmat scene de viață imediat după dramă : o nuntă, copii jucîndu-se în parc. Filmul de science-fiction cel mai bulversant rămîne de făcut, cu Pripiat ca decor. De departe, orașul seamănă cu toate orașele-dormitoare, verticale și reci. De aproape, este o cochilie goală, un pămînt mort. Geamurile ferestrelor strălucesc sub razele soarelui și dau iluzia vieții, cînd, de fapt, este neantul. Imobilele, magazinele, școlile, restaurantele, cinematografele sînt goale și vor rămîne astfel în noaptea timpurilor. Niciodată o lampă nu se va mai aprinde, niciodată nu vor mai răsuna rîsul unui copil, sunetul muzicii sau trilurile unei păsări. E o experiență extraordinară, angoasantă și fascinantă, aceea de a străbate străzile acestui oraș cu un viitor de coșmar. Iată aici o librărie cu ușile deschise, cu cîteva cărți uitate pe etajere, mai încolo, pe un balcon, o saltea atîrnă trist. Într-o creșă, douăzeci de pătuțuri n-au mai fost atinse de trei ani. Stadionul municipal este invadat de buruieni. Niciodată utilizat, el fusese inaugurat la 1 mai 1986. Piatra se surpă și betonul se scorojește.

Anul trecut, apartamentele au fost golite de toate bunurile personale ale ocupanților lor. Mobilele, lenjeria, aparatele electromenajere, pe care refugiații nu le-au putut lua, au fost îngroapte în păduri și în izbe. Savanții se întreabă ce vor crede, peste mii de ani, oamenii ce vor trăi atunci cînd vor descoperi vestigiile unei civilizații misterioase, ce părea să aibă cultul unui zeu reprezentat de un bărbat chel cu barbă. Numeroasele portrete și statuete ale lui Lenin au fost depozitate în gropi comune, deși statuile sale se înalță încă în fața clădirilor oficiale... Timp de două ierni, încălzirea centrală urbană a continuat să funcționeze la Pripiat. La sfîrșitul anului trecut, cineva a închis robinetul, într-un gest devenit simbolic : orașul era definitiv mort. N-a fost ras precum pădurea vecină, deoarece ar fi costat prea mult. Ideea de a face din acest oraș mort un muzeu al ororilor nucleare nu e avută în vedere. Vicepreședintele Academiei de Științe a Ucrainei e de părere că Pripiat este deja de două ori muzeu : cel al ororilor ce nu mai trebuie comise și cel al bombei cu neutroni. Această armă atomică are proprietatea de a ucide ființele umane fără a distruge construcțiile și materialele. Este exact ceea ce s-a petrecut la Pripiat : populația a dispărut ,orașul a rămas intact.

E surprinzător să constați că orașul dispărut n-a suferit nici un act de vandalism. Nici un animal prin preajmă, nimic de mîncare. În schimb, în împrejurimi, are loc un fenomen excepțional de supraviețuire a animalelor. Păsările scăpate din cotețe au proliferat, grupîndu-se în cîrduri atît de agresive, încît vulpile nu îndrăznesc să se apropie. Lupii au intrat în scenă. S-au înmulțit într-atît, încît anul trecut au fost vînați în masă. Carnea animalelor ucise a fost trimisă la laboratoare, pentru a se studia mutațiile posibile. Pînă în prezent, autoritățile au fost discrete în ce privește rezultatul. Se vorbește de vacimonștri, dar fără a se putea verifica „pe viu". În ce privește flora, ea este spectaculoasă. Unii pini au devenit albaștri ,iar acele lor sînt de cinci ori mai lungi decît cele normale. Regiunea a devenit un imens laborator, în care savanții pot lucra cu date reale.

Trei sute de kilometri pătrați sînt considerați ca nelocuibili timp de mai mulți ani și 1500 metri pătrați au fost sterilizați, ceea ce nu-i împiedică pe refugiați să revină acasă.

Primii s-au instalat clandestin. Anul trecut, erau vreo 500 ; anul acesta (1989 — n.n.), sînt peste o mie.. Nu se mai ascund. Autoritățile le vin în ajutor și le livrează pîine și legume de două ori pe săptămînă. În modesta lor casă, într-un sat în care 70 din cei 950 de locuitori au revenit, i-am întîlnit pe Piotr (69 de ani) și Alexandra Serie (67 ani). Cînd i-au evacuat, milițienii le-au spus că vor lipsi doar trei zile. Au revenit, prima dată, să-și caute hainele, două luni mai tîrziu, și s-au întors definitiv în 1987. Au o vacă ce a născut un vițel normal. Cîinele s-a născut după catastrofă. „Vrem să murim acasă" — declară ei ,ca și ceilalți refugiați reinstalați. Autoritățile îi tratează ca pe niște bolnavi incurabili, lăsați la vatră să moară în pace. Dar dacă au sub 50 de ani li se interzice total. Astfel că, pentru următorii 20 de ani, considerînd că media de viață este de 70 de ani, viitorul nu aparține nimănui în jurul Cernobîlului.

Moștenirea a ceea ce s-a petrecut în 1986 este otrăvită. Bilanțul victimelor de la Cernobîl este de 31 morți și 300 răniți, dar nu trebuie uitate pronosticurile savanților celor mai moderați. Cernobîl va mai ucide, fără îndoială, în următorii patruzeci de ani. Cum să afli adevărul, cînd nimic de acest gen nu s-a mai produs în istoria umanității ?

POȘTA REDACȚIEI

Uri Geller

Janina Constantinescu, București. Celebrul Uri Geller, pe care, cu ani în urmă, mulți dintre noi l-au urmărit la televiziunea română îndoind furculițe la distanță doar prin puterea sa de concentrare, trăiește la Londra. Mai mult, a declarat că oprirea, vineri 15 decembrie 1989, la orele 11,07 a nu mai puțin celebrului ceasornic Big Ben din turnul parlamentului britanic (despre care revista noastră a scris la vremea respectivă, în cadrul rubricii „1000 + 1") a fost provocată de el. Amintim că aceasta a fost a doua oprire a acelor Big Ben-ului în cursul celor 131 de ani pe care-i are. Geller a afirmat că a oprit ceasul pentru a-și demonstra puterile unei companii americane care l-a angajat să facă acest lucru la 31 decembrie, cu un minut înainte de miezul nopții : „Nu am vrut să le stric oamenilor noaptea de Anul Nou și, de aceea, am decis să opresc acele ceasornicului imediat" — a precizat Uri Geller. A mai adăugat că și-a început concentrarea în fața Big Ben-ului, vineri la orele 9 dimineața, repetînd în gînd, timp de șapte minute : „Oprește-te, oprește-te". Mai tîrziu, s-a retras în „templul" din grădina casei sale din Sonning Berks ; aici — spune el — „am reușit să opresc ceasul". Un purtător de cuvînt a Ministerului britanic al mediului înconjurător a semnalat că „oprirea s-a datorat unei defecțiuni mecanice, dar, dacă Geller afirmă că el a făcut-o, de ce să fim noi cei care să se îndoiască ?" În orice caz — a adăugat el — parapsihologul a avut noroc că avaria a fost simplă, pentru că, altfel, după ceea ce a afirmat, „ar fi trebuit să plătească reparațiile".

Mărturisire

Sînt unul din miile sau zecile de mii de cititori ai fostei reviste „Lumea" și ai noii reviste „Lumea azi". Așa după cum v-am mai scris, citesc și urmăresc apariția revistei încă din anul 1963 ; ultima dată v-am scris în ianuarie 1988. Printre alte propuneri pe care le făceam redacției atunci era și „extinderea spațiului destinat evenimentelor politice externe", frază pe care nu am avut curajul s-o duc pînă la capăt, lucru pe care îl fac acum... „în detrimentul paginilor de politică internă", pagini în care erau reflectate, cu multă risipă de energie gazetărească, politica dementială a dictatorului atotștiutor...

Vă mărturisesc sincer că, în ultimii ani, înainte de a cumpăra revista, mai întîi o răsfoiam și număram paginile ce se refereau la politica internă și externă a fostului „conducător". În funcție de acest număr de pagini — care, uneori, mergea pînă la jumătatea revistei — de multe ori, cu durere în suflet, hotăram să nu o cumpăr, nemaiputînd suporta publicitatea aberantă și „ideile lui novatoare", în ambele componente ale politicii unui stat.

Am regretat mult (în această perioadă trecută) că nu găseam, în paginile fostei reviste „Lumea" ,relatări și fotografii asupra evenimentelor ce se produceau în Europa răsăriteană și centrală, în China însîngerată și ținută în frîu, în Golf și în alte regiuni ale globului.

Dar iată că Revoluția română s-a produs, alungind „tiranii de barbari", care ne răpiseră și dreptul de a afla ce se întîmplă în lume — în lumea europeană mai ales și de pe alte continente. Libertatea presei ,a liberei exprimări fiind restabilită în România, cenzura sufocantă fiind desființată, doresc acum să reflectați, fără părtinire, în paginile noii reviste „Lumea azi", atît evenimentele actuale din lume, cît și pe cele despre care nu ați avut voie să scrieți și să informați avizii (de informație onestă) și cinstiții cititori de istorie la timpul prezent. În acest sens, pe măsură ce vă parvin informații sau veți avea acces la cele cenzurate în trecut, propun redacției să realizeze un serial asupra evenimentelor care au avut loc în Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria, R.D.G. și a situației politice din U.R.S.S.

Nu uitați ! Citesc revista „Lumea" din 1963. Voi reveni ulterior cu alte sugestii și propuneri. **Gheorghe Visalom, București.**

N. RED. După cum puteți constata, am și început publicarea unor articole ample despre situația din țările menționate în scrisoarea dumneavoastră. Vom continua.

POSTA REDACȚIEI

Din „Murphologie"

„Cel mai interesant material nu va avea niciodată loc pe pagină". (Legea 5 a machetării)

Corolar

„Dacă, totuși, materialul intră pe pagină, machetatorul, în mod sigur, va greși și jumătate din material va trebui să fie scos".

„Dacă un material bun trebuie să apară, el nu va apărea". (Teorema „aprobării selective" în presă)

„Dacă un material nu trebuie să apară, înseamnă că este un material bun". (Reciproca teoremei)

IMPORTANT

Almanahul LUMEA '90

se va afla, în următoarele zile, la toate chioșcurile de difuzare a presei din țară

Din cuprins : **Un amplu grupaj de fotografii-document din zilele fierbinți ale revoluției ● Secretariatul ONU ● Sfîrșitul dinastiei Romanovilor (articol interzis, pînă acum, la publicare) ● Note de călătorie din Japonia, SUA, Israel, Australia ● Ce se întîmplă cu clima ? ● Gemenii — eroi anonimi ai geneticii ● Cîte ceva despre UNESCO ● Un grupaj cosmic ● Din nou despre filiera franceză ● Soarele și viața ● Povestea turnului de fier ● Săgeata timpului ● Din culisele diplomatice ale anului 1939 ● Pădure, pădure... ● Spectacolul minții ● Limbajul gesturilor ● Egiptomania ● Omul Mafiei ● Rubricile tradiționale : Caleidoscop, 1000 + 1, Ce se mai întîmplă în lume ș.a.**

C. Ionescu, București. Viitoarea Bancă pentru Europa de Est (BERD) va trebui să ajute, cu prioritate, dezvoltarea sectorului particular în țările respective, dar nu va exclude asistența pentru proiecte de infrastructuri publice, a declarat Jacques Attali, președintele primei Conferințe constitutive a acestui organism, care a avut loc la încheputul acestei săptămîni, la Paris.

Attali, care a prezentat presei rezultatele reuniunii a declarat — relevă agenția „France Presse" — că delegațiile celor 36 țări și instituții participante la reuniunea de constituire a Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare a țărilor din Est (BERD) se vor întîlni din nou la 10 și 11 martie, la Paris, pentru a redacta statute, pe baza lucrărilor a trei comisii create la reuniunea de la Paris. Aceste trei grupuri de lucru, a precizat Attali, vor avea sarcina de a reflecta asupra misiunii BERD, a nivelului fondului și repartiției capitalului, precum și asupra modului de funcționare a băncii.

Attali — consilier special al președintelui François Mitterrand, care a inițiat acest proiect — și-a exprimat speranța că actul de constituire a băncii va putea fi semnat de miniștri, în primăvară. El a apreciat că noua instituție bancară va putea dispune de „sediu și o conducere" în decurs de aproximativ șase luni, după ratificarea de diferitele parlamente.

Attali a arătat că valoarea capitalului BERD nu a fost încă stabilită, dar că „tendința dominantă" ar fi ca banca să fie dotată cu un capital de 10 miliarde ECU (11 miliarde dolari). Nu există probleme majore în acest sens, a precizat el.

Attali a adăugat, totodată, că nici o „abordare explicită" nu a avut loc în ce privește repartizarea capitalului, mai ales în legătură cu partea destinată Uniunii Sovietice. Potrivit mai multor delegații, acest punct a făcut obiectul unor discuții neoficiale pe marginea conferinței. Această „delicată problemă politică" și de „înaltă valoare simbolică" va fi discutată în cadrul comisiei.

Attali a recunoscut că nu există încă „un consens deplin în ce privește sarcinile băncii." Dar, a subliniat el, tendința discuțiilor este clară — trebuie făcut totul pentru a ajuta trecerea la o economie competitivă și pentru dezvoltarea sectorului privat în țările din Est.

Totuși, ar fi nerezonabil să se excludă ajutorul pentru dezvoltarea necesară a infrastructurilor acestor țări. Un echilibru poate fi găsit, a adăugat Attali, subliniind că ajutorul occidental trebuie să vizeze consolidarea democrației în Europa răsăriteană.

În afară de cele 12 țări membre ale CEE și cele opt țări din Europa răsăriteană, conferința reunește, de asemenea, toate celelalte țări membre ale OECD, plus Cipru și Malta, precum și Comisia Europeană și Banca Europeană de Investiții — arată agenția „France Presse".

Horia Voicu, Petroșani. În legătură cu filmul dramaticelor evenimente petrecute la Timișoara și București în a doua jumătate a lunii decembrie, vă mărturisim deschis că, la această oră, ne este aproape imposibil să vă prezentăm o descriere obiectivă a faptelor. De altfel, credem că, urmărind, zi de zi, presa noastră, v-ați dat seama singur că există o multitudine de mărturii de la fața locului, unele contradictorii. Ceea ce s-a petrecut în acele zile este de fapt istorie. În ce ne privește, nu dorim ca, fie și din buna intenție de a vă răspunde imediat, să contribuim la prezentarea unui adevăr pe care nu-l deținem în totalitate.

Colectivul redacțional : Mihaela Brumă, Ștefan Cârjă, Dumitru Constantin, Vasile Crișu, Adrian Dascălu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ion Madoșa — șef de secție, Ilie Olteanu — secretar general de redacție, Radu Pascal — redactor șef adjunct, Ilie Șerbănescu, Doina Topor, Stelian Țurlea, Anca Voican, Aurel Zamfirescu — șef de secție. Secretariat de redacție și tehnic : Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Ana Ghinea, Eliza Iliescu, Raluca Ionescu, Constantin Mendea, Marin Pieleanu, Maria Simionescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă. Tipografi : Marian Dobre, Ion Matei, Gheorghe Sandu. Revista „Lumea azi", București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, cod 71341, căsuța poștală 33—29, telefon 17 60 10 ; internațional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" — sectorul export-import presă. P.O. Box 12—201, telex 10376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66.

C.P.B.

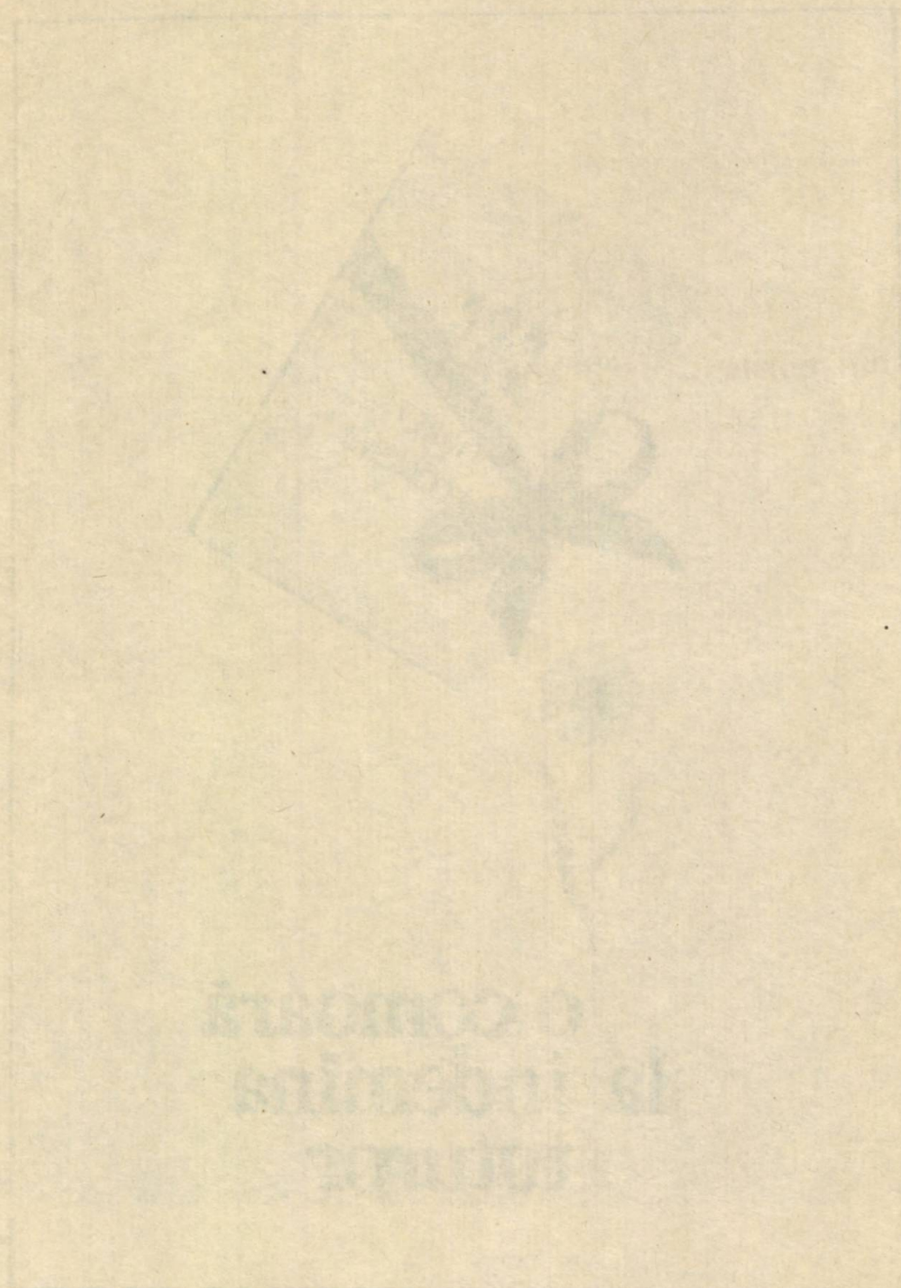

Lei 5

r. 6

8 februarie 1990

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

drepturile omului

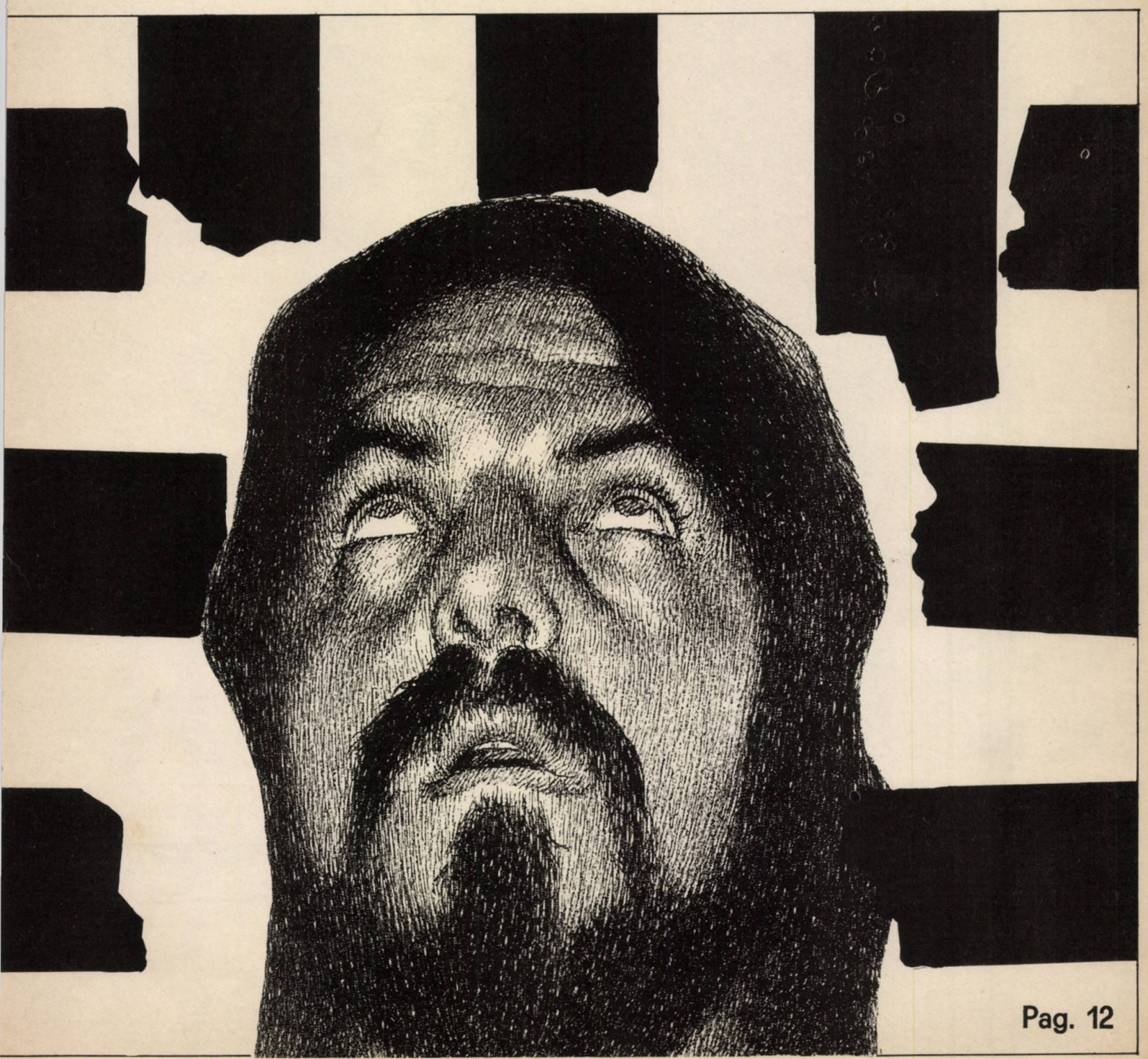

drepturile omului

6
săptămînal independent de politică externă

LUMEA azi

nr. 6 (7 – serie nouă – 1370) 8 februarie 1990

EDITORIAL	2	Din iarnă pînă în primăvară. *R. Pascal*
LA OBIECT	2	O fi sau nu o fi ? *Observator*
INTERVIUL NOSTRU	4	„Ne-am manifestat, în primul rînd, prin deschidere". *Convorbire cu dl prim-ministru Petre Roman*
DIN ACTUALITATEA INTERNAȚIONALĂ	3	• Viena. „Stele pentru România". *I. Madoșa*
	8	• Washington. „Ancora" și „Starea Uniunii". *Stelian Țurlea*
	9	• Bonn. Problema germană – test crucial al alegerilor pentru Bundestag. *Vasile Crișu*
	10	• Berlin. Inițiativele premierului est-german. *Petru Petra*
	11	• Moscova. Democratizarea și perspectivele pluralismului.
	11	• Kosovo. Criza persistă, dar se trece la dialog. *Vasile Crișu*
	12	• Drepturile omului. *Adrian Năstase, Aurel Zamfirescu*
	6	• Despre procesul marilor criminali
	7	• „Sîntem un popor european și România trebuie să intre în Europa". *Aurel Zamfirescu*
"LUMEA AZI" – DIALOG...	14	• „Rolul ONU este foarte important". *Ibrahim S. Sultan, ambasadorul Irakului la București*
	15	• „Doar o pace trainică va instaura stabilitatea în zonă". *Abdolmajid Mozafari, însărcinatul cu afaceri externe ad-interim al Iranului la București*
ARTICOLE	18	• România postbelică – frămîntări, speranțe, decepții. *Ion Alexandrescu*
	19	• Democrația la Români. *Ion Bulei*
	20	• Crima și memoria (3). *Alfred Grosser*
	21	• În oglindă. Intoleranță. *Stelian Țurlea.*
	22	• Șansele Europei răsăritene (3). *Corneliu Bogdan*
SERIALE	24	• Arhipelagul Gulag (5). *Alexandr Soljenițin*
	26	• Acei bolnavi care au guvernat. *Pierre Accoce, dr Pierre Reutchnick*
PUNCTE DE VEDERE	28	• The Times, Agenția „Reuter", Agenția B.T.A., Newsweek
PROFIL	29	Marian Calfa, primul ministru al Cehoslovaciei
RUBRICI	16	• 1 000 + 1
	31	• Poșta redacției

Închiderea ediției : marți, ora 12

Coperta I
Sergiu Georgescu
după un desen de
Ion Untch

editorial

Din iarnă pînă în primăvară

Că România nu se află încă într-o fază post-revoluționară o certifică însăși dinamica socială și politică. Undele de șoc ale exploziei din 17–22 decembrie sînt departe de a se fi stins. Resursele din care arde această flacără sînt singurele pe care țara le are încă de-abia atinse și, practic, sînt inepuizabile. Căci în nimic nu-i mai bogată, astăzi, România decît în nevoia de democrație. Și e firesc ca o revoluție care s-a născut în stradă, și pentru care strada a fost resimțită ca primul teritoriu cucerit, să-și adjudece, înainte de orice, strada ca teren de experimentare – și exprimare – democratică. Iar, cînd cei aduși de revoluție pe înălțimile ierarhiei politice încearcă să umple vidul de putere, revoluția avertizează că puterea e încă în stradă.

Producînd democrație, revoluția se reproduce pe sine. E ceea ce s-a întîmplat joia trecută, cînd Consiliul Frontului Salvării Naționale a devenit Consiliul Provizoriu de Uniune Națională, iar Frontul, pentru a-și legitima puterea la urnele pregătite de el însuși pentru la primăvară, a fost nevoit să o părăsească, în parte, pe cea dobîndită, în iarnă, în primele clipe ale revoluției, intrînd, ca partid, în arena confruntării democratice. S-a creat, așadar, un parlament ad-hoc ; funcționează un guvern mai mult sau mai puțin de tehnocrați ; proliferează partidele în așteptarea unei curse căreia, în sfîrșit, i se conturează regulile prin proiectul de lege electorală, aflat în dezbatere ; personalități politice de primă oră își dau demisia pentru a-și anunța, apoi, disponibilitatea, într-un carusel amintind de vechea cutumă a revoluțiilor care-și devorează liderii ; instituțiile de stat încearcă, dacă nu să se revoluționeze, oricum, să se reformeze... Rămîne, totuși, o întrebare : cînd se va muta revoluția din stradă pe trotuar pentru a merge la muncă ?

Cu asemenea probleme, și încă multe altele, România se îndreaptă spre primele alegeri libere de după război. O face într-un sincronism calendaristic cu alte patru țări din estul Europei : R.D.G. (la 18 martie), Ungaria (la 25 martie), Bulgaria (în mai) și Cehoslovacia (la 8 iunie).

Nici una nu a trăit, însă, experiența dramatică a României ; și, drept consecință, în nici una din ele revoluția nu a radicalizat mai profund procesul democratic ; în nici una, guvernarea nu e, poate, atît de dificilă ; în nici una, democrația nu e nevoită să se nască în absența unui parlament, a unor instituții restructurate și a unei reale opoziții reformatoare ; și dacă, în toate celelalte, partidele comuniste se erodează sau au cedat, mai mult sau mai puțin lent, puterea, își dau, cu remușcări oficiale, duhul pe altarul pluripartitismului sau încearcă să supraviețuiască printr-o subtilă metamorfoză ideologică, în România timp pentru un asemenea statut tranzitoriu n-a existat ; iar, dacă în toate celelalte, reformarea democratică a vechilor structuri a fost inspirată de jos, dar decisă și condusă de sus, în România, și inițiativa, și decizia, și conducerea, și realizarea de jos au venit.

Nu e mai puțin adevărat că, peste tot, puterea nou constituită se exercită sub presiunea zgomotoasă a străzii, devenită parlamentul cel mai capricios, arbitru intransigent, dar și masă de manevră a forțelor politice aflate în competiție. E, astfel, în logica firii ca, în grade și cu instrumente diferite de la țară la țară, să se caute un consens național – care se vrea, însă, mai curînd funcțional – pentru a echilibra euforia pluripartitismului. Formarea, în România, a Consiliului Provizoriu de Uniune Națională își găsește un corespondent în mișcări similare, la nivel guvernamental, în R.D.G. și Bulgaria. Scopul e limpede : ieșirea din faza de tranziție instabilă pentru a oferi țării o putere civilă confirmată la urne. Absența alternativelor naționale contrastează, însă, paradoxal, cu multitudinea opțiunilor de grup sau individuale, cu efloreșcența haotică a formațiunilor politice.

Cert este că, în acest al 45-lea an de la Yalta, Europa răsăriteană – vast și divers spațiu al speranțelor și riscurilor – și-a cîștigat dreptul la propria istorie. Și poate nu e inutil de amintit că deciziile discreționare din Crimeea, pentru a fi operante, au trebuit să fie consfințite prin simulacrul de la urne. Cum s-a întîmplat știm cel mai bine prin ce a urmat. Cum va fi vom ști prin felul cum vom ajunge la urne.

Radu Pascal

la obiect

O fi sau nu o fi?

Aflăm că, potrivit noii legi privind ordinea publică, organizatorii procesiunilor și reuniunilor publice din Regatul Unit sînt obligați să depună la poliție o notificare, cu șase zile înainte de data manifestării. Reglementarea, adoptată în anul 1986, prevede ca notificarea să menționeze locul și ziua de desfășurare, itinerarul urmat, ora de începere, persoanele care o programează. Abaterea de la mențiunile cuprinse în notificare constituie o contravenție și se sancționează cu amendă.

Conform legii, dacă „un ofițer superior de poliție constată că, prin condițiile de desfășurare a reuniunii respective, s-ar putea ajunge la importante acte de dezordine publică, la pagube serioase ori la perturbarea vieții unor cetățeni" ; dacă, de asemenea, prin „procesiunile ori întrunirile organizate se urmărește intimidarea unor persoane spre a le constrînge să comită sau nu un act, organele de ordine pot întreprinde măsurile adecvate pentru a împiedica producerea unor astfel de situații". Dacă un ofițer superior de poliție dobîndește convingerea că, datorită împrejurărilor speciale, prevederile menționate nu sînt suficiente pentru a preveni actele serioase de dezordine publică, el are dreptul de a propune conducerii administrative locale emiterea unui ordin de interzicere a unor asemenea reuniuni ori procesiuni publice pe o anumită perioadă, aceasta neputînd depăși trei luni. Legea insulară pedepsește încălcarea ordinului respectiv cu închisoare pînă la trei luni sau amendă. În sfîrșit, conform legii, dacă un ofițer superior de poliție are convingerea că timpul și locul unei adunări publice notificate pot provoca serioase acte de dezordine publică, daune materiale și tulburarea vieții cetățenilor, precum și intimidarea unor persoane, el poate dispune măsuri pentru schimbarea locului ori duratei manifestării, ca și pentru limitarea numărului de participanți.

Din investigațiile noastre documentare, sumare prin natura lucrurilor, nu putem ști dacă vreun ambasador acreditat la Londra s-a deplasat la Foreign Office spre a-și exprima „marea îngrijorare" față de măsurile adoptate și a soma guvernul britanic să revină asupra unor astfel de „constrîngeri nedemocratice". Nu am reușit să găsim nici reacția promptă a vreunui purtător de cuvînt străin. Sîntem gata, deci, să oferim găsitorului o bună recompensă !

Observator

„Stele pentru România“

José Carreras și Agnes Baltsa în spectacolul dedicat României la Opera de Stat din Viena

Corespondență din Viena de la I. Madoșa

Discuția mea despre spectacolul „Stele pentru România“, organizat la Opera de Stat din Viena în beneficiul țării noastre, a început — în timp și în spațiu — la o distanță destul de mare de faimoasa instituție. Primindu-mă la sediul organizației „Caritas“ din landul Viena, domnul Helmut Schüller mi-a spus foarte clar : da, ne aflăm printre inițiatorii unei gale de binefacere pentru țara dv. Cu multă delicatețe (sau, cum să-i spun ?, detașare profesională), tînărul preot, președinte al oficiului din land, s-a ferit să intre în amănunte. Mai ales în cele de ordin material, referitoare la bani sau la alte aspecte concrete. Deși, dacă e să facem unele socoteli, se pare că ajutorul furnizat de „Caritas“ este substanțial. În ce a constat el ? Aici, domnul Helmut Schüller devine mai „specific“, la rugămintea mea, evocînd cîteva domenii de asistență : medicamente, materiale pentru spitale, instrumente medicale, alimente pentru copii etc. „Acum, adaugă domnia sa, vom stabili de ce anume e nevoie în continuare, în colaborare cu guvernul român și cu Biserica“. O apreciere asupra evenimentelor din România ? Din nou, interlocutorul meu este foarte prudent. Organizația pe care o conduce, înființată după primul război mondial, furnizează ajutoare în diferite țări ale lumii, în diferite situații excepționale. Dar, în legătură cu alte probleme, nu se prea pronunță. Totuși, la insistențele mele, deduc din spusele domniei sale dorința de liniște, de stabilitate, de finalizare corespunzătoare a schimbărilor inițiate. Organizarea statului, îmi spune, nu e simplă. Latura morală a dinamicii sociale, inclusiv în sînul Bisericii, îl preocupă cel mai mult. Nu reacționez pe loc, dar, gîndindu-mă bine, nu pot să nu-i dau dreptate. Este prima și cea mai precaută întrevedere a mea la Viena despre situația din România. Altele — mai deschise și mai cuprinzătoare — vor urma.

La 30 ianuarie, alături de Radioteleviziunea austriacă (ORF) și de Opera de Stat, „Caritas“-ul s-a numărat printre organizatorii marii gale dedicate României. Au mai fost, e adevărat, și alte persoane implicate, dar contribuția lor exactă nu mi-am putut-o lămuri. Oricum, ne-au ajutat mult, pe mine și pe alți colegi de breaslă, să pătrundem în sanctuarul Operei, să dialogăm cu cîteva personalități de seamă : dr. Claus Helmut Drese, directorul Operei de Stat, dl Karl Löbl, redactor-șef al emisiunilor culturale de la televiziune, cu unii artiști de primă mărime ai scenei lirice contemporane. La deschiderea spectacolului, într-o scurtă alocuțiune, directorul Operei s-a adresat românilor, spunînd textual : „Viena vă iubește“. Frumos și emoționant. Dar, în ce mă privește, înțelesesem, anticipat, această dimensiune extraordinară a extraordinarului spectacol de la 30 ianuarie, reluat și de televiziunea din cîteva țări. Firește, Viena reveriilor noastre, Viena culturii europene, purtată pe valurile sacre ale muzicii, iubea România. Iubea oamenii săi, poporul său, pentru eroismul cu care au știut să se elibereze, să readopte valorile demnității, ale libertății și democrației. Viena era, este alături de noi, în aceste clipe de mare răscruce. Dar — și e bine să știm asta — nu necondiționat. Depinde de noi, de ce vom face, ca solidaritatea și sprijinul lumii să rămînă intacte.

„Viena vă iubește“ — iată laitmotivul spectacolului extraordinar din seara zilei de 30 ianuarie. Nu-mi mai aduc aminte dacă uvertura la „Egmont“, sub bagheta lui Claudio Abbado, a fost interpretată înainte sau după ce directorul Operei a rostit aceste cuvinte. Probabil că înainte. Dar, oricum ar fi, după aceea a urmat un regal. Contratenorul J. Kowalski, din R.D.G., soprana Mariana Nicolesco, basul Robert Lloyd, cu o voce caldă, cuceritoare, Eugenia Moldoveanu, baritonul Alexandru Agache, Viorica Cortez, Mara Zampieri și Placido Domingo smulg, rînd pe rînd, aplauzele frenetice ale asistenței, ale minunatului și exigentului public vienez. Urmează, într-o succesiune bine dirijată, Johny Răducanu și formația sa, Liliana Ciobanu-Văduva, violonista Silvia Marcovici, Ileana Cotrubaș, Corneliu Murgu, Gabriela Benackova și Gheorghe Zamfir, care, acompaniat la pian, interpretează, între altele, și o suită de răscolitoare colinde românești. În final, José Carreras și Agnes Baltsa, aflați de mai multă vreme la Viena, pentru rolurile lor din „Carmen“, se reîntîlnesc cu publicul, cu aplauzele lui neîntrerupte, sub același semn al solidarității cu România. Apariția lor este un fel de apogeu al serii, de culme a desfătării muzicale, marcată ca atare de sala arhiplină. Și nu doar atît. Fără a părăsi scena, José Carreras și Agnes Baltsa solicită să li se alăture ceilalți participanți la gala extraordinară. Și așa se și întîmplă. Ținîndu-se de mînă, vădit emoționați, în ropotele de aplauze ale asistenței, toți, împreună, interpretează o arie din „Traviata“, o arie a bucuriei și veseliei. Sala aplaudă în delir. Și, bănuiesc, împreună cu ea, telespectatorii din mai multe țări. Spectacol unic, de neuitat, demn de faimoasa „Carte a recordurilor“, cum menționa comentatorul, deoarece, într-adevăr, așa ceva nu e un lucru prea obișnuit. Și, amintiți-vă, totul pentru România. Totul, sub semnul acelui laitmotiv izvorît din adîncul inimii : „Viena vă iubește“.

Cînd, în dimineața zilei de 30 ianuarie, am reușit să pătrund în clădirea Operei, pe coridoarele, în cabinele și în birourile ei, nu bănuiam, desigur, regalul care va urma. Nu aveam toate datele necesare. Totuși, ceva se simțea. Din discuțiile purtate, din febrilitatea pregătirilor, din agitația organizatorilor. Ascultați și dumneavoastră. Dl dr. *Claus Helmut Drese*, directorul Operei de Stat din Viena : „Spectacolul de astă-seară este o manifestare de simpatie, de dragoste și de sprijin pentru România. Am fost profund tulburat de evenimentele din țara dumneavoastră. Știam că România nu este o țară izolată, ci, dimpotrivă, că ea aparține Europei, unui spațiu în care dorim cu toții să trăim în libertate și democrație. De aceea, am făcut tot posibilul pentru a contribui la ajutorarea poporului român. Mă bucur că am reușit să organizăm acest spectacol la Opera din Viena, unde au fost prezenți, de-a lungul anilor, mulți artiști de renume din țara dv“. *Viorica Cortez* : „Cred că niciodată corzile mele vocale nu au vibrat cu o asemenea intensitate, ca în momentele eroice ale evenimentelor din România, care au intrat în istoria omenirii. Ce aș dori să spun românilor, prin intermediul presei ? Nu să le dau lecții, căci nu sînt eu cea indicată. Aș dori, însă, să-i rog, să-i rog din suflet, în aceste momente foarte grele — care, din momente, vor deveni zile și luni, poate și ani — să fie înțelepți, așa cum numai românii știu să fie, să se unească, pentru că sînt extrem de capabili. Îi rog să nu-și piardă vremea cu fleacuri, să pornească la refacerea acestei țări, care este o bogăție universală. Omul trebuie să contribuie la aceasta. Doresc, deci, poporului meu, pe care îl iubesc nespus, pentru marile sale calități, liniște, muncă, cumpătare și încredere reciprocă. Pentru că, așa cum am mai spus, sita istoriei va cerne, în orice caz, elementele valabile și adevăratele valori ; celelalte se vor îndepărta de la sine. Participarea mea la acest spectacol este o dovadă a sentimentelor cu totul deosebite pe care le-am trăit în ultimul timp. Doresc să-mi ajut țara, „căreia îi doresc un viitor fericit“. *Eugenia Moldoveanu* : „Sînt, ca și dv, emoționată de tot ceea ce s-a întîmplat în România. Gîndiți-vă, de pildă, ce mare bucurie este să pot vorbi cu dv., reprezentanți ai presei române, aici la Opera din Viena, unde vin să cînt de vreo 16 ani. Mă bucur să constat că porțile României au fost deja deschise către lume, către civilizație, către sursele de informare. Este o zi specială pentru mine, deoarece pot să constat cîți oameni sînt alături de noi. Observ manifestări de simpatie, de solidaritate, de dragoste, nu numai aici la Operă, ci și pe stradă, peste tot unde lumea mă aude vorbind românește“.

Un spectacol unic, o ambianță extraordinară. Și atîția artiști de primă mărime, oameni și artiști minunați, dîndu-și concursul într-o gală de binefacere pentru România. Pot fi uitate asemenea clipe ? Desigur, nu. De aceea, alături de știrea transmisă pentru presa cotidiană, am dorit să marchez această împrejurare unică într-o pagină a revistei noastre.

Mulțumim, mulțumesc Viena !

„Ne-am manifestat, în primul rînd, prin deschidere"

Convorbire cu dl. prim-ministru Petre Roman

Dialog deschis, atmosferă neimpovărată de rigidități protocolare. Convorbirea debutează în continuitatea unor aprecieri pe care dl. Petre Roman le-a făcut, la solicitarea agenției „Rompres", privind opțiunile de politică internă. Sub impactul discuției anterioare, îi solicit d-lui prim-ministru opinia asupra reflexului pe care-l au în străinătate, inclusiv asupra relațiilor externe ale României, schimbările rapide de pe scena politică a țării, problemele cu care se confruntă societatea românească :

„Sînt convins că ați urmărit presa mondială, care, la început, și-a manifestat fără rezerve entuziasmul pentru revoluția română, dar, sigur că, o dată cu apariția firească a pluralismului politic, a diversității opiniilor politice și a dezbaterilor asupra procesului de democratizare în România, au început să se pună și probleme.

Este clar că opțiunile noastre economice joacă un rol de mare importanță, uneori fundamentală, în modul în care restul lumii are contacte cu România și se manifestă ca eventuali parteneri ai României. Există, de fapt, un consens în ce privește ideea de trecere la economia de piață, cu diferite forme, cu diferite etape. Se înțelege, diversitatea de abordare, în ce privește acest mecanism de piață, este mare.

Pe de altă parte, este clar, totuși, că imaginea de reală democrație este cea care, de multe ori, decide asupra poziției anumitor țări sau grupuri de țări față de România. Toată presa străină este de acord că, în România, există o libertate de manifestare a personalității, care n-are nici un fel de măsură comună cu ceea ce a fost înainte de revoluție. Ba, chiar o serie de corespondenți de presă mi-au spus că, dintr-un anume punct de vedere, este mai mult decît necesar. Am fost și criticat, cu totul justificat, pentru faptul că guvernul, pe de o parte, Consiliul Frontului, pe de altă parte, s-au manifestat mult prea puțin față de presa mondială și, în consecință, ea a operat : și nu trebuie ca eu să vă spun dumneavoastră asta. Presa nu poate să funcționeze decît pe bază de informații, or, adesea, aceste informații n-au fost de la sursă — cum spuneți dumneavoastră, ziariștii —, de unde și foarte multe speculații, aprecieri greșite. Munca noastră de aici este, în cea mai mare parte, sîrguitoare și este evident că ar trebui să avem mijloace de informare proprii, care să exprime punctul nostru de vedere. Multe s-ar fi putut evita. Cred că forma politică de consens la care am ajuns este o dovadă clară a unui proces avansat de democratizare, ce n-a încetat nici o clipă (mai puțin momentul de duminică 28 ianuarie cînd — rămîn la părerea pe care am formulat-o și atunci — unele partide au încercat o lovitură de forță). Consider, deci, că întregul proces de după 22 decembrie este cu adevărat un proces de democratizare."

Relev, în discuție, prima mare evidență a noii politici externe românești, și anume că direcția ei conceptuală și de acțiune practică este scoaterea țării de pe panta izolării la care o condamnase defunctul regim dictatorial. Și adaug că, la fel de evident este că această deschidere spre lume trece, în mod necesar și prioritar, prin reintegrarea României în Europa, concepută ca spațiu de civilizație unitară, cu un destin și o istorie comune. În acest sens, precizările d-lui Petre Roman oferă o imagine sintetică :

„Fiind, după cum e lesne de înțeles, foarte ocupați cu problemele economiei și vieții noastre interne, ne-am manifestat, în primul rînd, prin deschidere, o deschidere completă față de tot ceea ce au fost propuneri din afară și au fost foarte multe. Așa cum bine ați remarcat, România trebuie să-și reocupe, în primul rînd, statutul și vocația europeană. Și aici, contactele noastre — și oficiale, și prin instituții cu caracter neguvernamental, dar importante pe plan internațional — au fost multiple și, în general, foarte bune, pozitive. Am hotărît să plătim, deși lucrul nu ne e ușor, participarea României în practic toate organismele internaționale în care, înainte, ne aflam în pragul excluderii. Este vorba de toate organismele ONU, precum și de toate organizațiile ca OMS, FAO, Organizația Mondială Meteorologică etc. Alaltăieri, am primit un director executiv de la FMI și de la BIRD, cu care am avut o convorbire foarte utilă și foarte interesantă, prilej cu care ne-am manifestat dorința de participare ; avînd în vedere că sîntem deja membri ai acestor organisme, să participăm, deci, cu tot ceea ce trebuie și se poate ; în general, am reînnoit toate legăturile care fac parte din țesătura, în primul rînd, europeană și, evident, într-o anumită măsură, și mondială. Aceasta ar fi, să zicem, linia de forță, în sensul de concentrare a eforturilor diplomatice și de altă natură pe plan extern".

Apartenența la Europa, în sensul larg — geografic, istoric și politic — al noțiunii, dar și realitatea participării României la CAER și Tratatul de la Varșovia, sub impactul cerințelor reale și dinamicii politice noi, sînt abordate în continuare :

„În primul rînd, apartenența României la CAER nu mai poate fi privită ca o opțiune politică, ci este o realitate pe care o judecăm pe principii economice. În acest moment au loc consultări în ce privește reformarea CAER, completa sa restructurare. Dacă noua formulă va corespunde principiilor și intereselor României, de utilitate pentru participarea la circuitul economic de valori, atunci ne-am declara de acord să conlucrăm în continuare în cadrul CAER. Dacă, însă, CAER nu-și găsește o formă viabilă, evident că se pune sub semnul întrebării participarea României la această organizație.

Pe de altă parte, presupunînd că am continua să colaborăm în cadrul CAER — și cred că acest lucru este posibil, date fiind structurile de legătură existente —, aceasta nu ne împiedică deloc să discutăm o colaborare foarte solidă cu alte grupări, dar, în primul rînd, cu alte state. Pentru situația actuală a României, cele mai importante colaborări sînt încă cele bilaterale. Ele sînt mai operative, au o adresabilitate mai mare și, deci, avînd în vedere originile noastre, s-ar putea să fie mai utile actualmente, dar bineînțeles că și contactele cu grupări, cum ar fi Piața comună, sînt foarte importante și le dorim.

În ce privește apartenența României la Tratatul de la Varșovia, aceasta este un fapt. Noi ne-am angajat să respectăm toate tratatele internaționale ale României, ca un element de stabilitate politică în Europa.

Evoluțiile în legătură cu structura geopolitică a Europei sînt multe și evidente. Procese de transformare au loc evident, iar transformarea democratică din toate țările central și est-europene constituie, de asemenea, un element decisiv în ce privește aceste structuri.